M. VODOLAGIN

PARTEI KUI NSV LIIDUS SOTSIALISMI VÕIDU ORGANISEERIJA

(1929.–1937. a.)

Abiks

NLKP AJALOO ÕPPIJAILE

A - 23796

ABIKS NLKP AJALOO ÕPPIJAILE

M. VODOLAGIN

PARTEI KUI NSV LIIDUS SOTSIALISMI VÕIDU ORGANISEERIJA (1929.–1937. a.)

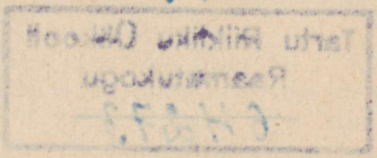

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1961

3KP1—11+3KP1—13
V81

Originaali tiitel:

М. Водолагин

ПАРТИЯ — ОРГАНИЗАТОР ПОБЕДЫ СОЦИАЛИЗМА В СССР
(1929—1937 гг.)

Госполитиздат, Москва, 1959.

Tõlkinud E. Kuusküll

Käesolev brošüür on pühendatud Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei võitlusele NSV Liidus sotsialismi ülesehitamise eest. Brošüür hõlmab aastaid 1929—1937 ja käsitleb NLKP ajaloo kursuse XII ja XIII teemaga seotud küsimusi.

Brošüür on mõeldud abiks NLKP ajalugu iseseisvalt õppijaile, parteiharidusvõrgu ringides ja seminarides õppijaile ning kõrgemate õppeasutuste üliõpilastele.

2
N
Tartu Riiklik Ülikool
Raamatukogu
6 H 273
229154

SISSEJUHATUS

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XXI kongress oli kaasaja suurimaks sündmuseks. Kongressi maailmaajalooline tähtsus seisab selles, et ta tegi kokkuvõtteid sotsialistlikust ülesehitustööst meie maal kõigi möödunud aastate vältel ning võttis vastu grandioosse võitlusprogrammi kommunismi materiaalse tehnilise baasi loomiseks.

«Kommunistliku partei XXI kongress teeb sügava rahulduse ja revolutsioonilise uhkustundega,» märgitakse kongressi resolutsioonis, «kokkuvõtte nõukogude rahva suurtest võitudest. Nõukogude rahva kangelasliku võitluse ja töö kõige tähtsamaks tulemuseks on tema poolt loodud uus ühiskond — sotsialism — ja sellele vastav poliitiline kord — nõukogude sotsialistlik riik.»

Nõukogude rahvas, kes on tihedalt koondunud Kommunistliku Partei ümber, viis lühikese ajalooperioodi jooksul oma maal läbi põhjalikud sotsialistlikud ümberkujundused. Rahvahulkade loov energia, mille päästis valla sotsialistlik revolutsioon, kehastus meie rahva kangelastegudes, innustas teda tormijooksule mahajäämuse vastu, uue tehnika, teaduse ja kultuuri kõrguste vallutamisele. Ja see, mis eile näis olevat vaid unistus, on muutunud meie päevil tõelisuseks, reaalseks tegelikkuseks.

«Sotsialistlik ülesehitustöö,» ütles M. I. Kalinin noortööliste koosolekul 1934. aastal, «oli varem ideaaliks, unistuseks, ta ei olnud käegakatsutav ega silmanähtav... Käesoleval ajal aga on sotsialistlik ülesehitustöö tegelikkus.»

Nõukogude Liidus algas sotsialismi hoogne pealetung kogu rindel 1929. aastal, 1937. aastal aga oli sotsialism juba põhiliselt üles ehitatud. Nende aastate vältel sai Nõukogudemaa jagu mahajäämusest, muutus mehhaniseeritud suurpõllumajandusega võimsaks tööstusriigiks, kultuurseks ja sõltumatuks maaks.

Sotsialismi ülesehitamisel saavutatud võidud on seadusandlikult fikseeritud uues, 1936. aastal vastuvõetud Konstitutsioonis — võitnud sotsialismi Konstitutsioonis.

Seda võitu aga ei saanud pidada lõplikuks seni, kui Nõukogude Liit oli ainus sotsialismi üles ehitanud maa maailmas. Ta asus vaenulikus kapitalistlikus ümbruses ega olnud garanteeritud sõjalise välismaise interventsiooni ning kapitalismi vägivaldse taastamise ohu vastu.

Nüüd on see aeg möödas. Sotsialism on väljunud ühe maa raamidest ning muutunud maailmasüsteemiks.

«Maailmas ei ole praegu niisugust jõudu,» ütles N. S. Hruštšov oma ettekandes partei XXI kongressil, «mis võiks taastada meie maal kapitalismi, purustada sotsialismileeri. Kapitalismi restaureerimise oht on Nõukogude Liidus likvideeritud. See tähendab, et *sotsialism on võitnud mitte ainult täielikult, vaid ka lõplikult.*»

Nõukogude rahva ajaloolised võidud majanduse ja kultuuri alal, mis saavutati sotsialistliku ülesehitustöö aastatel, ning viimastel aastatel partei ja valitsuse poolt tarvituselevõetud abinõud lõid tingimused meie maa astumiseks uude arengujärku — kommunistliku ühiskonna laiahaardelise ehitamise ajajärku.

Käesolev raamat on ette nähtud abiks NLKP ajaloo õppijaile. Ta on pühendatud laiahaardelise sotsialistliku ülesehitustöö ja NSV Liidus sotsialismi võidu saavutamise perioodile ning Kommunistliku Partei võitlusele sotsialismi ülesehitamise leninliku plaani elluviimise eest.

1

LENINLIKUL TEEL

Aastad 1929—1937 hõlmavad esimest ja teist viisaastakut. See ajavahemik oli üheks raskemaks ja pingelisemaks perioodiks Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei tegevuses.

Sellel perioodil alustati NSV Liidus sotsialismi ülesehitamise leninliku plaani alusel sotsialismi pealetungi kogu rindel. Kommunistlik Partei suunas nõukogude rahva jõupingutused Lenini grandioossete kavatsuste täielikule elluviimisele.

NSV Liidus toimunud sotsialistliku ülesehitustöö teooria ja praktika küsimustele pühendas Lenin palju töid. V. I. Lenini raamatutes, artiklites ja sõnavõttudes on need küsimused leidnud igakülgset ja põhjalikku valgustamist. Oma teostes määras V. I. Lenin kindlaks üleminekuajajärgu majanduse arendamise põhitingimused ja näitas kätte konkreetsed teed mahajäänud Venemaa muutmiseks eesrindlikuks sotsialistlikuks riigiks. Väga selgesti on neis valgustatud sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise üldised seaduspärasused ning näidatud sotsialistliku ülesehitustöö iseärasused meie maal.

«Lenin tegi ära määratu suure töö,» ütles V. V. Kuibõšev, «sotsialismi võiduks meie maal. Ta süvenes kõigisse meie maa majanduselu nähtustesse, kus oli vähegi võimalik näha uusi ja uusi sotsialismi võrseid! ... Ja kuidas ta rõõmustas, kui oli paigaldatud tulevase rasketööstuse vundamenti esimene kivi ... Kes siis, kui mitte Vladimir Iljitš, suhtus nii tähelepanelikult esimestesse sotsialistliku töössesuhtumise võrsetesse? ... Kui tähelepanelikult, peremehelikult hoolitses ta kõigi kultuurivõrsete eest! ... Ja kes siis, kui mitte Vladimir Iljitš, hoolitses selle eest, et sotsialismi teele asunud maal oleks sotsialismile vastav ühtne rahvamajandusplaan.»[1]

[1] «Воспоминания о В. И. Ленине», ч. 2, М., 1957, lk. 58, 59.

Sotsialismi ülesehitamise leninlik plaan nägi ette maa järjekindlat industrialiseerimist, põllumajanduse kollektiviseerimist, kultuurirevolutsiooni, kõigi rahvusvabariikide majanduslikku ja kultuurilist arengut, üldrahvaliku sotsialistliku võistluse organiseerimist ja elluviimist.

Programmiliseks põhiteesiks sotsialistliku ülesehitustöö leninlikus plaanis on juhend, et materiaalne baas «sotsialistliku ühiskonna loomiseks on üks ja ainult üks — see on suurtööstus»[2].

Tähtsamaks ülesandeks Venemaa majanduse sotsialistlikul ümberkorraldamisel pidas Lenin ka põllumajanduse ümberkujundamist. Kuid selle ülesande lahendamine nõudis rea üleminekuabinõusid. «Otsekohe,» ütles Lenin, «saavutada, et põllumajandus, mis oli killustatud, muutuks ühiskondlikuks ja omandaks üleriigilise suurtootmise vormi, kusjuures töö saadused läheksid üldise ja võrdse töökohustuse tingimustes ühetaoliselt ja õiglaselt kogu töötava rahva kasutusse, — otsekohe, lühikese ajaga on seda muidugi võimatu saavutada.»[3]

Põllumajanduse reorganiseerimise edukaks elluviimiseks oli oluline leida kõige sobivam vorm killustatud väiketalumajanduse muutmiseks ühiskonnastatud suurmajanduseks, oli tarvis leida selline vorm, milles talupoja isiklikud huvid oleksid kasulikul viisil ühendatud ühiskondlike huvidega.

Selliseks vormiks, märkis Lenin, võib olla kooperatsioon. Oma kuulsas artiklis «Kooperatsioonist» kirjutas Lenin, et ainult kooperatsioon võimaldab praktiliselt ellu viia sotsialismi ehitamise nii, et «*iga* väiketalupoeg saaks sellest ülesehitamisest osa võtta»[4].

Lenin rõhutas, et kooperatsioon meie tingimustes, s. t. olukorras, kus poliitiline võim on töölisklassi käes, langeb tihtipeale täiesti ühte sotsialismiga.

Lenini kooperatsiooniplaan hõlmas kooperatsiooni arengut lihtsamatest vormidest kuni kõrgemate vormideni, s. o. tarbijate ning varustus- ja turustuskooperatsioonist kuni tootmiskooperatsioonini.

Lenin sidus kõiki majandusliku ülesehitustöö põhiküsimusi lahutamatult kultuurirevolutsiooni ülesannetega. Nii

[2] *V. I. Lenin,* Teosed, 32. kd., lk. 385.
[3] *V. I. Lenin,* Teosed, 28. kd., lk. 153.
[4] *V. I. Lenin,* Teosed, 33. kd., lk. 428.

rõhutas ta oma artiklis «Kooperatsioonist», et «täielik koopereerimine on võimatu ilma terve kultuurirevolutsioonita»[5].

Sotsialismi võidu eest peetava võitluse leninlikus plaanis on otsustav tähtsus tööviljakuse tõstmisel.

«Kapitalismi saab lõplikult võita,» kirjutab V. I. Lenin, «ja ta võidetakse lõplikult sellega, et sotsialism loob uue, palju kõrgema tööviljakuse.»[6] Ühtaegu märgib V. I. Lenin, et tööviljakuse tõusu saavutamise vältimatuks tingimuseks on rahvahulkade üldharidusliku ja kultuurilise taseme tõstmine, ja soovitab tungivalt ära kasutada teaduse ja tehnika saavutustest kõike seda, mis väärib tähelepanu.

Sotsialismi ülesehitamise leninliku plaani aluseks on vankumatu marksistlik põhimõte proletariaadi diktatuurist kui ühiskonna sotsialistliku ümberkujundamise peamisest vahendist. Lenin ütles: «Meie, bolševike partei, oleme Venemaa *veennud*. Meie oleme Venemaa *võitnud* — rikastelt vaestele, ekspluataatoritelt töörahvale. Nüüd me peame Venemaad *valitsema*.»[7]

V. I. Lenin pidas riigivalitsemise ülesannet kõige raskemaks ja keerukamaks ülesandeks, sest esiplaanile kerkis proletariaadi diktatuuri majanduslik külg, s. t., et tegemist oli miljonite inimeste kõige sügavamate, majanduslike elualuste uut moodi organiseerimisega — uue, sotsialistliku majanduse loomisega.

V. I. Lenin märkis, et sotsialistliku majandamise põhiprintsiibiks on demokraatliku tsentralismi printsiip, sotsialistliku ülesehitustöö juhtimine ühtse riikliku plaani alusel.

Nõukogude riigi majanduse tsentraliseeritud plaanilise juhtimise vajadus tulenes rahvamajanduse plaanipärase, proportsionaalse arenemise objektiivse seaduse toimest, see seadus aga hakkas toimima seoses tootmisvahendite ühiskondliku omanduse kujunemisega. Demokraatliku tsentralismi printsiip võimaldab õigesti ühendada majanduse tsentraliseeritud riiklikku juhtimist töörahva hulkade loova aktiivsuse maksimaalse arendamisega.

Lenin juhtis tähelepanu sellele, et tsentralism, kui sellest saadakse aru tõeliselt demokraatlikus mõttes, eeldab kohalike organite laialdast kaasatõmbamist majanduskü-

---

[5] *V. I. Lenin*, Teosed, 33. kd., lk. 434.
[6] *V. I. Lenin*, Teosed, 29. kd., lk. 394.
[7] *V. I. Lenin*, Teosed, 27. kd., lk. 216.

simuste otsustamisele, kohaliku initsiatiivi täielikku ja takistamatut arengut, kitsalt ametkondliku asjassesuhtumise ületamist ning majandustegevuses esinevate häirete kõrvaldamist.

V. I. Lenin töötas välja parteilise juhtimise ja parteielu normide printsiibid, mis tulenevad Kommunistliku Partei kui uut tüüpi partei loomusest. Parteilise juhtimise printsiipide tähtsamateks elementideks on demokraatlik tsentralism, kollektiivne juhtimine, side rahvahulkadega, range distsipliin, täitmise kontrolli organiseerimine, kaadri õige valik ja paigutamine, partei liikmete kasvatamine, rahvahulkade loova initsiatiivi ja isetegevuse ergutamine.

Kuulutanud välja kollektiivse juhtimise printsiibi, selgitas V. I. Lenin, milles seisab selle printsiibi olemus. Kollektiivne juhtimine tähendab seda, ütles ta, et kõiki partei asju ajavad kõik partei liikmed võrdsete õiguste alusel, et partei kõik juhtivad organid ja kõik «partei ametiisikud» on valitavad, aruandvad ja tagandatavad[8]. «Aru pidada ühiselt, vastutada aga individuaalselt.»[9] Sellega juhtis V. I. Lenin tähelepanu sellele, et kollektiivne juhtimine ei eita, vaid vastupidi, eeldab juhtijate isiklikku vastutust antud ülesande täitmise eest.

V. I. Lenin märkis, et sotsialistliku ülesehitustöö tähtsamaks iseärasuseks on rahvahulkade tõeliselt üldine osavõtt kõigist riiklikest asjadest.

Rahvahulkade looming ongi uue ühiskonna põhitegur, ütles ta meie nõukogude tegelikkuse kohta. See uus sotsialistlikule ühiskonnale omane nähtus on tingitud sellest, et esmakordselt ajaloos «ehitab uut elu mitte vähemus, mitte ainuüksi rikkad, mitte ainuüksi haritud, vaid tõeline mass, töörahva määratu enamus *ise*, kes lahendab *oma kogemuste najal* sotsialistliku organiseerimistöö kõige raskemaid küsimusi»[10].

Sotsialistliku korra elujaatav jõud seisab selles, et sotsialismi tingimustes on ühiskondliku tootmisprotsessi eesmärgiks kõigi ühiskonna liikmete heaolu ja igakülgse arenemise kindlustamine.

Rahva heaolu tõusust kui sotsialistliku ühiskonna põhieesmärgist kirjutas V. I. Lenin juba 1902. aastal partei programmi projektis. Pärast Sotsialistliku Oktoobrirevo-

[8] Vt. *V. I. Lenin*, Teosed, 11. kd., lk. 402.
[9] *V. I. Lenin*, Teosed, 33. kd., lk. 47.
[10] *V. I. Lenin*, Teosed, 28. kd., lk. 54.

lutsiooni võitu, märkides, et töötajate elujärje parandamise nõudmised on tunduvalt kasvanud, ütles Lenin, et «see peab nii olema, see ongi sotsialism, kus igaüks tahab parandada oma olukorda, kus kõik tahavad kasutada eluhüvesid»[11].

Eluhüvede kasutamise võimalus luuakse töötajaile ainult sotsialismi tingimustes, kus ühiskonna liikmed töötavad enda jaoks, oma vajaduste rahuldamiseks ja kus neid eesmärke teeniv sotsialistlik tootmine on rajatud uusima tehnika ja teaduse saavutuste rakendamisele.

Eriti tähtsad on V. I. Lenini juhtnöörid selle kohta, et saaduste tootmisel ja jaotamisel tuleb järjekindlalt silmas pidada isiklike ja ühiskondlike huvide ühendamise printsiipi. Sealjuures rõhutas Lenin, et isiklik huvitatus viib tootmist edasi, aitab tootmise arenemisele kaasa.

Tööviljakuse kasvu saavutamiseks pidas Lenin vajalikuks rakendada eesrindlaste kogemusi, eesrindlikku tehnoloogiat ja ergutavat töötasusüsteemi. Samuti märkis Lenin, et sotsialism, kaotades klassid ja järelikult ka rahvahulkade orjastamise, avab esmakordselt tee tõeliselt massiliseks võistluseks.

Artiklis «Kuidas organiseerida võistlust?» kirjutas Lenin, et «sotsialism ei summuta võistlust, vaid vastupidi, loob esmakordselt võimaluse rakendada seda tõesti *laialdaselt*, tõesti *massilises* ulatuses...»[12]

M. Gorki ütles, et «Lenini sotsialistliku võistluse idee on selle inimese, kogu maailma töörahva tõelise juhi üks suuremaid ideesid. Nagu kõik tema ideed, nii on ka see idee lihtne. See nõuab ainult ühte: suurendada tööliste töö pinget enda jaoks, *oma* riigi jaoks, kus ainult nemad on peremehed, töötada ausamalt, paremini, kui nad töötasid kapitalistide kasuks»[13].

Oluline teoreetiline ja praktiline tähtsus on Lenini seisukohal kahe antagonistliku süsteemi — sotsialistliku ja kapitalistliku süsteemi pikaajalise kooseksisteerimise paratamatusest ja võimalikkusest. See seisukoht tuleneb teooriast, mille järgi sotsialism võib võita esialgu ühel maal või mõnedes maades.

Seoses selle seisukohaga omandavad erilise tähtsuse Lenini juhtnöörid sotsialistliku riigi igakülgse tugevda-

[11] *V. I. Lenin*, Teosed, 27. kd., lk. 476.
[12] *V. I. Lenin*, Teosed, 26. kd., lk. 373.
[13] *М. Горький*, Соч., т. 25, lk. 51.

mise vajaduse kohta, poliitilise valvsuse tõstmise, riigikaitse tugevdamise ja riigi relvastatud jõudude täiustamise kohta.

V. I. Lenin, kes oli revolutsiooni geniaalne juht, uskus kindlalt kommunismi suurte ideede võidukäigusse. Süvenedes põhjalikult tulevasse sotsialismi ajastusse, ütles ta III ülevenemaalisel nõukogude kongressil 1918. aasta jaanuaris:

«Meie sotsialistlik nõukogude vabariik jääb kindlalt püsima kui rahvusvahelise sotsialismi tõrvik ja kui eeskuju kõigile töörahva hulkadele.»[14]

Leninlikku õpetust sotsialismi ülesehitamisest arendati loovalt edasi Kommunistliku Partei ja tema Keskkomitee otsustes, kes kaitsesid leninismi otsustavas võitluses trotskistide ja parempoolse kallaku vastu, võitluses suurriikliku šovinismi ja kohaliku natsionalismi vastu.

[14] *V. I. Lenin*, Teosed, 26. kd., lk. 435.

2
SUUR MURRANG

Kommunistliku Partei poolt kõrvalekaldumatult teostatud industrialiseerimispoliitika kindlustas juba kahekümnendate aastate lõpuks sotsialistliku tööstuse, eelkõige aga kaasaegse suurtööstuse arenemise kiire tempo, suurtööstus aga moodustab sotsialismi materiaalse tootmisbaasi.

Teistsuguses olukorras oli põllumajandus. Põllumajandus, kus olid miljonid killustatud väiketalumajapidamised, hakkas kaubatoodangut andma aeglaselt ega rahuldanud kasvavaid vajadusi, muutudes piduriks kogu maa majanduse edasisele arenemisele.

Sotsialistlikku industrialiseerimist ei olnud võimalik kiirendatud tempos arendada, omades sellist mahajäänud põllumajanduslikku baasi, nagu seda oli talupoegade väikekaubamajandus, mis ei olnud tegelikult suuteline teostama laiendatud taastootmist. Üha silmanähtavamaks kujunes ka see, et nõukogude võim ei saanud kaua aega baseeruda kahel erineval alusel — sotsialistlikul suurtööstusel ja killustatud, mahajäänud väikekaubamajandusel. See oleks lõppkokkuvõttes võinud põhjustada sotsialistliku ülesehitustöö nurjumist, kogu rahvamajanduse laostumist.

Sotsialistlik põllumajandus pidi muutuma ühetüübiliseks sotsialistliku tööstusega. Seda aga oli võimalik teha ainult kooperatsiooni kaudu. V. I. Lenin rõhutas oma sõnavõttudes, et proletaarses riigis, kus toimub üleminek sotsialismile, on just kooperatsioonil erakordne tähtsus «*talupoja jaoks* võimalikult *lihtsa, hõlpsa ning arusaadava* uuele korrale ülemineku seisukohalt»[15].

ÜK(b)P Keskkomitee ja Keskkontrollkomisjoni ühine pleenum, mis toimus 1927. aasta oktoobris, märkis oma otsuses «Tööst maal», et «viimaste aastate kogemused on

[15] *V. I. Lenin*, Teosed, 33. kd., lk. 428.

täielikult kinnitanud, et õige on Lenini kooperatsiooniplaan, mille järgi sotsialistlik tööstus hakkab just kooperatsiooni kaudu viima talupoegade väikemajapidamist sotsialismi poole, ümber kujundades individuaalsed ja killustatud tootmisühikud — nii ringluse protsessi kaudu kui ka ikka rohkem tootmise enda reorganiseerimise kaudu — ühiskondlikuks suurmajapidamiseks uue tehnika baasil»[16].

Põllumajanduse ümberkorraldamise praktiliseks elluviimiseks vajalike tingimuste loomise eesmärgil viis partei läbi tööstuse tehnilise reorganiseerimise sellise arvestusega, et luua, nagu märkis V. I. Lenin, materiaalne alus «tööviljakuse tohutule tõusule maaharimisel ja üldse põllumajanduses, ergutades seega eeskuju näitamisega väikepõlluharijaid omaenda kasu pärast üle minema kollektiivsele masinatega varustatud suurmaapidamisele»[17].

Põllumajanduse põhjaliku ümberkorraldamise küsimus lahendati Kommunistliku Partei XV kongressil, kus võeti kurss talumajapidamiste kollektiviseerimisele. Partei asus vahetult ellu viima Lenini kooperatsiooniplaani peamist osa — läbi viima väiketalumajapidamiste massilist tootmisalast koopereerimist. See avas uue etapi meie maa põllumajanduse arenemises.

Asunud väiketalumajapidamiste tootmisalasele koopereerimisele, juhindus partei järgmistest Lenini juhtnööridest: küla ümberkorraldamise küsimuses on täiesti lubamatu kiirustamine ja dekreteerimine; väikekaubatootjate suhtes ei tohi rakendada vägivalda; kollektiviseerimise töös ei tohi mingil juhul ette rutata.

«... Mitte mingil juhul ette rutata hulkade arenemisest,» ütles V. I. Lenin, «vaid oodata, kuni edasiliikumine välja kasvab nende hulkade eneste kogemustest, nende eneste võitlusest.»[18]

Niisiis nõudis põllumajanduse ümberkorraldamine kannatlikku ning pikaajalist organiseerimis- ja kasvatustööd.

Seoses massilise kollektiviseerimisega kerkis teravalt üles küsimus, kuidas suhtuda kulaklusse, s. o. noil aastail meie maal esinenud kõige arvukamasse ekspluataatorlikku klassi.

---

[16] NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, II osa, lk. 409—410.

[17] *V. I. Lenin*, Teosed, 31. kd., lk. 136.

[18] *V. I. Lenin*, Teosed, 28. kd., lk. 123.

Marksism-leninism ei eita seda, et kulakluse suhtes võib rakendada teistsuguseid abinõusid kui mõisnike ja kodanluse suhtes. Oma kõnes VK(b)P VIII kongressil hoiatas V. I. Lenin, et ei tohi lubada mingit vägivalda keskmiku suhtes, ja ütles:

«Isegi rikaste talupoegade suhtes ei räägi me nii otsustavalt kui kodanluse suhtes: rikaste talupoegade ja kulakute absoluutne ekspropriieerimine. Meie programmis on see vahe tehtud. Me ütleme: rikaste talupoegade vastupanu mahasurumine, nende kontrrevolutsiooniliste sepitsuste mahasurumine. See ei ole täielik ekspropriieerimine.»[19]

Kuid vastavalt sotsialismi hoogsale pealetungile kogu rindel tugevnes ka kapitalistlike elementide vastupanu, teravnes järsult klassivõitlus ning Nõukogude Liidus polnud praktiliselt võimalik läbi saada ilma kulakute suhtes rakendatavate repressiooniabinõudeta, kaasa arvatud ka ekspropriieerimine. See polnud võimalik sellepärast, et kulaklus asus nõukogude võimu suhtes leppimatult vaenulikule positsioonile ning oli tegelikult nõukogude võimuga kogu aeg kodusõja olukorras.

Sotsialismi pealetung kogu rindel toimus otsustavas võitluses trotskistide ja parempoolse kallaku vastu, kes kujutas endast objektiivselt kulakluse agentuuri parteis.

Parempoolse kallaku juured peitusid väikekodanlikus stiihias, mis ümbritses töölisklassi, ja ta oli selle stiihia vastupanu, sotsialismi pealetungile avaldatava vastupanu peegeldus.

ÜK(b)P Keskkomitee ja Keskkontrollkomisjoni ühine pleenum, mis toimus 1929. aasta aprillis, arutas sisepartei-lisi küsimusi ja mõistis parempoolsete vaated kui «partei peajoonega vastuolus olevad vaated» hukka.

Leppimatu võitlus parempoolse kallaku vastu ja selle ideeline purustamine oli üheks partei peajoone eduka elluviimise tähtsamaks tingimuseks.

Seoses parempoolsete parteivastaste väljaastumistega tekkis niisuguste meie majandust käsitlevate kodanlike ja väikekodanlike teooriate elavnemise oht, nagu rahvamajanduse sektorite «tasakaalu» teooria; «isevoolu» teooria sotsialistlikus ülesehitustöös; väiketalumajanduse «püsi-

[19] *V. I. Lenin*, Teosed, 29. kd., lk. 183.

vuse» teooria ja teised. Nende kodanlike «teooriate» ületamisel etendas suurt osa 1929. aasta detsembris toimunud põllumajandusspetsialistide-marksistide konverents ja J. V. Stalini kõne sellel konverentsil — «NSV Liidu agraarpoliitika küsimustest».

Võitluses põllumajanduse massilise kollektiviseerimise ja sotsialismi hoogsa pealetungi organiseerimise eest etendasid tähtsat osa 1929. aasta aprillis toimunud XVI üleliidulise parteikonverentsi otsused.

Konverentsi põhiküsimuseks oli NSV Liidu rahvamajanduse arendamise esimese viie aasta plaani läbiarutamine ja vastuvõtmine.

Esimene viie aasta plaan kujutas endast kogu rindel toimuva sotsialismi hoogsa pealetungi programmi, ajakohase tehnika baasil tööstuse ümberseadmestamise ja põllumajanduse ümberkujundamise suurt plaani.

XVI parteikonverents kinnitas, et *ühiskondliku* suurmajapidamise loomine tootmisalase koopereerimise kaudu on ainuõige tee, mis suudab päästa miljonilised talurahva hulgad viletsusest ja laostumisest.

Konverents rõhutas, et põllumajanduse tõusu kiirendamise põhiliseks meetodiks oli tööstuse edasiarendamine. XVI parteikonverents kutsus partei liikmeid üles andma purustavat vastulööki neile, kes partei leninlikust joonest kõrvale kalduvad, ja võitlema kõigepealt parempoolse kallaku kui peamise ohu vastu.

1929. aasta, mis läks Nõukogude riigi ajalukku suure murrangu aastana, möödus sotsialismi otsustava *pealetungi* tähe all nii linna kui ka maa kapitalistlikele elementidele. Selle pealetungi tulemusena saavutati suur murrang kõigis peamistes suundades:

tööviljakuse tõstmise alal rahvahulkade tööalase energia võimsa tõusu alusel, mille tõi endaga kaasa sotsialistlik võistlus;

tööstusobjektide ehitamise forsseerimise alal akumulatsiooni probleemi eduka lahendamise alusel;

põllumajanduse ümberkorraldamise alal töötava talurahva massilise liikumise, kollektiviseerimise liikumise alusel.

Kolhooside kiire kasv on 1929. aasta kõige tähelepanuväärsem nähtus. Kolhoosidesse *astusid keskmikud*. ÜK(b)P Keskkomitee novembripleenum (1929. a.) märkis, et «NSV Liit on astunud küla laialdase sotsialistliku

ümberkorraldamise ja sotsialistliku suurpõllumajanduse ülesehitamise ajajärku»[20].

Talurahva hulkade liikumise üldise kollektiviseerimise eest valmistasid ette sotsialistliku ülesehitustöö kogu käik NSV Liidus ja eelkõige industrialiseerimispoliitika edusammud, sest industrialiseerimine lõi materiaalse aluse põllumajanduse sotsialistlikule ümberkorraldamisele.

Kommunistlik Partei tegi aegsasti suurt eeltööd töötava talurahva hulgas, tõmmates ta esialgu kaasa turustuskooperatsiooni, hiljem aga ka tootmiskooperatsiooni. Nii näiteks oli juba enne partei XV kongressi ligemale 2 miljonit talumajapidamist kaasa tõmmatud kontraheerimisele (lepingute sõlmimine Nõukogude riigiga põllumajandussaaduste andmise kohta); üle miljoni talumajapidamise oli seotud lihtsamate kooperatsiooniliikidega, nimelt põllumajandussaaduste töötlemise kooperatsiooniga. Miljoneid üksikmajapidamisi teenindati varustus- ja krediidikooperatsiooni kaudu.

Pärast partei XV kongressi areneb kõige jõudsamalt tootmisalane koopereerimine. Nii näiteks moodustati meie maal ainuüksi 1928. aasta esimese nelja kuu jooksul 15 275 kolhoosi, kuna enne seda loodi kümne aasta jooksul 17 254 kolhoosi.

Tootmisalase koopereerimise arengule aitas kaasa see, et aastast aastasse suurenes maale antavate masinate hulk, et kohtadel loodi riiklike ja kooperatiivsete laenutuspunktide, hobu-masinabaaside ja masina-traktorikolonnide laialdane võrk.

Headeks agitaatoriteks suurmajandite loomise eest olid sovhoosid. Nad andsid talurahvale määratu suurt praktilist abi. Nii näiteks oli Odessa oblasti Ševtšenkonimelises sovhoosis 1928. aasta kevadel 14 traktorisalka. Nad teenindasid lepingu alusel 25 asula talumajapidamist, mille üldine külvipind moodustas 18 000 hektarit. See oli juba tegelikult uus riigimajandi tüüp — masina-traktorijaama algkuju.

Sovhoosi «Gigant», mis loodi Salski steppidesse pärast partei XV kongressi, nimetati «viljavabrikuks». 1929. aastal töötas selle sovhoosi põldudel 600 traktorit. Nad künd-

[20] NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, II kd., lk. 629.

Talupojad esitavad avaldusi kolhoosi astumiseks

sid üles 60 000 hektarit. Sovhoos «Gigant» andis 1929. aastal riigile 3,5 miljonit puuda vilja. Peale selle abistas sovhoos ümbritsevaid kolhoose umbes 40 000 hektari seemendamisel.

«Sovhooside kvalitatiivne iseärasus,» ütles ühes oma sõnavõtus M. I. Kalinin, «seisab selles, et maa juurde on tulnud linn, kes on täielikult varustatud teaduse ja tehnikaga... Maa juurde on tulnud jõud, mis on senisest palju suurem.»[21]

Talurahva ettevalmistamisele üleminekuks kollektiivsetele majandusvormidele oli allutatud külanõukogude ja kooperatsiooni juurde loodud kehvikute gruppide tegevus, samuti partei intensiivistuv poliitiline töö töötava talurahva hulgas.

«Kui me alustasime kollektiviseerimist», ütles M. I. Kalinin, «oli meil mitmeid ülisoodsaid tingimusi. Ühelt poolt toimus agitatsiooniline ettevalmistus, teiselt poolt kasvasid meie materiaalsed võimalused ja kolmandaks jõud-

[21] «XVI конференция ВКП(б). Стенографический отчет», 1929, lk. 141.

sime õigeks ajaks tehniliselt ette valmistada traktoreid, mida vajati suurte maa-alade ülesharimiseks ja mis olid väga kasulikud.»[22]

Valmistades ette laiu talurahva hulki üleminekuks tootmisalase koopereerimise teele, tugines partei sellistele otsustavatele hoobadele, nagu tööliste ja talupoegade eneste käes olev riigivõim, maa natsionaliseerimine, riikliku krediidi kasutamine töötava talurahva huvides, piiramatud võimalused selleks, et töölisklass saaks põllumajanduse ümberkorraldamisel praktilist abi anda.

Nõukogude küla üleminek uutele, sotsialistlikele rööbastele toimus väga kiiresti. Kollektiviseerimise tempo ületas tunduvalt viie aasta plaanis ettenähtud taseme. Nii näiteks moodustas 1927/28. aastal kolhoosidesse astunud talundite üldarv 445 000 ja 1928/29. aastal — 1 040 000, kusjuures viie aasta plaanis oli ette nähtud 564 000. Kolhooside külvipind kasvas rohkem kui 2-kordselt. Kolhooside osatähtsus kasvas kogu põllumajanduse kaubatoodangus.

Eriti kiiresti toimus kollektiviseerimise protsess meie maa põhilistes teraviljapiirkondades — Volgamaal, Põhja-Kaukaasias ja Ukraina stepiosas, kus selleks olid kõige soodsamad tingimused: suured maa-alad, kõrgem mehhaniseerimistase, sovhooside laialdane võrk.

Kolhoosiliikumise edu põhjustas seda, et üksikud rajoonid ja piirkonnad jõudsid vahetult välja üldise kollektiviseerimiseni.

Seoses sellega moodustas ÜK(b)P Keskkomitee Keskkomitee Poliitbüroo komisjoni kolhooside ülesehitustöö küsimustes. See komisjon pidi läbi vaatama niisugused küsimused, nagu kollektiviseerimise tempo, kolhooside ülesehitustöö materiaalne ja tehniline baas, kaader, kolhooside ja kolhoositootmise juhtimise organiseerimine, kulaku suhtes tarvituselevõetavad abinõud. Antud küsimustes vajalike materjalide ettevalmistamiseks moodustati allkomisjonid, kes tutvusid kohapealse olukorraga, kutsusid oblastitest ja vabariikidest välja parteitöötajaid ja kuulasid ära nende aruandeid, pidasid nendega nõu massilise kolhooside ülesehitustöö praktilistes küsimustes.

---

[22] «XVI съезд ВКП(б). Стенографический отчет», 1930, lk. 636.

Enne seda, kui talurahvas massiliselt kollektiviseerimise teele oli asunud, olid tootmisalase koopereerimise kõige levinumaks vormiks ühise maaharimise ühistud. 1928. aasta juunis oli külas kõigist kollektiivsetest majanditest 5% kommuune, 35% artelle ja 60% ühise maaharimise ühistuid.[23]

Kuid juba siis võeti tarvitusele abinõud olemasolevate kolhooside ühendamiseks, nende organisatsiooniliseks ja majanduslikuks tugevdamiseks, samuti selleks, et üle minna tootmisühenduste lihtsamatelt vormidelt (maa ühise harimise ühistutelt) keerukamatele vormidele — põllumajanduslikele artellidele, mis arenesid täies ulatuses 1929. aastal.

1929. aasta 29. juunil avaldas «Pravda» ÜK(b)P Keskkomitee otsuse «Põllumajandusliku kooperatsiooni organisatsioonilisest struktuurist». Otsuses näidati kätte kooperatsiooni reorganiseerimise teed seoses küla kollektiviseerimise ülesannetega ning soovitati luua kooperatsiooni erisüsteemid tootmisharude järgi.

Kehvikute ja keskmike majapidamiste massilise kollektiviseerimise arenemisel etendasid suurt organisatsioonilist osa ÜK(b)P Keskkomitee 1929. aasta novembripleenumi otsused.

Pleenum juhtis tähelepanu klassivõitluse teravnemisele külas ning klassivõitluse vormide ja meetodite muutumisele, klassivaenlaste terroristliku tegevuse intensiivistumisele, millest andis tunnistust mõrvamise, süütamise ja kahjurlikkuse juhtumite arvu suurenemine.

Kesk-Volgamaal näiteks oli 1928. aasta kuue kuu jooksul 20 kulakute terroristliku akti juhtumit, 1929. aasta septembris aga, s. o. ühe kuu jooksul, 77 juhtumit ja oktoobris 97 juhtumit.[24]

Kõrvuti avalike väljaastumistega kasutasid kulakud järjest sagedamini varjatud võitlusvorme. Kulakud püüdsid pugeda kolhoosidesse selleks, et laostada neid seestpoolt.

Sellistes tingimustes omandas erilise tähtsuse maal töötavate kommunistide vahetu osavõtt kolhooside ülesehitustööst, nende osatähtsuse tõstmine kolhoositootmises,

---

[23] См. «Колхозы в 1929 году», Госпланхозиздат, 1931, lk. XIX.
[24] ЦПА ИМЛ, ф. 17, ед. хр. 2507, л. 562.

samuti tööliskiassi juhtiva mõju suurendamine küla sotsialistlikul ümberkujundamisel.

1929. aasta 23. mail teatas ajaleht «Pravda», et 1929. aasta aprillikuu andmete järgi kuulus 311 000-st maal töötavast kommunistist ainult 13 000 ehk 4% kolhoosidesse. Sellele ilmselt ebanormaalsele olukorrale tähelepanu juhtides seadis «Pravda» põllumajanduses töötavatele kommunistidele arutamiseks järgmise küsimuse: on tarvis kolhoosi astuda ja kolhoosi tööst isiklikult osa võtta.

Sellele partei keskhäälekandja «Pravda» väljaastumisele vastasid maal asuvad parteiorganisatsioonid üksmeelse otsusega — ükski kommunist ei tohi jääda väljapoole kolhoosi.

Külas tööliste mõju suurendamiseks ja kolhoosidesse tööliste distsipliini ja tootmiskogemuste ülekandmiseks otsustas ÜK(b)P Keskkomitee novembripleenum suunata kolhoosidesse ja masina-traktorijaamadesse tööle vähemalt 25 000 töölist, kellel on küllaldaselt organisatsioonilisi ja poliitilisi kogemusi.

Need maale suunatud 25 000 töölist olid kõige paremad ja eesrindlikumad töölised. Nende kandidatuurid arutati läbi ja kinnitati tööliste rahvarohketel koosolekutel. Nende kahekümne viie tuhande hulgas oli ligemale 70% kommuniste.

Nende kahekümne viie tuhande töölise hulka kuulunud Leningradi tehase «Bolševik» lukksepp sm. Konderev vastas talle esitatud küsimusele, miks ta maale tööle sõidab, järgmist:

«Ma tahan organiseerida talupojad kolhoosidesse... Kulakud on kolhooside vastu, nad relvastavad talupoegi ka tööliste vastu. Ma näitan tegelikkuses, et tööline on kehviku ja keskmiku sõber ning kulaku leppimatu vaenlane.»

Novembripleenum tunnistas vajalikuks moodustada ühendatud NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaat ning seadis ülesandeks viia läbi kolhooside spetsialiseerimine kooskõlas põllumajandusliku rajoneerimisega.

Pleenum hoiatas «kolhooside ülesehitamise raskuste alahindamise eest, eriti aga sellesse töösse ja selle töö tulemuste hindamisse formaalse ja bürokraatliku suhtu-

mise eest»[25]. Pleenum andis direktiivi — igati takistada kulakute pugemist kolhoosidesse.

Novembripleenumi otsustes oli märgitud, et kolhooside ülesehitustöö ei ole mõeldav ilma kolhoosnikute kultuurilise taseme tõstmiseta.

Partei ja Nõukogude riik aitasid kolhooside ülesehitustööle suures ulatuses kaasa nii organisatsiooniliselt kui ka materiaalselt.

Peale kahekümne viie tuhande töölise saadeti maale praktilisele tööle üle 100 000 kommunisti ja kommunistliku noore, Punaarmee ridades valmistati ette veel 100 000 masstöötajat. Seega loodi maal poliitiline aktiiv, kes oli suuteline andma suurt abi parteile võitluses üldise kollektiviseerimise läbiviimise eest.

Märkimisväärset abi osutati kolhoosidele rahandusliku krediteerimise, maksusoodustuste andmise, põllumajandusmasinate ja põllumajandusliku inventari väljastamise näol.

Suurt tähelepanu pööras partei linna ja maa tootmisalase koostöö uute vormide arendamisele — linna šeflusele maa üle, tehaste šeflusele kolhooside üle.

Šefid andsid maale abi väga erinevates vormides. Töölised saatsid maale oma propagandiste ja agitaatoreid külanõukogude valimiste kampaania ajal. Ettevõtted aitasid remontida põllumajanduslikku inventari, saatsid maale oma brigaade kevadkülvist või koristustöödest osavõtmiseks.

Talupojad võtsid selle tööliste abi suure tänuga vastu, nad nägid töölistes eesrindlasi, kes on võimelised selgitama aktuaalseid küsimusi. Makejevkas (Donbassis) ütles talupoeg Ševtšenko metallitööliste ja talupoegade ühisel koosolekul küsimuse arutamisel, keda tuleb suunata maale tööliste brigaadi koosseisus, järgmist:

«Saatke meile sellised töölised, kes oskaksid mitte ainult remontida atru, vaid jutustaksid meile ka uuest põllumajandusmaksu seadusest.»

Töölised pöörasid suurt tähelepanu kolhooside ülesehitustööle. 1929. aasta aprillis Leningradi oblasti küladesse saadetud Leningradi töölised organiseerisid 67 uut kolhoosi ning 240 mitmesugust talupoegade põllumajanduslikku ühistut. Samal ajal tegid tööliste kollektiivid tehastes

[25] NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, II osa, lk. 637.

ületunnitööd (mõned tunnid) ja eraldasid selle eest saadud palga — 450 000 rubla — šeflusalustele kolhoosidele.

Stalingradi «Traktorostroi» töölised, kelle šefluses oli Alam-Volgamaa krai Kalatševski rajoon, aitasid luua suure teraviljakolhoosi, mille üldpindala moodustas ligi 6000 hektarit. «Traktorostroi» andis oma šeflusalustele jäädavalt 3 traktorit, laenas neile 30 000 rubla ja tasus kolhoosi liikmeiks astuvate sulaste ja kehvikute osamaksu.

Töölisklassi vennalikule abile vastasid talupojad praktiliste tegudega. Krasnojarski ringkonnas organiseerisid talupojad 1929. aasta oktoobris viljavoorid ja saatsid need NSV Liidu Kesktäitevkomitee aadressil, et luua «maa industrialiseerimise reserv-viljafond».

Seoses Oktoobrirevolutsiooni XII aastapäevaga saatsid Alam-Volgamaa krai Balašovski ja Kolõšleiski rajooni talupojad kingitusena tehase «Krasnõi Putilovets» töölistele 66 vagunist koosneva viljaešeloni. «Krasnõi Putilovetsi» töölised andsid selle vilja ära maa industrialiseerimise fondi. Tänutäheks selle vilja eest töötasid nad «Industrialiseerimispäeval» ja kandsid kogu palga — 47 000 rubla — Balašovski ja Kolõšleiski rajooni jaoks võimsate traktorikolonnide loomise fondi.

Niisiis tugevnes üha enam tööliste ja talupoegade sõprus, kindlustus linna ja maa tootmisalane koostöö.

Tehaste šeflus kolhooside ja sovhooside üle võttis eriti suure ulatuse 1929. aasta sügisel. Algatajateks olid siin Moskva ja Leningradi ettevõtete tööliste kollektiivid.

1929. aasta 19. novembril otsustasid Leningradi tehase «Krasnõi Võboržets» töölised oma üldkoosolekul järgmist:

«Vastuseks parempoolsete kallaklaste ja leplaste paanilisele virisemisele, kes on löönud kohkuma raskuste ees, ei usu töölisklassi jõududesse ega mõista sotsialistliku ülesehitustöö suurt leninlikku plaani... *täidame me sovhooside ja kolhooside arendamise viie aasta plaani nelja aastaga,* selleks *võtame šefluse alla kaks kolhoosi* ja alustame tööliste hulgast viivitamatult ette valmistama töötajaid, kes organiseeriksid kolhoose ja masina-traktorijaamu, korraldades neis tööd nii, et see oleks kõigile eeskujuks.»[26]

[26] «Политический и трудовой подъем рабочего класса СССР (1928—1929 гг.)», Госполитиздат, 1956, lk. 491.

1929. aasta 1. detsembril sõlmis Moskva elektritehas lepingu Viljatrustiga selle kohta, et tehas võtab oma šefluse alla Kesk-Volgamaa oblasti Bolše-Glušitski sovhoosi. Elektritehase tööliste eeskuju järgisid tehaste «AMO», «Serp i Molot» ja «Dünamo» töölised. Nad võtsid šefluse alla Alam-Volgamaa krai üldise kollektiviseerimise rajoonid: tehas «AMO» võttis šefluse alla Novo-Annenski rajooni, tehas «Serp i Molot» — Novo-Nikolajevski rajooni ja tehas «Dünamo» — Nehhajevski rajooni.

Tehased kohustusid looma šeflusalustes rajoonides sovhoosid, «kusjuures igal sovhoosil peab olema üle 50 000 hektari maad». Nii tekkisidki rajoonides järgmised sovhoosid: «AMO», «Serp i Molot» ja «Dünamo», kusjuures iga sovhoosi seljataga seisis šeff — samanimeline tehas.

1929. aasta detsembris esimesele üleliidulisele löögktöö-brigaadide kongressile esitatud raportis kirjutasid šeflustehaste töölised järgmist:

«Me muudame need sovhoosid tugipunktideks, kust me läheme laialdastesse kehvikute ja keskmike hulkadesse, et tõmmata nad kaasa põllumajanduse sotsialistlikule ümberkorraldamisele.»[27]

Šeflusel oli konkreetne, praktiline iseloom. Tehaste kollektiivid eraldasid šeflusalustele sovhoosidele enda hulgast direktoreid, direktori asetäitjaid ja mehhaanikatöökodade juhatajaid. Peale selle suunas iga tehas 30—35 kvalifitseeritud töölist sovhoosi tööle vähemalt kaheks aastaks ning 10—15 inimest üldise kollektiviseerimise rajoonide kolhoosidesse alalisele tööle, selleks et organiseerida kolhoositootmine ja massiline poliitiline töö maal.

Tehased-šefid valmistasid šeflusaluste rajoonide jaoks ette traktoristide-mehhaanikute kaadrit, kohtadel aga organiseerisid nad kursusi kolhoosikaadri ettevalmistamiseks kohalikest sulastest ja kehvikutest.

Pealinna suurte tehaste töölised lõpetasid oma raporti suurepäraste sõnadega:

«Me oleme sügavalt veendunud, et töölisklassi raudne tahe ja kindel otsustavus ehitada ja üles ehitada sotsialism meie maal murravad kulaklike elementide vastupanu ja teevad lõpu sellega seotud parempoolsete oportu-

[27] «Политический и трудовой подъем рабочего класса СССР (1928—1929 гг.)», lk. 506.

nistlike elementide umbusule, kõhklemisele ja kõikumisele.»[28]

Vastuseks tööliste hoolitsusele tervitas Novo-Annenski rajooni kolhooside kongress 5500 kolhoosipere nimel «AMO» töölisi kui sotsialismi ehitajate eelväge. Kongress võttis omakorda kohustuse laiendada 1930. aasta kevadel külvipinda 50% võrra ja majandada «kõigi teaduse andmete järgi».

Raske on üle hinnata tööliste šeflust maal. Nii näiteks loodi Alam-Volgamaa krais šeffide abiga ainuüksi 1929. aastal 11 sovhoosi, mille külvipind oli 491 000 hektarit, ja sadu kolhoose.

Kommunistlik Partei asetas pearõhu sellele, et kollektiviseerimine peab toimuma sellel tehnilisel baasil, mis põllumajanduse käsutuses tol ajal oli olnud. Kogemused näitasid, et isegi talupoegade tööriistade lihtsal liitmisel annavad kollektiivsed majandamisvormid märgatavat majanduslikku efekti.

Hoperski ringkonnas näiteks võimaldas see laiendada külvipinda 30—50% võrra.

Ühtaegu võttis partei tarvitusele kõik abinõud selleks, et kiirendada põllutöömasinate tootmise tempot. Keskkomitee novembripleenum märkis, et tol ajal seisis kolhooside ülesehitustöö peamine raskus *tehnilise baasi* mahajäämuses. Pleenum rõhutas, et sotsialistlikku suurtootmist põllumajanduses on võimalik rajada ainult ajakohase masinatehnika alusel. Pleenum kiitis heaks Poliitbüroo otsuse kahe uue traktoritehase ja kahe kombainitehase ehitamise ning põllutöömasinatööstuse tehaste laiendamise kohta.

Kiirenes igati Stalingradi traktoritehase ja Rostovi põllutöömasinatehase ehitamine.

Selle tõttu, et põllumajanduses ei olnud traktoreid veel küllaldaselt (1929. aastal oli meie maal 35 000 traktorit), pöörati kõige suuremat tähelepanu hobu-masinabaaside ja hobu-traktoribaaside loomisele.

Abinõud masina-traktorijaamade organiseerimiseks võeti tarvitusele seoses Töö ja Kaitse Nõukogu 1929. aasta 5. juuli otsusega. Aastaiks 1929—1930 nähti ette 102 masina-traktorijaama loomist $1^1/_2$—2 miljoni hektari põllumaa ülesharimiseks. Masina-traktorijaamad loodi ühendatud traktorikolonnide baasil. Masina-traktorijaa-

[28] «Политический и трудовой подъем рабочего класса СССР (1928—1929 гг.)», lk. 507—508.

Masina-traktorijaama traktorikolonnid sõidavad kolhoosipõldudele

mad pidid kujunema «tervete rajoonide üldise kollektiviseerimise keskuseks»[29].

Esimeste masina-traktorijaamade töö arendamise seisukohalt oli oluline tähtsus ÜK(b)P Keskkomitee otsusel «Massilisest tööst masina-traktorijaamade piirkondades». Selles otsuses soovitati parteiorganisatsioonidel eraldada masina-traktorijaamade tööpiirkonnad kui musterpiirkonnad ja saata sinna parem parteikaader.

Masina-traktorijaamad pidid Nõukogude riigi käes kujunema selliseks poliitiliseks ja organiseerivaks jõuks, mis peab talumajapidamiste kollektiviseerimisele otseselt kaasa aitama. Masina-traktorijaamad pidid kogemuste najal veenma talupoegi mehhaniseeritud sotsialistliku suurpõllumajanduse eelistes. Masina-traktorijaamade kaudu ja nende abil oli tarvis põllumajandust varustada uue tehnikaga, lahendada mehhanisaatorite kaadri loomise probleem, saavutada kogu põllunduse ja loomakasvatuse kultuuri tõus meie maal.

---

[29] NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, II osa, lk. 632.

Esmajärjekordseks ülesandeks kujunes agronoomilise kirjaoskamatuse massiline likvideerimine külas. Suure ulatuse võttis see näiteks Alam-Volgamaal. Seal võeti 1929. aasta sügisel ette retk agronoomilise kirjaoskamatuse likvideerimiseks. Selle eesmärgiks oli partei-, nõukogude, majandus- ja kooperatsioonikaadri ulatusliku agronoomilise ettevalmistuse organiseerimine, selleks et ta oleks suuteline tõstma põllutööde juhtimise kvaliteeti uues, kollektiviseeritud külas, samuti sovhooside ja masina-traktorijaamade töölistele, kehvikutele, sulastele ja kolhoosnikutele maaviljeluse agronoomiliste aluste massiline õpetamine.

1929. aastal möödus kolhooside aruande- ja valimiskampaania isesuguselt. Seoses klassivõitluse teravnemisega toimus see kõigist kolhoosidest kulaklike elementide väljakihutamise tähe all. Üldise kollektiviseerimise rajoonides asustati kulakud ümber üksikutele väljaspool kolhooside külvikorda asuvatele maa-aladele.

Nendele partei poolt tarvituselevõetud põllumajanduse ümberkorraldamise abinõudele avaldasid parempoolsed ägedat vastupanu. Nad kisendasid «erakorralisusest» ja «degradatsioonist», pakkusid «päästeretsepte» — «sesoonihindade» kehtestamist ja «kaubaringluse vabadust», võtsid kulaku oma kaitse alla.

Kuid parempoolsete vastupanu ei suutnud küla arenemise suunda muuta ega parteiorganisatsioone leninlikult teelt kõrvale juhtida.

«Kes seal karjub «degradatsioonist»?» kirjutas 1929. aasta 7. novembril Stalingradi ajaleht «Borba». «Süvenege küla elusse, lugege läbi teadaanded kulaku vastu peetava võitluse rinde kohta. Põllumajandus kasvab pidevalt, küla sammub proletariaadi juhtimisel sotsialismile.»

«Pahempoolsed» avaldasid partei poolt tarvituselevõetud põllumajanduse ümberkorraldamise abinõudele vastupanu teisest küljest. Üles puhudes kulakute poolt tulevat ohtu, rikkusid nad kollektiviseerimise põhiprintsiipe, ei teinud tõelist vahet kulaku ja keskmiku vahel, rakendades ka keskmiku suhtes repressioone. Selline tegevus põhjustas töölisklassi ja talurahva liidu õõnestamist.

Üksikutes üldise kollektiviseerimise rajoonides esines arvamusi, et seoses üldise kollektiviseerimisega peavad nõukogude funktsioonid üle minema kolhoosijuhatustele

ja et nõukogud tuleb likvideerida. See kujutas endast katset likvideerida organid, mis viivad ellu partei uut poliitikat maal ja etendasid tähtsat osa kollektiviseerimise läbiviimisel. Selliseid katseid esines näiteks Põhja-Kaukaasias, kus asi jõudis niikaugele, et ÜK(b)P kraikomitee oli sunnitud tühistama ÜK(b)P Terski Ringkonnakomitee büroo 1929. aasta 29. oktoobri otsuse külanõukogude likvideerimisest üldise kollektiviseerimise rajoonides kui partei otsustele mittevastava otsuse.

1929/30. aasta talv möödus kollektiviseerimise võimsa kasvu tähe all. Mitte kunagi varem polnud küla veel nii erutatud kui neil ajaloolistel päevadel. Siin pole ka midagi imestada. Oli ju otsustamisel kõige elulisem küsimus: kas talurahvas jääb vana, sajandite vältel käidud teele või pöördub ta uue, veel vähe tuntud või peaaegu tundmatu kolhoosielu teele.

Oli tarvis purustada harjumuseks saanud elulaad, likvideerida põhiliste tootmisvahendite eraomandus, põllumajanduses rakendatav palgatöö, kulaklik ekspluateerimine. Selle vastu, et teha lõpp kulakutele-külakurnajatele, töötaval talurahval midagi ei olnud; mida kiiremini seda tehakse, seda parem. Aga lahkuda oma maalapilt, künda üles piirimaa, loobuda omandiõigusest hobusele, adrale ning muule inventarile, mis ühistamisele kuuluvad —, seda ei olnud talupojal lihtne otsustada. Paljudes Alam-Volgamaa külades, Doni- ja Kubanimaa staniitsades ei kestnud kollektiviseerimisele pühendatud koosolekud üks või kaks päeva, vaid mõnikord isegi nädala. Kollektiviseerimise küsimusi arutati klubides ja lugemistubades ning isegi igas tares. Arutamisest võtsid osa kõik — alates noortest ja lõpetades raukadega. Kired lõid lõkkele, olukord muutus üha pingelisemaks. Õli valasid tulle kulakud, kes levitasid provokatsioonilisi kuulujutte ja püüdsid igasuguste vahenditega kollektiviseerimist õõnestada.

Uus, mida igati toetas küla üldsus, eelkõige parteilased ja kommunistlikud noored, võttis võimust, sai vanast jagu. Enamik keskmikke pooldas kolhoose, astus kolhoosi. See otsustaski kollektiviseerimise edu. Alam-Volgamaal oli näiteks 1929. aasta 10. detsembriks kollektiviseeritud 70% kõigist krai majanditest, Hoperski ringkonnas — NSV Liidu esimeses üldise kollektiviseerimise ringkonnas — oli kollektiviseeritud 82% talupoegade-kasakate

majapidamistest, kusjuures kolhoosid olid seal 20 000—30 000 hektari suurused.

1930. aasta alguseks moodustas meie maa 124 rajoonis kollektiviseerimine 70%. Paljud neist rajoonidest kujunesid üldise kollektiviseerimise rajoonideks. Eriti palju oli selliseid rajoone Alam-Volgamaal, Põhja-Kaukaasias ja Ukraina stepipiirkondades. Küla elas üle suurt revolutsioonilist pööret. See pööre viidi läbi Kommunistliku Partei ja nõukogude võimu initsiatiivil ning töötava talurahva aktiivsel osavõtul.

Üldise kollektiviseerimise massilise liikumise arenemine nõudis võitluses kulakluse vastu üleminekut kulakluse piiramise ning väljatõrjumise poliitikalt kulakluse kui klassi likvideerimise poliitikale.

Kulaklus oli meie maal kõige arvukam ekspluataatorlik klass. Ta moodustas üldise kollektiviseerimise alguseks ligi 5% kõigist talumajapidamistest. 1927. aastal oli kulakute käsutuses üle 10% teraviljakülvipinnast ning üks viiendik kogu kaubaviljast. 1929. aastal tootsid juba kolhoosid ja sovhoosid kaubavilja mitte vähem kui kulaklikud majapidamised; kolhoosidel ja sovhoosidel olid kõik tingimused selleks, et anda 1930. aastal kaubavilja mitu korda rohkem kui kulaklikud majapidamised. Niisiis oli nõukogude võimul 1930. aastaks olemas materiaalne baas kulakliku viljatootmise asendamiseks. See võimaldaski parteil ja valitsusel üle minna kulakluse piiramise ja väljatõrjumise poliitikalt kulakluse kui klassi likvideerimise poliitikale üldise kollektiviseerimise baasil.

Üldise kollektiviseerimise poliitika ja selle alusel kulakluse kui klassi likvideerimine fikseeriti ÜK(b)P Keskkomitee 1930. aasta 5. jaanuari otsuses «Kollektiviseerimise tempost ja riigi abist kolhooside ülesehitamisel». See otsus sisaldas partei Keskkomitee põhijuhendeid kollektiviseerimise ja selle kohta, et tootmisalase ühinemise peamiseks vormiks on põllumajanduslik artell, organiseerimise põhiprintsiibiks aga see, et talupojad astuvad kolhoosidesse vabatahtlikult. Otsus hoiatas selle printsiibi rikkumise ja sellest mittekinnipidamise eest.

Arvesse võttes meie maa piirkondade looduslikke, majanduslikke ja muid iseärasusi, määras ÜK(b)P Keskkomitee kindlaks üldise kollektiviseerimise läbiviimise järjekorra. Kogu maa oli jaotatud kolmeks põhigrupiks.

Esimesse gruppi arvati NSV Liidu tähtsamad teraviljarajoonid: Põhja-Kaukaasia (Kuban, Don, Terek), Kesk- ja Alam-Volgamaa. Selles rajoonide grupis oli ette nähtud viia kollektiviseerimine põhiliselt lõpule 1931. aasta kevadel.

Teise gruppi kuulusid sellised teraviljarajoonid, nagu Ukraina, Keskmustmullaoblast, Siber, Uraal, Kasahstan. Neis rajoonides oli ette nähtud lõpetada kollektiviseerimine 1932. aasta kevadeks.

NSV Liidu ülejäänud oblastid ja vabariigid kuulusid kolmandasse gruppi ning võisid kollektiviseerimise lõpetada viisaastaku lõpuks, s. o. 1933. aastaks.

Põhja-Kaukaasia, Kesk- ja Alam-Volgamaa arvamine üldise kollektiviseerimise läbiviimise esimesse gruppi taotles järgmist eesmärki: võimalikult kiiresti suurendada teravilja tootmist. Neis rajoonides moodustas külvipind 1929. aasta andmete järgi ligi 25 miljonit hektarit ehk 21% kogu NSV Liidu külvipinnast, sealhulgas teraviljakultuuride all oli 21,1 miljonit hektarit ehk 22% kogu NSV Liidu külvipinnast. NSV Liidu 34 900 traktorist oli neil 11 500 traktorit. Nende osatähtsus 1927.—1929. aasta viljavarumises moodustas 35—38%.

Seatud ülesannete täitmiseks — kindlustada esmajoones Põhja-Kaukaasias ja Volgamaal üldine kollektiviseerimine — koondati neisse rajoonidesse põllutöömasinatööstus: Stalingradis ehitati traktoritehas, Rostovis Doni ääres — põllutöömasinatehas ja Saraatovis — kombainitehas.

Kiirendatud tempos ehitati Stalingradi traktoritehast. Esmakordselt ehitati tehast ka talvetingimustes. Ehitada talvel — see on praegu tavaline nähtus ehitustegevuses, kuid siis kujutas see endast esimest julget väljakutset ehitustegevuses sajandeid kestnud sesoonsusele, väljakutset loodusele, Alam-Volgamaa karmile kliimale. Traktoritehase ehitajad esitasid loosungi: «Ehitada sotsialismi igasugustes ilmastikutingimustes!» 1929/30. aasta talv oli eriti külm, kuid töölised said sellest raskusest jagu. Nad teadsid, et kolhoosiküla ootab kannatamatusega traktoreid, ja otsustasid neid võimalikult kiiresti anda.

Traktoritehase ehitust külastasid mitmesugused delegatsioonid kõigist meie maa osadest, et oma silmaga näha kodumaise masinaehituse esimese hiiglase ehitamist. 1929. aasta oktoobripühadel saabus traktoritehase ehitu-

sele 1600 delegaati mitmesugustest Nõukogude Liidu oblastitest ja vabariikidest. Paljud delegaadid maksid käsiraha tulevaste traktorite eest, Kubanimaa talupojad aga saatsid kingituseks 20 vagunit kruusa. Kubanlased palusid saata neile Kubanimaale traktoritehase esindaja, sest «muidu meid ei usuta, et traktoritehast nii kiiresti ehitatakse», ütlesid nad.

Traktoritehase ehituse parteiorganisatsioon otsustas ehitusel läbi viia siia sõitnud delegaatide konverentsi ja kanda seal ette ehitustööde käigust ning tööliste otsusest lasta tehas käiku enne tähtaega — valitsuse poolt kindlaksmääratud tähtaja, 1931. aasta 1. märtsi asemel 1. oktoobriks 1930. Oli vaja näha, millise entusiasmiga konverentsist osavõtjad selle teadaande vastu võtsid. Vastuseks sellele võttis konverents vastu palava üleskutse kehvikute ja keskmike hulkadele:

«Organiseerige võimsaid kolhoose, kaotage piirid Nõukogudemaa põldudel, valmistuge vastu võtma meie nõukogude traktorit.»

Konverentsist osavõtnute üleskutse kutsus esile vastukaja kogu riigis. Stalingradi traktoritehase ehituse aadressil saabus hulgaliselt kirju, otsuseid kolhooside loomise kohta, resolutsioone tehase kiirema käikulaskmise soovidega.

Hoperski ringkonnast saabunud telegrammis teatati, et Novo-Kiievski asulas «loodi suur kolhoos «Surm Kulakutele», kuhu on ühinenud 620 majapidamist 3354 inimesega ja 16 000 hektari suuruse maaga». Uus kolhoos palus end võtta traktoritehase ehituse šefluse alla, et ühiste jõududega läbi viia põllumajanduse ümberkorraldamine sotsialistlikul alusel.

Massilise kolhoosiliikumise avangardis sammusid maal töötavad kommunistid. Tõhusat abi osutasid neile töölisklassi esindajad, kes olid suunatud maale, et osa võtta põllumajanduse sotsialistlikust ümberkorraldamisest.

3

LIIALDUSTE JA PARTEI JOONE MOONUTAMISE VASTU

Kolhoosiliikumine arenes võimsa hooga, hõlmates üha uusi rajoone meie maal. Talupojad, valides endale tootmisalase ühinemise vorme, jäid peatuma põllumajanduslikul artellil, mis kõige kasulikumalt ühendab talupoegade ühiskondlikke ja isiklikke huve. Partei Keskkomitee võttis oma 1930. aasta 5. jaanuari otsuses seda asjaolu arvesse ja tegi NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaadile ülesandeks välja töötada põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri.

Nõukogude riik toetas igati talumajapidamiste kollektiviseerimist.

1. veebruaril 1930 võtsid NSV Liidu Kesktäitevkomitee ja Rahvakomissaride Nõukogu vastu otsuse «Abinõudest põllumajanduse sotsialistliku ümberkorraldamise intensiivistamiseks üldise kollektiviseerimise rajoonides ja võitlemiseks kulakluse vastu». Vastavalt sellele otsusele tühistati üldise kollektiviseerimise rajoonides maa rentimise ja palgatöö rakendamise seaduste kehtivus. Kohalikele riigivõimuorganitele — oblastite ja kraide nõukogude täitevkomiteedele, autonoomsete ja liiduvabariikide valitsustele — anti õigus konfiskeerida kulakute vara ning neid antud rajoonidest ja oblastitest välja saata. Kulakutelt konfiskeeritud vara arvati kolhooside jagamatutesse fondidesse kolhoosi astuvate kehvikute ja sulaste osamaksuna. See konfiskeeritud vara, inventar jne., mis kolhooside fondidesse arvati, moodustas ligemale 400 miljonit rubla.

Kolhoosid said suuri soodustusi: kaheks aastaks vabastati maksudest kõik ühistatud tööloomad, samuti loomad ja linnud, mis olid kolhooside kollektiivses valduses ja kolhoosnikute individuaalseks omandiks; kolhoosidesse astunud talupoegade eelmiste aastate võlgnevus kustutati täielikult. Soodustused maksude alal väljendusid ligi 200 miljoni rubla suuruses summas.

Märksa suurendati kolhoosidele antavat krediiti maakorralduseks riigi arvel. 1929/30. aastal anti kolhoosidele krediiti ligi 500 miljoni rubla ulatuses.

Peale selle andis Nõukogude valitsus kollektiviseerimise fondi 65 miljonit rubla.

See kõik hõlbustas üldise kollektiviseerimise läbiviimist, andis talle tugeva materiaalse baasi.

Luues üldise kollektiviseerimise baasi ja tingimused selle kiireks läbiviimiseks, hoiatas partei ühtaegu selle eest, et ei tohi esineda mingit vägivalda, sundimist talurahva suhtes, nõudis vabatahtlikkuse printsiibi ranget silmaspidamist. Kuid üldise kollektiviseerimise läbiviimise käigus leidsid kohtadel aset kõrvalekaldumised partei ja valitsuse otsustest kollektiviseerimise kohta, tehti suuri, partei joont moonutavaid vigu. Eriti ohtlik oli vabatahtlikkuse printsiibi rikkumine kolhooside ülesehitustöös ja ebaõige suhtumine keskmikku.

Paljud partei ja nõukogude juhtivad töötajad unustasid Lenini õpetuse sellest, et küla ümberkorraldamist on tarvis läbi viia «aegamööda, et katsuda siin dekreetidega, seadusandlike aktidega sisse seada ühismaaharimist oleks suurim rumalus . . .»[30]

Kollektiviseerimise edusammudest liiakas mõnedel juhtivatel töötajatel pea nii pööritama, et nad leninlikke seisukohti rikkudes lakkasid arvestamast talupoegade arvamusi ja soove, nõudsid kõhklejatelt, et nad otsekohe kolhoosidesse astuksid, ähvardasid neid vastasel korral eksproprieerimisega ning isegi tembeldasid kulakuteks keskmikke ja kehvikuid, kes kolhoosi astumiseks ei olnud veel soovi avaldanud.

Unustanud vabatahtlikkuse põhimõtte, administreerides, asusid kõige «tulisemad» juhtijad ebaterve «võistluse» teele, mille eesmärgiks oli kiirendatud sajaprotsendiline kollektiviseerimine.

Ei peetud silmas ÜK(b)P Keskkomitee juhendit selle kohta, et kollektiviseerimise põhivormiks on põllumajanduslik artell. Loodi massiliselt kommuune ja ühistati peale põhiliste tootmisvahendite ka kolhoosnikute isiklik vara.

Kõiki neid moonutusi ja liialdusi kasutasid vaenulikud

---

[30] *V. I. Lenin*, Teosed, 28. kd., lk. 123.

elemendid. Nad arendasid aktiivset kolhoosidevastast tegevust. Kolhoosikorda laimates provotseeris kulaklus talupoegi massiliselt hävitama loomi ja linde.

Tõstsid pead ka parempoolsed, kujutades kolhooside ülesehitustöös esinevaid moonutusi partei joonena. Ilmnesid tõsise rahulolematuse tunnused talupoegade eneste hulgas.

ÜK(b)P Keskkomitee võttis tarvitusele edasilükkamatud abinõud kollektiviseerimise läbiviimisel esinenud vigade ja moonutuste kõrvaldamiseks. ÜK(b)P Keskkomitee otsuse põhjal avaldas «Pravda» 2. märtsil 1930 J. V. Stalini artikli «Peapööritus edusammudest».

15. märtsil 1930 avaldati ÜK(b)P Keskkomitee otsus «Võitlusest partei joone moonutamise vastu kolhoosiliikumises». J. V. Stalini artiklis ja ÜK(b)P Keskkomitee otsuses oli öeldud, et kollektiviseerimisel tehtud edusammud on vaieldamatud ja et küla suurt pööret sotsialismi poole võib juba pidada tagatuks. Pearõhk pandi selles artiklis ja otsuses «pahempoolsete» liialduste ja moonutuste paljastamisele.

ÜK(b)P Keskkomitee pööras kõigepealt tähelepanu vabatahtlikkuse leninliku printsiibi rikkumise lubamatusele, sellele, et ei tohi sundida kolhoosi astuma, ei tohi ähvardada kulakuks tembeldamisega ega valimisõiguste äravõtmisega jne. ÜK(b)P Keskkomitee mõistis hukka sellise praktika, et «püütakse tõlplaslikult üle hüpata kollektiivmajandite artellivormilt ... otse kommuuni»[31]. Samuti tuletas Keskkomitee meelde, et põllumajanduse põhiprobleemiks on teravilja probleem, mitte aga «kodulindude» või «kurkide» probleem.

Hukka mõistes tõlplaste moonutusi, juhtis ÜK(b)P Keskkomitee tähelepanu sellele, et ei tohi administratiivkorras sulgeda kirikuid ega kaotada kohalikke turge ja laatu, sest niisugune praktika valas vett vaenlaste veskile.

Partei Keskkomitee kohustas kohalikke organeid kõrvaldama kollektiviseerimisel esinenud moonutusi ja kindlustama seda edu, mis kolhooside ülesehitustöös on juba saavutatud. Kohustati parandama vigu, mis tehti keskmike ja töötajate teiste kategooriate suhtes, kes said eba-

[31] NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, II kd., lk. 655.

õigesti repressioonide osaliseks. Keskkomitee nõudis, et keskmike suhtes taastataks täielikult leninlik suhtumine. Sealjuures hoiatas partei Keskkomitee kõiki parteija nõukogude töötajaid, et need, kes ei oska või ei taha resoluutselt võidelda partei joone moonutamise vastu, tagandatakse ametikohtadelt ja asendatakse teiste töötajatega.

1930. aastal võitles partei esinenud vigade järsu parandamise ja massilise kollektiviseerimise läbiviimise eest laialdase parteipoliitilise töö alusel. Partei poolt tarvituselevõetud abinõud liialduste kõrvaldamiseks kutsus esmalt esile ühe osa talupoegade lahkumise kolhoosidest ja isegi üksikute, suure kiiruga organiseeritud põllumajanduslike artellide laialisaatmise. Eriti suur oli kolhoosidest lahkumine seal, kus suuremal määral esines liialdusi. Nii moodustas Põhja-Kaukaasias 1. märtsil 1930 kollektiviseerimise protsent 76,4, 1. maiks aga, s. o. pärast liialduste kõrvaldamiseks tarvituselevõetud abinõusid, vaid 55,2; Alam-Volgamaal vähenes samal ajavahemikul kollektiviseerimise protsent 67,6-lt 34,8-ni, Ukrainas — 58,5-lt 38,8-ni, Usbekistanis 44,76-lt 29-ni. Veelgi hämmastavamad olid andmed Moskva oblasti kohta. Siin vähenes kollektiviseerimise protsent 73-lt 7,5-ni.

Kuid kollektiviseerimise protsendi vähenemine oli ajutine nähtus. Kolhoosiliikumine, vabanedes ebakindlatest elementidest ning nõrkadest, «võistluse tuhinas» loodud artellidest, sai endale terve aluse ja arenes peagi kiires tempos edasi.

Partei poolt tarvituselevõetud energilised abinõud liialduste ja vigade kõrvaldamiseks kolhooside ülesehitustöös tõid endaga kaasa talurahva hulkade rahunemise. Parteiorganisatsioonide töö üldise kollektiviseerimise läbiviimisel võttis nüüd plaanipärase iseloomu. Selle töö tulemused kindlustati kolhooside tugevdamiseks rakendatud organisatsiooniliste ja majanduslike abinõudega.

Moskva oblasti parteiorganisatsiooni esindaja sm. F. G. Leonov ütles oma sõnavõtus partei XVI kongressil:

«Ainult Keskkomitee vahelesegamine aitas Moskva organisatsioonil parandada oma vigu, ümber korraldada oma ridu ja esinenud vigade parandamisega ette ära määrata kevadkülvi võrdlemisi edukas käik, luues seega

mitmed eeldused kollektiviseerimisel tehtavateks edusammudeks.»

1930. aasta lõpuks oli kolhoosidesse ühinenud ligemale 25% talumajapidamistest. Hiljem kasvas kollektiviseerimise protsent pidevalt.

Ellu viies põllumajanduse kollektiviseerimist, juhindus Kommunistlik Partei leninlikust seisukohast, et väikemaapidaja ümberkujundamist, kogu tema hingeelu ja harjumuste ümberkujundamist teostab «ainult materiaalne baas, tehnika, traktorite ja masinate kasutamine põllumajanduses massilises ulatuses»[32].

Partei Põhja-Kaukaasia kraikomitee sekretär A. A. Andrejev ütles: «Kogemused näitavad, et seal, kus on traktorid, on ka tugev kolhoos, seal aga, kus neid suuri masinaid ei ole, esineb suuri kõikumisi isegi kolhoosis endas.»

Partei kiirendas igati põllutöömasinatööstuse tehaste ehitamist.

Kiiresti arenes Stalingradi traktoritehase ehitamine. 1930. aasta jaanuaris olid Stalingradi traktoritehase tsehhid juba põhiliselt valmis monteerima seadmeid, mis pidid saabuma Ameerika Ühendriikidest. ÜLKNÜ Keskkomitee võttis 1929. aasta detsembris vastu otsuse saata vabatahtlikel alustel seitse tuhat kommunistlikku noort Stalingradi traktoritehase ehitustööde lõpuleviimiseks, seadmete monteerimiseks ja traktorite tootmise tehnoloogia kätteõppimiseks. See oli esimene üleskutse kommunistlikele noortele massiliseks osavõtmiseks esimese viisaastaku löökehitustest.

1930. aasta 1. maiks lõpetati Stalingradi traktoritehases põhilised ehitus- ja montaažitööd. Üleliiduline Kesktäitevkomitee Presiidium autasustas Stalingradi traktoritehase ehituse kollektiivi Tööpunalipu ordeniga.

Sellele vastasid traktoritehase ehitajad otsusega veelgi lühendada tehase käikulaskmise tähtaega, anda esimene traktor 17. juunil 1930 ja saata see kingituseks ÜK(b)P XVI kongressile.

9. juunil 1930 külastas traktoritehast M. I. Kalinin. Esinedes miitingul terasevalamistsehhis, ütles ta:

«Siin Stalingradis, traktoritehases, ja isegi sellessamas valutöökojas, tuleb eriti ilmekalt ja selgesti esile

[32] *V. I. Lenin*, Teosed, 32. kd., lk. 195.

Stalingradi traktoritehase esimene traktor

see eesmärk, mida taotleb meie partei ja Nõukogude valitsus.» [33]

Saabus 17. juuni 1930 — Stalingradi traktoritehase käikulaskmise päev. Pidulikule avapäevale saabus arvukalt külalisi meie maa vabariikidest ja oblastitest. Saaratovist sõitsid siia kõik Alam-Volgamaa krai 2. parteikonverentsi delegaadid.

Kell on 3. Mehhanismide monteerimise tsehhi kogunes ligi tuhat inimest. Konveieri lähedal, kust pidi tulema esimene traktor STZ, seisis punase lindi juures kääridega

[33] Ajaleht «Даешь трактор», 11 июня 1930 г.

varustatud pioneer Volodja, metallitöölise Košajevi poeg, tema kõrval seisid kaks talupoega: Balõkleiski rajooni kehvikute hulgast pärinev kolhoosnik Ivan Kistinev ja Ivan Samoilov, üksiktalupoeg Volski rajoonist (Alam-Volgamaa krai).

Lindile lähenes aeglaselt konveieril monteeritav esimene traktor. Rooli taha istus monteerimistsehhi meister Kisseljov; traktor on käivitatud, lint läbi lõigatud — ja esimene kodumaine traktor STZ tuli konveierilt. Hurraahüüete saatel suundus meie esimene nõukogude traktor tehase õuele, kus teda ootas 20 000-line rahvahulk.

Oma kirjas partei Keskkomiteele, mis seoses tehase käikulaskmisega vastu võeti, kirjutasid traktoritehase ehitajad:

«Siia, Mokraja Metšetkale, kus, nagu rahvamuistendis on öeldud, Stepan Razin tappis talupoegade vabastamise nimel bojaaride-mõisnike esimese grupi, kogusime me küla viletsusest vabastamise nimel ja nende hüvede suurendamise nimel, mida ta võib linnale anda, kõik selle parema, mida võisid anda kapitalistlik tehnika ja teadus.»

ÜK(b)P Keskkomitee tervituses traktoritehase kollektiivile on öeldud:

«Viiskümmend tuhat traktorit, mida te meie maale iga aasta andma peate, on viiskümmend tuhat mürsku, mis purustavad vana, kodanliku maailma ja rajavad teed uuele, sotsialistlikule korrale külas.»

Esimene traktor STZ saadeti Moskva. Siin korraldati talle pidulik vastuvõtt.

«Esimest korda nägin,» ütles sellest vastuvõtust osavõtja, Moskva tehase tööline, «et masinat oleks vastu võetud punaste lippudega ja orkestritega nagu kangelast-võitjat.»

Stalingradi traktor asetati Moskva Suure Teatri sissekäigu juurde, kus 26. juunil 1930 avati partei XVI kongress.

1. juunil 1930 laskis Zaporožje tehas «Kommunaar» välja esimese nõukogude kombaini. Rostovi põllutöömasinatehas andis 14. juunil esimese partii 24-realisi traktori-ketaskülvimasinaid ja isesiduva viljalõikaja. Tehase 35 korpust anti ekspluatatsiooni aasta enne tähtaega. Rostovi põllutöömasinatehase täielik võimsus ületas pool-

teisekordselt revolutsioonieelse Venemaa kõigi põllutöömasinatööstuse tehaste võimsuse.

«Sellised saavutused, nagu põllutöömasinatehase ja Stalingradi traktoritehase käikulaskmine,» ütles ehitajate tööliskollektiivi esindaja sm. Jarijev, «on meie Kommunistliku Partei joone õigsuse paremaks tõendiks.»

Kiires tempos arenes Harkovi ja Tšeljabinski traktoritehaste, Saraatovi kombainitehase ja paljude teiste tehaste ehitamine. Meie maal loodi võimas tööstuslik baas Nõukogude Liidu põllumajanduse sotsialistlikuks ümberkujundamiseks.

4

SOTSIALISMI PEALETUNG KOGU RINDEL

Suure murrangu tulemusena, mis toimus 1929. aastal, astus meie maa suurte sammudega edasi sotsialismi teed mööda. Ennenägematult kiires tempos arenes sotsialistliku majanduse alusmüüri rajamine. 1930. aasta jooksul anti ekspluatatsiooni ning ehitati uusi tehaseid ja vabrikuid, raudteid. Laial rindel toimus põllumajanduse rekonstrueerimine. Kõikjal arenes kultuuriline ülesehitustöö. Silmade all, justkui muinasjutus, muutus kogu maa ilme, ta muutus agraarmaast tööstusriigiks, mahajäänud maast eesrindlikuks riigiks. Muutusid ka inimesed — uue elu ehitajad. Kujunes uus inimene, kellel on uus suhtumine töösse, riiklikku ja ühiskondlikku omandisse, uued vaated elule ja uued iseloomujooned.

Suure ja järjest kasvava tööalase ja poliitilise vaimustuse olukorras avati Kommunistliku Partei XVI kongress, mis läks meie maa ajalukku kui kogu rindel sotsialismi hoogsa pealetungi kongress.

Peale Keskkomitee tegevuse aruannete arutas kongress veel tööstuse viie aasta plaani täitmise, kolhoosiliikumise ja põllumajanduse tõusu, rekonstrueerimise ajajärgul ametiühingute ees seisvate ülesannete küsimusi.

Partei XVI kongress märkis rahuldustundega, et ÜK(b)P Keskkomitee õige leninlik poliitika põhjustas NSV Liidu rahvusvahelise võimsuse edasist tugevnemist, tõi endaga kaasa kolossaalsed edusammud meie maa sotsialistlikul industrialiseerimisel, kindlustas kesktalurahva otsustava pöörde sotsialismi poole, aitas kaasa NSV Liidu rahvaste vennaliku koostöö tugevdamisele leninliku rahvuspoliitika alusel.

Kongressil rõhutati, et ajavahemik XV kongressist kuni XVI kongressini oli murranguliseks ajajärguks nii Nõukogude Liidule kui ka kapitalistlikule maailmale.

NSV Liidule tähendas see murrang astumist *«sotsialistliku ülesehitustöö hiiglasliku arendamise* ajajärku».

Kapitalistlikele maadele tähendas see murrang pööret majandusliku languse poole.

Kapitalistlike maade majandus oli sügava ületootmiskriisi seisukorras, kusjuures see kriis arenes kapitalismi üldkriisi baasil, mis tekkis Esimese maailmasõja ajal.

See tähendas, märgiti partei XVI kongressil, et imperialistlik sõda ja selle tagajärjed intensiivistasid kapitalismi roiskumist, et kapitalism ei ole enam ainus ja kõikehõlmav maailmamajanduse süsteem, et kapitalistliku majandussüsteemi kõrval on olemas sotsialistlik süsteem, mis kasvab, teeb edusamme ja mis juba oma olemasoluga demonstreerib kapitalismi roiskumist ning kõigutab ta põhialuseid.

Ülemaailmse majanduskriisi tähtsaks tulemuseks oli kõigi kapitalismile omaste vastuolude teravnemine. Intensiivistus võitlus imperialistlike maade vahel müügiturgude ja tooraineallikate pärast. Tulid esile vastuolud Esimeses maailmasõjas võitjateks tulnud riikide vahel. Üha teravamaks muutusid vastuolud ühelt poolt imperialistlike riikide ning teiselt poolt asumaade ja sõltuvate riikide vahel. Intensiivistus Indo-Hiina, India, Indoneesia ja teiste maade rahvaste võitlus rahvusliku vabanemise eest. Kapitalistide poolt töölisklassile avaldatava surve suurendamise tõttu teravnesid vastuolud kodanluse ja proletariaadi vahel.

See kõik andis tunnistust sellest, et kapitalismi ajutine stabiliseerumine oli lõppenud, et rahvahulkade revolutsiooniline liikumine oli astunud uude tõusu ajajärku, et ülemaailmne majanduskriis kasvab reas kapitalistlikes maades paratamatult ümber poliitiliseks kriisiks.

Sellest tegi Kommunistlik Partei järelduse, et tekkinud olukorrast väljapääsu otsides võtab kodanlus sisepoliitikas kasutusele edasise fašiseerimise ja välispoliitikas — uue imperialistliku sõja vallapäästmise. See aga kutsub omakorda esile selle, et kapitalistliku ekspluateerimise ja sõjaohu vastu võitlev proletariaat hakkab otsima väljapääsu revolutsioonis.

Seda olukorda arvesse võttes tegi partei XVI kongress Keskkomiteele ülesandeks «ajada ka edaspidi *kindlat ja resoluutset poliitikat, mis taotleb rahu ning vennalike sidemete ja solidaarsuse tugevnemist NSV Liidu tööliste ja*

töörahva hulkade ning kapitalistlike riikide ja asumaade tööliste ning töörahva vahel» [34].

Partei XVI kongressiks saavutas nõukogude rahvas suuri edusamme meie maa industrialiseerimisel. Tööstus saavutas 180 protsenti sõjaeelsest tasemest, tööstustoodangu osatähtsus moodustas 53 protsenti, põllumajandustoodangu osatähtsus aga 47 protsenti.

Kapitalistlikud elemendid tööstuses olid peaaegu tervenisti välja tõrjutud ja küsimus «kes keda?» lõplikult lahendatud sotsialismi kasuks.

Tööstuse arenemise tempolt jõudis meie maa juba tol ajal ette kapitalistlikest maadest, kuid arenemise tasemelt jäi neist veel märgatavalt maha. Nii näiteks tootis NSV Liit 1929/30. aastal malmi ainult 5,5 miljonit tonni, kuna Prantsusmaa tootis 10,45 miljonit tonni ja Saksamaa isegi 13,4 miljonit tonni.

Keskkomitee poliitilises aruandes oli otseselt öeldud, et tööstustoodangu tootmise tasemelt oleme eesrindlikest kapitalistlikest maadest palju maha jäänud.

Kuid sotsialistliku ülesehitustöö kiire tempo tõttu oli NSV Liidus võimalik lahendada majanduslik põhiülesanne — ajaloo seisukohalt lühikese aja jooksul jõuda eesrindlikele kapitalistlikele maadele järele ja neist ette minna ka tehniliselt ja majanduslikult. Seepärast häbimärgistas partei XVI kongress parempoolsete orientatsiooni — aeglustada industrialiseerimise tempot — kui kapitulantlikku, mis viib kapitalismi restaureerimisele.

Kongress tegi Keskkomiteele ülesandeks koondada kõik partei jõud rasketööstuse kui sotsialistliku ülesehitustöö põhilise baasi igakülgsele arendamisele ja lähemal ajal uue võimsa söe- ja metallurgiabaasi — Uraali-Kuznetski kombinaadi — loomisele, transpordi ja kergetööstuse arendamise kiirendamisele. Kongress nõudis tootmis- ja finantsplaanide ilmtingimatut täitmist, toodangu omahinna alandamist ja selle kvaliteedi parandamist ning tööviljakuse tõstmist.

Kongress seadis ülesandeks laiendada igati masinate ja traktorite rakendamist põllumajanduses, selleks et luua üldisele kollektiviseerimisele kindel masina- ja traktoribaas, nõudis, et sovhooside osas täidetaks viisaastak kolme

---

[34] NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, III kd., lk. 14.

aastaga, et kiirendatud korras võetaks tarvitusele abinõud loomakasvatuse taastamiseks ja arendamiseks ning toiduaineid tootva tööstuse arendamiseks.

Samuti käsitlesid kongressi otsused reaalpalga tõstmise ja elanikkonna varustamise parandamise küsimusi, eriti tarbijate kooperatsiooni süsteemis.

Kongress rõhutas, et seoses industrialiseerimise edusammudega on määratu suure tähtsuse omandanud juhtiva, majandusliku ja tehnilise kaadri probleem. Selle keskse probleemi lahendamine olenes töölisklassist pärineva kaadri ettevalmistamise intensiivistamisest.

Põllumajanduse küsimustes märkis partei XVI kongress, et kolhooside külvipind suurenes 30—35 miljoni hektarini 1930. aastal 1928. aasta 1,5 miljoni hektari asemel.

1930. aasta kevad oli esimene kolhoosikevad. Inimesed läksid põllule nagu lahingusse. Igaühes oli tunda mingit erilist elevust. See on ka arusaadav, sest kolhoosnikutel ei seisnud ees lihtne künd ja külv. Ei, neil tuli läbi viia esimene kolhoosikülv, külviplaan aga oli meie maa teraviljarajoonides 30—35% suurem kui 1929. aastal.

Kuid peamine, mis erutas iga põllule minejat ja andis kevadtöödele erilise uudsuse, oli see, et inimestel tuli ajada massilise ühiskünni esimene vagu, et oli tarvis kaotada piirid, mis sajandite vältel olid maa väikesteks tükkideks killustanud, oli tarvis liita talupoegade põllud üheks kolhoosimassiiviks, üheks ühisviljapõlluks.

See kolhoosikevad kujunes võitluseks kolhooside ja maa ühisharimise eest, külas uute, sotsialistlike suhete kujunemise eest. Hästi rääkis sellest ordeniga autasustatud Doni kasakas, punane partisan Anikei Borissovitš Travjanov:

«See ongi see kevad, mille Lenin meile ette oli kuulutanud.»

Esimestena alustasid külvitöid meie maa lõuna- ja kagurajoonid. Neile langesid osaks kõige suuremad raskused. Asi seisis selles, et nendes rajoonides langes kevadkülv ühte üldisel kollektiviseerimisel esinenud liialduste kõrvaldamise tööga. Ära kasutades tekkinud olukorda, provotseerisid kulakud aktiivselt laiali tassima ühisseemet ja ühistööloomi. Kevad aga ei oodanud. Niisuguses olukorras esitasid parteiorganisatsioonid, näiteks Alam-Volgamaa krai parteiorganisatsioon, loosungi: «ajada ühist vagu». Nad kutsusid üles töötavaid talupoegi ühi-

selt läbi viima kevadkündi nii kolhooside jaoks kui ka kolhoosist lahkunud talupoegade jaoks, püüdes organiseerida kolhoosidest lahkunud talupoegadest maa ühise harimise ühistud. Liialduste kõrvaldamiseks ja kolhoosikorra tugevdamiseks tarvituselevõetud abinõude tulemusel tehti lõpp lahkumisele Alam-Volgamaa kolhoosidest mai alguseks, sama kuu lõpuks aga tõusis krais kollektiviseerimise protsent 34,8-lt 50-ni. Samasugune olukord oli ka Põhja-Kaukaasias. Seal tõusis kollektiviseerimise protsent maikuust kuni juunikuuni viiekümnelt kuuekümnele, kasvades hiljem veelgi.

«Kõrge kollektiviseerimise protsendi,» ütles partei XVI kongressil A. A. Andrejev, «kindlustasime me ainult ennastsalgavas võitluses iga kolhoosniku eest, ennastsalgavas võitluses iga külvipinna hektari eest ja eriti ühiskülvipinna hektari eest, kulaku ja väikekodanliku stiihia vastu, mis viis vahel endaga kaasa isegi kehvikuid.»

Esimese kolhoosiaasta kevadkülviplaan täideti edukalt. Parteiorganisatsioonid ja kolhoosijuhatused kulutasid selleks palju jõudu. Plaani täitmise eest peetava võitluse käigus demonstreerisid kolhoosid kujukalt ühismajapidamise suuri eeliseid üksikmajapidamisega võrreldes. Üksikmajapidamisel oli küll niisamasuguseid tootmisvahendeid nagu ühismajapidamisel, kuid need olid killustatud üksikute eraisikute vahel.

Selles osas on eriti veenev näide, mis toodi 1930. aasta juunis toimunud Põhja-Kaukaasia VI parteikonverentsil. Kubani ringkonnas Jekaterina staniitsas astus kolhoosi 900 majapidamist, üksikmajapidajateks jäi 1500. Kolhoosides oli 780 hobust, üksiktalupoegadel aga 12 224 hobust ehk 15 korda rohkem. Kuid kolhoos külvas 8954 hektarile, üksiktalupojad aga ainult 6800 hektarile. Seega tuli ühe kolhoosniku pere kohta ligi 10 hektarit, ühe üksiktalupoja pere kohta aga vähem kui 5 hektarit. Kolhoosi niisuguse tootmisefekti tulemuseks oli see, et otsekohe pärast kevadkülvi andis 400 üksiktalupoega sisse avalduse kolhoosi astumiseks.[35]

Kolhooside tootmisalased edusammud olid kõige tõhusamaks agitatsiooniks kolhoosidesse astumise eest. Nad veensid talupoegi, et kollektiivne töö on isegi lihtsate

[35] ЦПА ИМЛ, ф. 17, оп. 21, ед. хр. 3651, л. 5.

tootmisvahendite liitmisel märksa tootlikum kui üksikult töötades.

Kolhooside külvipinna üldine juurdekasv meie maal, kusjuures kolhooside käsutuses olid tol ajal peamiselt lihtsad põllutööriistad, moodustas 1930. aastal 12 miljonit hektarit. Et seda täielikumalt hinnata, tuleb silmas pidada, et Ameerika Ühendriikides moodustas külvipinna juurdekasv 10 aasta jooksul vaid 4 miljonit hektarit, kusjuures neil oli 1 miljon traktorit.

Kollektiviseerimine muutis ka nõukogude küla klassistruktuuri. Meie maa teraviljarajoonides jagunes küla kaheks põhiosaks: kolhoosnikuteks, kes olid nõukogude võimu tõeliseks ja kindlaks toeks, ning kehvikutest ja keskmikest pärinevateks mittekolhoosnikuteks, kes polnud veel kolhoosidesse astunud, kuid mis olid neile lähedased, kusjuures nad jõudsid üha enam veendumusele, et on tarvis astuda kollektiviseerimise teele.

ÜK(b)P XVI kongressil esinenud M. I. Kalinin ütles, et kollektiviseerimine purustas energiliselt kapitalistliku maailma lootused sellele, et «väikekodanlikud talurahvahulgad ajavad nurja proletariaadi sotsialistliku ülesehitustöö»[36].

Partei XVI kongress märkis, et suur murrang põllumajanduse arengus saavutati selle tõttu, et:

kiires tempos areneb industrialiseerimine, mis on põllumajanduse kollektiivsetel alustel rekonstrueerimise võtmeks;

massiliselt areneb kooperatsioon, toimub masina-traktorijaamade organiseerimine ja sovhooside arendamine;

leiab aset pealetung küla kapitalistlikele elementidele (kulaklusele) keskmikega sõlmitava liidu baasil;

tehakse tööd kehvikute ja sulaste organiseerimiseks;

purustati kontrrevolutsiooniline trotskism ja parempoolne kallak.

Kongress märkis rahuldustundega, et Keskkomitee õigeaegsed ja resoluutsed juhtnöörid tegid lõpu kollektiviseerimisel esinenud liialdustele ja sundisid liialdustes süüdi olevaid isikuid tagasi pöörduma leninismi positsioonidele.

Partei saavutas sotsialistlikus ülesehitustöös suurt edu selle tõttu, et ta viis kindlakäeliselt ellu peajoont, võitles halastamatult kahel rindel: trotskismi ja sellesse leplas-

[36] «XVI съезд ВКП(б). Стенографический отчет», lk. 636.

liku suhtumise vastu ning parempoolse kallaku kui antud etapil peamise ohu vastu ja parempoolsesse kallakusse leplasliku suhtumise vastu.

Partei XVI kongress teatas, et parempoolse opositsiooni vaated ei sobi kokku ÜK(b) Parteisse kuulumisega ja kutsus parteid üles ka edaspidi andma halastamatut vastulööki kõigile katsetele õõnestada raudset parteidistsipliini ja leninliku partei ühtsust.

Esinedes kongressil, ütles Semipalatinski ringkonna Ubinski rajooni «Progressi»-nimelise kommuuni naiskolhoosnik sm. Pantšenko:

«Nüüd peatuksin ma veel parempoolsel kallakul, sellel, kuidas parempoolsed kõrvale kaldusid. Ma paluksin neid sõita meile, kirjaoskamatute talupoegade juurde, ning küsida ükskõik millise talupoja käest, kas ta elab halvasti kolhoosis. Iga talupoeg vastaks, et ei, sa eksid, ma elan kolhoosis palju paremini, kui elasin varem üksiktalupojana.»

ÜK(b)P XVI kongress märkis, et seoses klassivõitluse teravnemisega on toimunud rahvuslike kallakute aktiviseerimine suurriikliku šovinismi ja kohaliku natsionalismi suunas, kusjuures peamiseks ohuks oli tol ajal suurriiklik kallak.

Tehes kokkuvõtteid läbikäidud teest, tegi XVI kongress partei Keskkomiteele ülesandeks tagada ka edaspidi sotsialistliku ülesehitustöö bolševistlik võitlustempo ja saavutada viisaastaku täitmine nelja aastaga.

Märkides viisaastaku esimese aasta plaani edukat täitmist tööstuse alal, juhtis partei XVI kongress tähelepanu kvaliteedinäitajate mahajäämuse lubamatusele ja määras kindlaks tingimused tööstuse arendamise viie aasta plaani ennetähtaegseks täitmiseks. Neist tähtsamateks olid kaadri probleemi lahendamine, tööstuse juhtimise süsteemi reorganiseerimine, ainujuhtimise süsteemi tagamine kõigis tööstuslülides.

Korraldati ümber ka ametiühingute töö loosungi all «koondada peatähelepanu tootmistööle». Ametiühingutelt nõuti järjest areneva sotsialistliku võistluse juhtimise parandamist.

Kongress juhtis tähelepanu vajadusele teha ettevalmistustööd selleks, et organiseerida massiline kolhoosiliikumine ka mitteteraviljarajoonides. Sealjuures hoiatas

kongress, et mingil viisil ei tohi üksiktalupoegi taga kiusata, vaid neid tuleb *«abistada ja igati kolhoosidesse tõmmata»* [37].

Kongressi otsustes rõhutati ka seda, et kollektiviseerimise intensiivistamise üks tähtsamaid tingimusi on kolhoosikaadri loomine. See probleem lahendati sel teel, et kaadri edutamine ja ettevalmistamine toimus kolhoosnikute endi hulgast. Oli ette nähtud reorganiseerida kõrgem ja keskharidus põllumajanduse spetsialistide ettevalmistamise alal.

Kollektiviseerimine nõudis kogu külas esineva kooperatiivsüsteemi organisatsioonilise struktuuri revideerimist ja ümberkorraldamist.

Partei XVI kongress märkis NSV Liidu töölisklassi ainelise heaolu ja kultuuritaseme pidevat tõusu, juhtis tähelepanu sellele, et kultuurirevolutsiooni probleemi lahendamine nõuab kultuurilise ülesehitustöö tempo kiirendamist, esmajoones aga üldise alghariduse elluviimist ja kirjaoskamatuse likvideerimist, mis on partei võitlusülesanne.

Kongress nõudis partei-, ametiühingu- ja majandusorganisatsioonidelt, et nad pööraksid senisest suuremat tähelepanu tööliste varustamisele ja ühiskondlikule toitlustamisele, näitaksid üles suuremat hoolitsust töötajate vajaduste ja nõudmiste rahuldamise eest.

---

[37] NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, III kd., lk. 60.

5

VÕITLUS VIIE AASTA PLAANI TÄITMISE EEST NELJA AASTAGA

Esimese viisaastaku aastad on unustamatud. Nad olid rasked, kuid ühteaegu väga eredad, tulvil uusehituste tulesid. Need olid hoovõtu aastad kiireks edasiliikumiseks sotsialismile.

Tolleaegne olukord nõudis, et see hoovõtt oleks ajaliselt rekordiliselt lühike. Nõukogude riigil oli vaja kasutada rahuliku arenemise perioodi nii, et võistluses kapitalistliku majandusega kiiremini likvideerida meie maa majanduslik mahajäämus.

Esimesel viisaastakul rajati vundament ülesande — eesrindlikele kapitalistlikele maadele tehniliselt ja majanduslikult järele jõuda ja neist ette minna — lahendamiseks.

Esimene viisaastak tõmbas endale kogu maailma tähelepanu. Imperialistide leeris tõusis ülisuur kära, millega kaasnesid kodanluse ajakirjanduse pilked ja mõnitused. Kodanliku ajakirjanduse peamiseks väiteks oli see, et bolševike kavatsusest ei tule midagi välja, et viie aasta plaan on fantaasia.

Kuid kõigist kodanluse ennustustest hoolimata täideti Nõukogude Liidu esimene viie aasta plaan edukalt. Selle vastuvaieldamatu fakti mõjul lõhenes kapitalistliku maailma avalik arvamus. Kodanlikus ajakirjanduses väitsid ühed ikka edasi, et viisaastakut tabab niikuinii krahh, teised aga hakkasid nüüd rääkima sellest, et bolševistlik viisaastak on nähtavasti reaalne asi.

Rahvusvaheline töölisklass jälgis raugematu huviga, kuidas Nõukogude Liidu töötajad täidavad esimest viie aasta plaani. NSV Liitu külastasid hulgaliselt tööliste delegatsioonid. Suure hoole ja armastusega täitsid Ameerika Ühendriikide ja Euroopa maade töölised Nõukogude Liidu tellimusi.

Nõukogude viisaastaku edusammude üle tundis

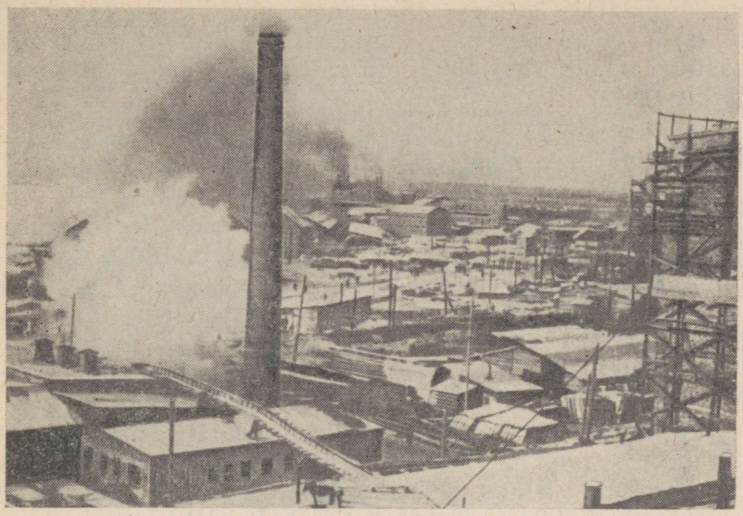

Berezniki keemiakombinaat. Vaade vanale ja uuele ehitusele. 1931. aasta mai

rõõmu rahvusvaheline proletariaat. Need edusammud mobiliseerisid kõigi maade töölisklassi revolutsioonilisi jõude kapitalismi vastu, Nõukogude Liidu töölisklassi — sotsialismi ehitaja — toetamisele.

NSV Liidu rahvamajanduse arendamise esimese viie aasta plaani põhiülesanne seisis selles, et *muuta Nõukogude Liit mahajäänud agraarmaast industriaalriigiks, kus on kõrgesti arenenud tööstus, mis suudaks uue tehnikaga varustada kogu rahvamajandust.*

Siinjuures on oluline märkida, et vastavalt viie aasta plaanile oli NSV Liidu rahvamajanduse arendamine ette nähtud selles suunas, et *sotsialistlik sektor kasvab otsustavalt* nii linnas kui ka maal rahvamajanduses kapitalistlike elementide osatähtsuse vähenemise arvel.

Selle ülesande lahendamine, mille järgi Nõukogude Liit muutub mahajäänud agraarmaast eesrindlikuks tööstusriigiks, nõudis ehitustegevuse arendamist ennenägematus ulatuses. Oli tarvis lühikese aja vältel üles ehitada võimas rasketööstus ja selle baasil arendada kõiki rahvamajandusharusid.

NSV Liidu rahvamajandusse tehtavad kapitaalmahu-

tused määrati esimese viie aasta plaanis kindlaks 64,5 miljardi rubla suuruses summas, kuna kõigil eelnevatel aastatel mahutati NSV Liidu rahvamajandusse 26,5 miljardit rubla.

Nõukogude rahvas pidi ühe viisaastaku jooksul kahekordistama meie maal väljalastavat toodangut.

«Kahekordistada toodang!» ütles V. V. Kuibõšev. «On hõlbus ette kujutada, kuidas kujuneb kõik rahvamajanduses siis, kui kogu tema vereringesüsteemis hakkab voolama kaks korda rohkem verd kui praegu, — üle kahe korra rohkem metalli, üle kahe korra rohkem sütt, mitu korda rohkem elektrienergiat, peaaegu kaks korda rohkem kergetööstuse saadusi. See kõik muudab tundmatuseni Nõukogude Liidu rahvamajanduse palet.»[38]

Töötajad asusid suure entusiasmiga täitma viie aasta plaani programmi. «Täidame viisaastaku nelja aastaga!» See loosung ilmus esmakordselt «Pravda» veergudel 1. septembril 1929 ja kinnitati ÜK(b)P XVI kongressil.

Kogu ajakirjandus, mobiliseerides töötajate jõud plaanide ennetähtaegsele täitmisele, propageeris laialdaselt esimese viie aasta plaani ülesandeid. Ettevõtete parteiorganisatsioonid korraldasid samal eesmärgil ümber kogu oma töö ja ühiskondlike organisatsioonide töö. Ametiühingud koondasid üha suuremal määral peatähelepanu tootmistööle.

Viisaastakul levisid väga laialdaselt tootmisnõupidamised, nad muutusid majanduse juhtimise ja uue kaadri kasvatamise tõeliseks kooliks. Suure tõuke rahvahulkade loova initsiatiivi arendamiseks andis 1929. aastal toimunud üleliiduline tootmisnõupidamiste ülevaatus. Ülevaatus hõlmas enamiku tööstus- ja transpordiettevõtetest, kutsus esile leiutuste ja ratsionaliseerimisettepanekute juurdevoolu, tõstis tootmisnõupidamiste liikmete aktiivsust ja vastutust.

Manufaktuuris «Bolševik» tehti kindlaks, et Leningradi tehasest «Krasnõi Putilovets» saabunud kolmel höövelpingil on olulisi defekte. Tootmisnõupidamine võttis vastu otsuse saata nad tagasi tehasesse puuduste kõrvaldamiseks.

---

[38] «XV съезд ВКП(б). Стенографический отчет», M., 1928, lk. 840—841.

Tehase «Krasnõi Putilovets» tootmisnõupidamise esimehe nimele saadetud kirjas oli öeldud:

«Me ootame, et me ei pruugiks enam oleneda välismaast, et kõik meie tööstusharud töötaksid paremini ja areneksid kiiremini, «Krasnõi Putilovets» aga valmistas selliseid masinaid, millega töötada on võimatu.»

Kiri lõppes sõnadega: «Me loodame, et «Krasnõi Putilovetsi» töölised ei jää ükskõikseks tellimuste täitmisel: kõrvaldavad otsekohe kõik masinates esinevad defektid ning võtavad neid kogemusi edaspidi arvesse.»

Tootmisnõupidamiste tegevuse laialdane teatavakstegemine ja nende efektiivsus aitasid kaasa sellele, et nende tööst võttis osa veerand kuni pool tööstustööliste üldarvust.

Töötajad tegid suuri parandusi viie aasta plaanidesse. Tööalane entusiasm ja massilise sotsialistliku võistluse kasv tekitasid veendumuse, et esimene viie aasta plaan täidetakse ennetähtaegselt.

Tõsi küll, sellel teel tuli ületada palju raskusi. Äärmiselt teravaks kujunes kaadri probleem. Laialdase tööstusehituse tõttu likvideeriti meie maal tööpuudus juba viisaastaku teisel aastal, kusjuures tekkis isegi tööjõu, eriti aga kvalifitseeritud tööjõu puudus. Tehastesse ja kaevandustesse läksid tööle palju väikekodanlikke ja deklasseerunud elemente. Need asjaolud ning selle kõrval ka palga võrdsustamine kutsusid esile tööjõu voolavuse, tööluuside arvu kasvu ja töödistsipliini rikkumise.

Seoses sellega omandasid suure tähtsuse uute tööliste ümberkasvatamise küsimused, võitlus töödistsipliini rikkujatega. Selles töös ja võitluses tuginesid parteiorganisatsioonid kaadriproletaarlastele.

Kui selgus, et Donbass ei täitnud viisaastaku esimese aasta programmi söe kaevandamise alal ja selle üheks põhjuseks oli madal töödistsipliin, siis pöördusid Leningradi K. Marxi nimelise tehase töölised kaevurite poole järgmiste sõnadega:

«Me kutsume üles kõiki Donbassi klassiteadlikke kaevureid kuulutama välja proletaarne boikott kõigile neile, kes pudeli viina vastu on valmis vahetama sotsialistliku tööstuse huve. On tarvis, et küladest kaevandustesse tulnud uued töölised saaksid tunda proletaarset hõngust, on tarvis neist välja juurida kõik eraomanduslikud harjumu-

sed, tõsta nende teadlikkust sotsialistlikust ülesehitustööst aktiivsete osavõtjate tasemele.»

Esimene viisaastak, sotsialistliku ülesehitustöö grandioosne ulatus oli esmaklassiliseks kooliks nõukogude inimeste kasvatamisel töösse ja toomisse uue, sotsialistliku suhtumise vaimus. Just sellel viisaastakul astus Kommunistlik Partei suure sammu edasi võitluses inimeste teadvuses esinevate kapitalismi igandite ületamise eest, ülesande — muuta NSV Liidu laiad töörahva hulgad aktiivseteks sotsialismi ehitajateks — lahendamisel.

Tuleb öelda, et tööliste uus suhtumine oma tehasesse, ettevõttesse väljendus kujukalt juba taastamisperioodil, kutsudes esile lööktöö massilise liikumise, kuid kõige ulatuslikumalt arenes see liikumine viisaastakul.

Sotsialistlik võistlus ja lööktöö olid ülesehitustöö kiire tempo peamiseks põhjuseks. Lööktöölised on sotsialismi laiahaardelise ehitamise ajajärgu lipukandjad. Nad ründasid väsimatult mahajäämust ja rutiinsust, lammutasid julgelt vana, konservatiivse ja kindlustasid selle asemele uue, eesrindliku.

Lööktöö liikumine, mille algatajateks olid Leningradi kommunistlikud noored (1926. aastal), levis kiiresti üle kogu meie maa, hõlmates üha rohkem töölisi. Leningradi oblasti ametiühingute nõukogu märkis 1929. aasta aprillis: «See umbusaldus, mida vanad töölised ja administratiiv-tehniline personal noorte algatuse suhtes algul üles näitasid, vahel aga ka see pilkamine ja vastupanu — kusjuures tehase organisatsioonid suhtusid sellesse passiivselt — murti nende tootmissaavutuste tulemustega ja hiljem sellega, et seda liikumist toetasid aktiivselt tehase organisatsioonid . . .»[39]

Massilise sotsialistliku võistluse arendamisele andis võimsa tõuke ÜK(b)P XVI üleliidulise konverentsi 1929. a. 29. aprilli läkitus «Kõigile Nõukogude Liidu töölistele ja töötavatele talupoegadele», milles kutsuti üles arendama sotsialistlikku võistlust kõigis ülesehitustöö lõikudes. Ajakirjanduses selgitati ulatuslikult, et sotsialistlik võistlus ei kujuta endast kampaaniat ega «moodi», vaid on rahvahulkade liikumine. Sotsialistlik võistlus arenes põhimõt-

[39] «Политический и трудовой подъем рабочего класса СССР (1928—1929 гг.)», lk. 148.

tel: eesrindlastest ette jõudes abista mahajäänuid, et saavutada üldine tõus.

Massilise sotsialistliku võistluse edule aitas suures ulatuses kaasa töötajate ulatuslik tutvustamine V. I. Lenini artikliga «Kuidas organiseerida võistlust?» Artikkel avaldati «Pravdas», kohtadel aga anti see välja eri brošüürina. 8. mail 1929 avaldas «Pravda» teate sotsialistliku võistluse organiseerimisest tehases «Krasnoje Sormovo»:

«Lenini brošüür «Kuidas organiseerida võistlust?» on igal Sormovo töölisel. Sormovo tellis ja ostis seda rohkem kui 20 000 eksemplaris. Nüüd on igal sotsialistlikust võistlusest osavõtjal käes Lenini direktiiv sotsialistliku võistluse kohta . . .»

Sotsialistliku võistluse arenemise käigus teatasid Frunze-nimelise tehase töölised, et nad vabatahtlikult suurendavad oma töönorme selleks, et, nagu nad kirjutasid, «abistada parteid ja valitsust meie toodangu omahinna alandamisel».

Oktoobrirevolutsiooni-nimelise Luganski tehase töölised, esitades ettepaneku viisaastaku ennetähtaegse täitmise kohta, deklareerisid:

«Mitte ühtegi sammu tagasi viisaastakust!»

Ettevõtete tööliste kollektiivide vahel hakati sõlmima lepinguid sotsialistliku võistluse kohta. Töölised tegid arvukaid ettepanekuid sotsialistliku võistluse organiseerimise enda parandamise kohta, spetsiaalse «Industrialiseerimispäeva» läbiviimise, kolmanda industrialiseerimislaenu väljalaskmise ja viisaastaku ennetähtaegse täitmise abinõude kohta.

Industrialiseerimispäev viidi läbi 6. augustil 1929 ja möödus enneolematu poliitilise ja tööalase vaimustuse tähe all. Põhja-Kaukaasias töötas sel päeval üle 470 000 töölise ja teenistuja. Nad eraldasid industrialiseerimisfondi ligi 1,5 miljonit rubla. Vjatkas laekus industrialiseerimisfondi ligikaudu 100 000 rubla, Tuulas aga üle 100 000 rubla. Teated «Industrialiseerimispäeva» eduka läbiviimise kohta saabusid kõikjalt — Ukrainast, Aserbaidžaanist, Usbekistanist ja mujalt. Igal pool möödus see päev sotsialistliku töö rahvapiduna.

Suure hoo võttis sotsialistlik võistlus mustmetallurgia ettevõtetes.

1929. aasta maikuus avaldas Moskva tehase «Serp i

TRÜ Raamatukogu

Molot» käitisajaleht «Martenovka» tööliste ettepaneku kutsuda sotsialistlikule võistlusele Uraali ja Lõunarajooni metallurge.

Moskvalased seadsid järgmised sotsialistliku võistluse tingimused: täita tootmisprogramm 105-protsendiliselt, alandada toodangu omahinda 7%, tõsta töödistsipliini ja täiesti likvideerida tööluusid. Võitlusele tööluusidega pöörasid moskvalased erilist tähelepanu. Nad otsustasid rakendada kõige rangemad abinõud töölt põhjuseta puudujate suhtes: ühe tööluusipäeva eest anda noomitus, kahe tööluusipäeva eest aga viia kaheks kuuks üle reservi madalapalgalisele tööle.

Moskvalaste üleskutse võtsid vastu Uraali (Lõsva) ja Volgamaa (Stalingrad) töölised. Sotsialistliku võistluse arbitri osa etendas ajaleht «Rabotšaja Gazeta», mille juurde loodi Revolutsiooniline Tootmisnõukogu. Üleliiduline koondis «Stal» eraldas tehasele — sotsialistliku võistluse võitjale — esimese preemiana 150 000 rubla.

7.—8. juunil 1930 toimus Moskva tehases «Serp i Molot» tehastevaheline konverents, millest võtsid osa ka Lõsva ja Stalingradi tehaste esindajad. Sel konverentsil tehti kokkuvõtteid 1929/30. majandusaasta I poolel toimunud sotsialistlikust võistlusest.

Esimese koha võitis tehase «Serp i Molot» kollektiiv, teise koha — Lõsva tehase kollektiiv ja kolmanda koha — Stalingradi tehase «Krasnõi Oktjabr» kollektiiv.

Üldkokkuvõtteid tehes märkis «Rabotšaja Gazeta», et kõigi kolme tehase kollektiivid demonstreerisid täielikku üksmeelt ja proletaarset sihikindlust võitluses partei peajoone kõrvalekaldumatu elluviimise eest. Ja see oligi sotsialistliku võistluse peamiseks poliitiliseks tulemuseks.

Sotsialistliku võistluse kokkuvõtete ulatuslik arutamine andis sotsialistlikule võistlusele veelgi suurema hoo ja jõu ning sundis mahajääjaid eesrindlaste tasemele jõudma.

1930. aasta novembris toimus Stalingradis võistlevate tehaste teine konverents, kus tehti sotsialistliku võistluse kokkuvõtteid aasta kohta. Esirinnas sammus endiselt tehas «Serp i Molot», ta täitis aastaplaani 102,4-protsendiliselt, tehases oli 361 löökbrigaadi ja 4600 löögitöölist; teisele kohale jõudis tehas «Krasnõi Oktjabr», kellel oli 183 löökbrigaadi ja 3800 löögitöölist; Lõsva tehases,

kes tuli kolmandale kohale, oli 396 lööktööbrigaadi ja 4760 lööktöölist.

Lööktööliste liikumine, mida toetasid parteiorganisatsioonid, üha laienes ja jõudis oma arengus uuele, kõrgemale tasemele. Moskva oblasti Likinski vabriku tööliste algatusel, kes kuulutasid oma tehase lööktööettevõtteks, hakkas 1930. aastal arenema liikumine, mille eesmärgiks oli üle minna lööktööbrigaadidelt lööktöötsehhidele ja lööktöötsehhidelt lööktöötehastele.

1930. aasta mais tekkis Rostovi põllutöömasinatehases esmakordselt niisugune lööktööbrigaad, mis hõlmas mitmesuguste ühe ja sama toodanguliigi väljalaskmisega seotud tsehhide töölisi, alates ettevalmistustsehhide töölistest ja lõpetades monteerimistsehhide töölistega. Donbassis tekkisid «ühiskondlikud puksiirid», kelle eesmärgiks oli abistada neid, kes ei täida plaani, Leningradis — vastuplaanid. Vastuplaanide koostamine andis uue tõuke tööstusliku tootmise tempo kiirendamiseks.

Kommunistliku Partei organisaatorlik ja poliitiline töö kogu rindel toimuva sotsialismi hoogsa pealetungi tingimustes oli suunatud sotsialistliku ülesehitustöö tempo igakülgsele kiirendamisele. Partei ei unustanud seda, et meie maa on peamistest kapitalistlikest maadest maha jäänud ja et see mahajäämus tuleb likvideerida lühikese ajaga.

Partei üleskutsed kiirendada tempot ja laiendada ehitustööde mahtu leidsid töötajate hulgas elavat vastukaja. Kogu meie maal tekkisid uusehitused. Tuhanded noormehed ja neiud suundusid Donbassi, Uraali, Siberi ja Volgamaa lõõkehitustele.

10. märtsil 1929 alustati Magnitnaja mäejalamil Magnitogorski metallurgiakombinaadi ehitustööd. Sama aasta ühel palaval juulipäeval hakkasid Siberis Bessonovo küla juures asuvates soodes tööle kirved. Siin, kümned kilomeetrid raudteest eemal, täiesti kõlbmatuks peetud kohas algas teise hiiglase — Kuznetski metallurgiakombinaadi ehitamine. Nii rajati esimesel viisaastakul alus Nõukogude Liidu teise söe- ja metallurgiabaasi loomiseks.

Põhilised ehitustööd Magnitogorski ehitustandril viidi läbi 1930. aastal. Ettenähtud tööde tegemiseks vajati Magnitogorski metallurgiakombinaadi ehitustöödele üle 30 000 ehitustöölise. Neid oli aga sellest arvust vähem kui üks kolmandik. Kommunistlik Partei abistas Magni-

togorski metallurgiakombinaadi ehitust igakülgselt. Magnitogorski metallurgiakombinaadi ehitustöödele tulid töölised Moskva, Leningradi, Sverdlovski ja teiste linnade ehitustelt.

Uraali tulid ka vabatahtlikud, viisaastaku entusiastid. Stalingradi traktoritehase ehitajad saatsid Magnitogorskisse oma paremad puuseppade, taglastajate ja armatuuritööliste lööktööbrigaadid. Täies koosseisus sõitis sinna 25-liikmeline elektrimontööride brigaad nimetusega «Ühiskondlik Puksiir», kuhu kuulusid insenerid, tehnikud ja montöörid.

Stalingradist Magnitogorski suundus ka «Komsomolskaja Pravda» välitoimetus. Toimetaja S. Narinjani jutustab:

«Ei jõudnud veel esimene traktor tulla konveierilt, kui juba mõned kommunistlikud noored hakkasid end teele valmis seadma ... Traktoritehase direktor kutsus «rändurid» enda juurde ...

«Kuhu teie siis lähete?»

«Uraali.»

«Milleks?»

«Ehitustööd on ju siin lõpule jõudnud, Magnitkas aga ehitus alles algab.»

... Direktoril oli isalikult kahju lahkuda noormeestest, kes traktoritehase ehitusel elasid kaks aastat barakkides ja asusid alles hiljuti elama uutesse rõdude, vannitubade ja keskküttega elumajadesse. Ja nüüd nad loobuvad vabatahtlikult neist mugavustest.

«Pidage silmas, et Uraalis teid mugavused ei oota. Teil tuleb jälle asuda elama barakkidesse, kus ei ole sooja vett ega sooja tualetiruumi.»

Kuid noormehi ei suutnud miski tagasi hoida. Nii nad saabusidki Magnitogorski metallurgiakombinaadi ehitusele. Algas jäile elu telkides. Päeval — ehitustellingutel, öösel aga nagu omal ajal traktoritehase ehituselgi laaditi vagunitest maha ehitusmaterjale, likvideeriti avariisid jne.»

Kiires tempos ja aasta läbi ehitati Kuznetski metallurgiakombinaati. Ehituse peainsener, praegune NSV Liidu Teaduste Akadeemia asepresident I. P. Bardin kirjutab:

«Mullatöid ei katkestatud isegi siis, kui tugevad kül-

mad muutsid savise ehitusplatsi kivikõvaks. Ekskavaatorid «hingeldasid» külma käes, kuid kivikõva maapind oli tarvis iga hinna eest purustada. Kommunistlikud noored kuulutasid välja laupäevaku. Desertööre ei olnud. Olid vaid entusiastid, võitlejad. Tihedas külmaudus hakkasid kommunistlikud noored kaevama kirkadega. Jalad kangestusid, külm võttis sõrmed ära, kuid ükski võitleja ei lahkunud rindelt. Prožektoritega valgustatud ehitusplatsil töötati kogu öö. Ning tuldi sellest välja võitjatena.»

Metallurgiahiiglase ehitamine Siberisse ja selle varustamine uusima tehnikaga — see kavatsus näis tol ajal ameeriklastele teostamatuna. Ameerika inseneride, ehituse konsulteerijate juht mister Everhard märkis jutuajamisel I. P. Bardiniga järgmist:

«Ameerika Siberis — see on lihtsalt ime! Me peame täiesti võimatuks ehitada teil sajaviiekümnetonniseid martäänahjusid, niisuguseid võimsaid kõrgahjusid ja valtsimistehaseid, nagu te olete seda kavatsenud. Te saate sellest aru, me Ameerikas alles alustame ju selliste tehaste ehitamist. Mis te siis teete ilma kogemusteta, ilma mehhanismideta, teie harimatute inimestega? Naeruväärne!»

Igakülgselt forsseeriti Dneprogessi ehitustöid. Ehitajate kollektiiv võitles betoneerimise tempo kiirendamise eest. Võistlus betooni paigaldamise kiire tempo eest arenes Dnepri paremal ja vasakul kaldal töötavate tööliste vahel. Öösiti põles kogu ehituse kohal suur elektritäht. Selle tähe süütamise õiguse sai selle kalda kollektiiv, kes sel päeval oma vastuplaani esimesena oli täitnud. Tänu sotsialistlikule võistlusele lõpetati töö enne tähtaega ja jaama ehitustööd kiirenesid märgatavalt.

Kõrge poliitiline aktiivsus ja ennenägematu töövaimustus, mida töölisklass viisaastaku ehitustel üles näitas, oli Kommunistliku Partei õige poliitika, nimelt sotsialistliku võistluse organiseerimise alase poliitika tulemuseks.

Võistluses viisaastaku ennetähtaegse täitmise eest etendas olulist osa 1931. aasta. See aasta läks Nõukogude riigi ajalukku nimetusega «viisaastaku kolmas, otsustav aasta».

1931. aastal moodustasid kapitaalmahutused 17 miljardit rubla 1930. aasta 10 miljardi rubla asemel. 1931. aastal pidi käiku lastama 518 tööstusettevõtet ja 1040

masina-traktorijama. Need arvud kujunesid viisaastaku kolmanda, otsustava aasta võitlusprogrammiks.

Kokkuvõtteid tööstuse arendamisest 1931. aastal tehti XVII parteikonverentsil, mis toimus 30. jaanuarist 4. veebruarini 1932. XVII parteikonverents arutas kaht küsimust: 1) tööstuse arendamise tulemused 1931. aastal ja 1932. aasta ülesanded; 2) direktiivid NSV Liidu rahvamajanduse teise viie aasta plaani koostamiseks aastaiks 1933—1937.

Konverentsi otsuses märgiti, et 1931. aastal moodustas kogu tööstuse toodangu juurdekasv 21%, rasketööstuse toodangu juurdekasv aga oli 28%, kusjuures masinaehituse toodangu juurdekasv oli 40%, sealhulgas tööpingiehituse toodang — 73%. Siinjuures on oluline märkida, et masinaehitus areneb sellises suunas, et kiiremini vabastada NSV Liidu rahvamajandus välismaisest sõltuvusest.

1931. aastal anti ekspluatatsiooni või valmistati ekspluatatsiooniandmiseks ette Moskva autotehas, mille võimsus oli 30 000 veoautot aastas, Harkovi traktoritehas, mille võimsus oli 50 000 traktorit aastas, tööpingiehituse hiiglased, milledel polnud võrdset ühelgi kapitalistlikul maal, Moskva revolvertreipingitehas, mis tootis aastas 6000 tööpinki, Nižni Novgorodi (Gorki) freespingitehas, mis laskis aastas välja 12 500 tööpinki, jne.

Jõudsalt areneb Nižni Novgorodi (Gorki) autotehase ehitus, mille võimsus oli 140 000 autot aastas. Raskes võitluses määratu suure autotehase õigeaegse käikulaskmise eest sammusid ehitajate mitmetuhandelise kollektiivi esirinnas kommunistlikud noored. Nižni Novgorodi krai komsomoliorganisatsioon kuulutas autotehase tähtajalise käikulaskmise kõigi krai kommunistlike noorte au ja kuulsuse asjaks. Võeti vastu järgmine otsus: «Pidada kogu krai komsomoliorganisatsioon mobiliseerituks 10. septembrist kella 0 alates võitlusele kolossaalse autotehase õigeaegse käikulaskmise eest.» Selleks loodi kommunistlikest noortest «lööktöödiviis» vastavate allüksustega: komsomolipataljonid ja -polgud. Tänu ehitajate lööktööle anti Nižni Novgorodi autotehas ekspluatatsiooni 1. jaanuaril 1932. Enne seda aga, 1931. aastal, lasti käiku Magnitogorski komsomolikõrgahi nr. 2, mis on üks suurimaid NSV Liidus. Kommunistlikud noored

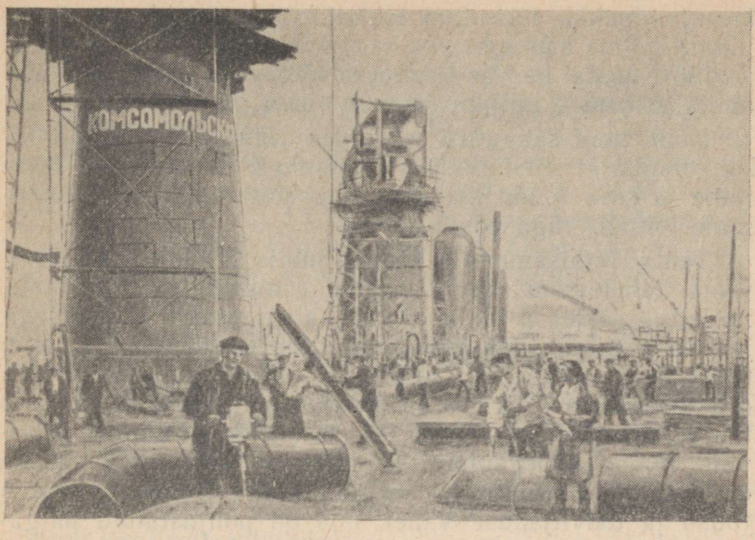

Magnitogorski metallurgiakombinaadi komsomolikõrgahju nr. 2 ehitamine

(*K. A. Vjalovi maal*)

võtsid osa raudteede, elektrijaamade, linnade ja asulate ehitusest.

Nõukogude valitsus, märkides leninliku komsomoli erakordseid teeneid võitlusrindel sotsialismi eest, autasustas teda 1931. aasta 21. jaanuaril Tööpunalipu ordeniga.

Kommunistlik Noorsooühing andis ÜLKNÜ IX kongressil (1931. aasta jaanuar) vastuvõetud üleskutses järgmise tõotuse:

«Võidelda ennastsalgavalt partei peajoone eest. Mitte nõrgendada klassivalvsust. Tugevdada seda kümnekordselt. Ühendada iga oma samm võitva sotsialismi grandioosse liikumisega.»

Nõukogude inimeste ennastsalgav töö tegi tõepoolest imesid. Kasvasid tööstuse hiiglased, kasvas kogu sotsialistlik tööstus meie maal.

Üksikud tööstusharud, — masinaehitus, elektrotehnikatööstus, naftatööstus, kummitööstus, traktoritööstus, põl-

lumajandusliku inventari tootmine — täitsid viie aasta plaani kolme aastaga.

1931. aastal kasvas tööstuses töötavate isikute arv ühe aasta jooksul 2 miljoni inimese võrra.

Kõiki neid saavutusi märkides rõhutas XVII parteikonverents, et sotsialistliku majanduse vundamendi rajamine ja NSV Liidu majandusliku sõltumatuse kindlustamine toimub väga edukalt.

Tehtud edusammude kõrval, juhtis XVII parteikonverents tähelepanu ka tööstuses esinevatele puudustele, mille tagajärjel ei täidetud 1931. aasta plaani kvantiteedi- ja kvaliteedinäitajate osas. Nende puuduste hulka kuulusid: transpordi halb töö; isikliku vastutuse puudumine töö organiseerimisel ja võrdsustamine palgasüsteemis; halb tehasesisene planeerimine ja tehniline juhtimine; juhtivate majandusorganite kohmakas struktuur ja nende eraldumine ettevõtetest; mitterahuldav vahekord palga tõusu ja tööviljakuse vahel, mis on põhjustanud palgafondi märgatava ülekulutuse ja omahinna alandamise plaaniülesande täitmatajätmise; isemajandamise ja täitmise kontrolli nõrk juurutamine jne.

Nimetatud puudused tekitasid tõsiseid raskusi tööstuse töös. Eriti tähtis, aga ka keerukas oli uue tehnika kasutamaõppimise ülesande lahendamine. Selle küsimuse andis partei Keskkomitee arutamiseks 1931. aasta veebruaris toimunud esimesele üleliidulisele sotsialistliku tööstuse töötajate konverentsile.

Arutades 1930. aasta tööstusplaani mittetäitmise põhjusi, märkis konverents, et peamine põhjus seisab selles, et ei osata ettevõtteid õigesti juhtida ja olemasolevaid tehnilisi võimalusi täielikumalt kasutada. Selle puuduse kõrvaldamiseks seadis konverents üles nõudmise — koondada peatähelepanu tehnikale, õppida tundma tehnikat.

Partei Keskkomitee muutis selle nõudmise selgeks poliitiliseks loosungiks: «Bolševikud peavad õppima tundma tehnikat.»

«Praktiliselt,» üles sm. Ordžonikidze XVII parteikonverentsil, «tuli meil õppida tundma uut tehnikat ja uusi tootmisalasid nii tegutsevates kui ka uutes, ekspluatatsiooniantavates hiigeltehastes just 1931. aastal.»

Kuivõrd raske ja keerukas oli uue tehnika tundma-

õppimine ja uute tootmisalade organiseerimine, seda võib näha söe- ja traktoritööstuse näite varal.

Süsi on tööstuse leib. Ilma söeta ei olnud võimalik ühegi tööstusharu arenemine. On täiesti loomulik, et sotsialistliku tööstuse tormiline kasv kutsus esile tohutu nõudmise söe järele. Selle tõttu pidi näiteks Donbass viie aasta jooksul suurendama söetoodangut kahekordseks: 27 miljonilt tonnilt 53 miljoni tonnini. See tähendas, et viie aasta jooksul tuli ehitada uus Donbass, mis oma võimsuselt võrduks vanaga, sellega, mille arendamiseks kulus 40 aastat.

1930. aastal ületasid Donbassi kaevurid tööviljakuse sõjaeelse taseme rohkem kui 50% võrra. Tööviljakuse edasine kasv aga olenes nüüd tehnilisest rekonstrueerimisest. Kuid söe tootmise mehhaniseerimine algas alles 1930. aasta sügisel, arenedes väga aeglaselt. Söetööstus nõudis kompressoreid, soonimismasinaid, puurimishaamreid, vintse jne., masinaehitus aga suutis neid nõudmisi ainult osaliselt rahuldada.

Donbassi kaevandustes esines massiliselt tööjõu voolavust. See oli suurel määral seletatav ebanormaalsete palgatingimustega. Nii näiteks asus metallurgia 1931. aastal palgataseme poolest 11-ndal kohal, söetööstus — isegi 19-ndal kohal, kuna kergetööstus oli esimesel kohal.

Tõsiseid raskusi esines Donbassis veega varustamisel. Elamute ja kultuuriasutuste ehitamine oli maha jäänud.

Oli raskusi kaupade ja toiduainete, eriti liha ja rasvaga varustamisel.

Söetööstuses esinenud raskused põhjustasid 1930. aastal söe tootmise langust, eriti Donbassis. Tööstus sai vähe kütust. Ukraina K(b)P juhtijad õppisid põhjalikult tundma söetööstuses valitsevat olukorda. Tehti kindlaks, et raskustest jagusaamine oleneb peamiselt töö organiseerimise ja palgasüsteemi otsustavast ümberkorraldamisest, samuti töö tehnilise normeerimise korrastamisest.

Kuivõrd korrastamata oli tehniline normeerimine üksikutes ettevõtetes, näitas eredalt Ukraina K(b)P sekretär P. P. Postõšev Harkovi veduritehase näite varal. Oma sõnavõtus XVII parteikonverentsil rääkis ta, kuidas selles tehases üks tööline küsib normeerijalt:

«Palju sa annad selle detaili eest?»

«12 rubla,» vastab too.

«Vähe, anna 15 rubla.»

Leppisid siis kokku 13 rubla peale. Pärast aga ütlebki tööline normeerijale:

«Oh sa vemmal, ma teen ju selle detaili 1 rubla ja 40 kopika eest, pealegi teenin sealjuures veel hästi.»

Miks see nii juhtus? Selgus, et selle normeerija tööstaaž oli ainult 1,5 aastat, pealegi tuli ta hiljuti kompvekivabrikust, hakkas aga normeerijaks veduritehases.

Sm. P. P. Postõšev tõi veel teise näite, mis andis tunnistust sellest, et töö normeerimine ei ole korrastatud. Ta luges ette väljavõtte instruktsioonist, mis anti välja ühes tehases tööhinnete kindlaksmääramiseks seoses üleminekuga progressiivsele tükitööpalgasüsteemile (tol ajal polnud veel nende tuletamiseks vajalikke keskmisi statistilisi andmeid).

Instruktsioonis oli öeldud: «Andes ülesande, on tarvis lähtuda normist, mis loob rõõmuküllа vaimustuse, s. t. sellisest normist, mis asub rõhuva aegluse ja liiga kurnava kiiruse vahepeal.»

Säärased negatiivsed nähtused tehnilise normeerimise alal ja see, et mehhanismide eest keegi isiklikult ei vastutanud, tekitasid töö organiseerimisel tõsist kahju.

Söetööstusele avaldasid mõju ka transpordialased raskused.

Partei Keskkomitee pööras erilist tähelepanu söetööstuses valitseva olukorra parandamisele.

Tarvituselevõetud abinõud palga ja töö organiseerimise ümberkorraldamiseks ning söe tootmise edasiseks mehhaniseerimiseks põhjustasid tööviljakuse tõusu, mis oli eriti märgatav 1931. aasta viimases kvartalis. Nii oli Donbassi üheksa kaevanduse andmete järgi eekaevurite iga kuu keskmine toodang järgmine: septembris — ligi 85 tonni, oktoobris — ligi 99 tonni, detsembris — ligi 103 tonni. Suurenes ka lahtiraiujate toodang, nimelt 124 tonnilt 162 tonnini.

Sihikindlalt ja keeruliselt käis võitlus ka uue tehnika, eriti masinaehituses rakendatava massilise vooltootmise tehnika kasutamaõppimise eest. Massilist vooltootmist rakendati esmakordselt Nõukogude Liidu ettevõtetes. Väga õpetlik on näide sellest võitlusest F. E. Dzeržinski nimelises Stalingradi traktoritehases.

G. K. Ordžonikidze ütles XVI parteikonverentsil, et Stalingradi tehas nõudis äärmiselt sihikindlat tööd, enne

kui ta valmis ehitati, ja et Ameerika kõrget tehnikat ei õppinud me otsekohe tundma.

1931. aastal pidi Stalingradi traktoritehas andma 42 000 traktorit, kuid seda programmi ta ei täitnud. 18. aprillil 1931 kirjutas ajaleht «Pravda» oma toimetuseartiklis «Stalingradi traktoritehases on olukord ebarahuldav. Tuleb alarmi lüüa»: «Nelja kuu jooksul esines tehases 2788 tööpingiriket selle tõttu, et ei osata tehnikasse süveneda ja seda kasutama õppida. Tehases on 1500 liigset töölist. See on lisakulu, mis on tingitud tootmise halvast organiseerimisest.»

Leningradi traktoritehase «Krasnõi Putilovets» töölised, olles mures Stalingradi traktoritehases valitseva olukorra pärast, pöördusid Stalingradi traktoriehitajate poole avaliku kirjaga, milles on öeldud:

«Kellel siis veel kui mitte teil, seltsimehed, on kõik võimalused selleks, et esirinnas sammuda. Ega te vanade masinatega tööta. Käed on vaid tarvis tööpinkide, vagrankade ja konveierite külge panna, jagu saada lohakusest ja puudustest — selles peitubki teie võit.»[40]

Olukord traktorite väljalaske osas aga oli Stalingradi traktoritehases väga raske. Nii näiteks anti 21. aprillil 1931 ainult 33 traktorit ja 33 mootorit, kusjuures päevaülesanne oli 95 traktorit. Traktoritehas jättis kvartali jooksul andmata üle 2000 traktori. Tema võlg aga teise kolhoosiaasta kevadeks aina kasvas.

24. aprillil sõitis Stalingradi Kõrgema Rahvamajanduse Nõukogu esimees Ordžonikidze koos grupi spetsialistidega.

Uurides põhjalikult tehases valitsevat olukorda, vesteldes tööliste ja inseneridega, küsis ta tehase aktiivi koosolekul peetud kõnes 28. aprillil: «Milles on siis asi? Tehas on hea, masinad on head, töölised on head, insenerid on head, traktoreid aga ikkagi pole.»[41]

Vastates sellele küsimusele, ütles ta, et viga on selles, et traktoriehitajatel pole veel vajalikke tehnilisi teadmisi, et nad pole veel kasutama õppinud massilise vooltootmise uut ja keerukat tehnikat. Selles seisiski tehase raske olukorra peamine põhjus.

Sm. Ordžonikidze osavõtul töötati välja abinõud trak-

[40] «Правда», 23 апреля 1931 г.
[41] «Даешь трактор», 30 апреля 1931 г.

torite väljalaske programmi täitmise kindlustamiseks ja määrati kindlaks programm ise, kusjuures võeti arvesse selle täitmise reaalseid tingimusi. Olukorra parandamiseks tehases andis Kõrgem Rahvamajanduse Nõukogu erilise käskkirja, mis nägi ette konkreetseid sellesuunalisi abinõusid.

Mahajäänud tsehhidesse suunati 350 paremat lööktöölist ja spetsialisti Alam-Volgamaa tehastest. Kõrgemast Rahvamajanduse Nõukogust sõitis siia alalisele tööle suur grupp insener-tehnilisi töötajaid.

ÜK(b)P Keskkomitee otsusel saabus mai algul Stalingradi traktoritehasesse ajalehe «Pravda» brigaad ÜLKNÜ Keskkomitee sekretäri A. V. Kossarevi juhtimisel. See brigaad võttis ühiskondliku kontrolli alla Kõrgema Rahvamajanduse Nõukogu käskkirja — parandada olukord Stalingradi traktoritehases — täitmise. Brigaadi abil vabanes tehas kiiresti loodritest ja töölt põhjuseta puudujatest. «Pravda» brigaad pööras erilist tähelepanu tööliste kultuurilise ja elutarbelise teenindamise põhjalikule parandamisele. Asulas arenesid kiiresti võimsa vabrikköögi, klubi, kino, dispanseri jne. ehitustööd.

Uus, keerukas tehnika nõudis töölistelt ja insener-tehnilistelt töötajatelt teadmisi, kõrget tehnilist kultuuri: täpsust, korralikkust, tähelepanu pööramist ka pisiasjadele, ranget tehnoloogilist distsipliini. Isegi rea massiliste kutsealade töölised pidid oskama lugeda joonistusi, orienteeruma tolerantsides ja metalli markides jne.

Monteerimistsehhi pingikorrastaja A. A. Hloptunova, kellest sai üks paremaid brigadire, jutustab oma tööst ja õpingutest esimestel kuudel pärast tehase käikulaskmist järgmist:

«Ma õppisin hambalõikajate grupis. Meil oli tol ajal raske. Ühe päeva õppisime, teise päeva töötasime. Mitte iialgi ei oleks ma arvanud, et hammasratas on nii keeruline. Selgub, et on tarvis tunda matemaatikat, hamba geomeetriat. Et seda kõike mõista, tuli uurida, mis on moodul, evolvent, hambaprofiil.»

Traktoritehas oli tootmisalase koopereerimise tõttu seotud paljude meie maa ettevõtetega. Ka piirnevad ettevõtted pidid tehniliselt kõrgemale tasemele jõudma, et anda traktoritehasele ainult kõrge kvaliteediga tooteid või toorainet.

Kuid mõned tehased vedasid alt. Nii näiteks andis Leningradi tehas «Znamja Truda» halbu karburaatoreid. Stalingradi metallurgiatehases «Krasnõi Oktjabr» ei suudetud pikemat aega ära õppida traktoritehasele vajaliku erilise terase tootmist. Stalingradi traktoritehase parteikomitee sekretär sõitis sellesse tehasesse, et olukorraga tutvuda.

Martäänahjutsehhis valas ahju nr. 4 brigaad parajasti sulatist.

«Kelle jaoks te sulatasite?» küsis ta meistrilt.

«Traktoritehasele.»

«Ja kuidas on?»

«Ei tule sellest midagi välja. Ei vasta analüüsile. Keetsime kroomterast, tuli aga välja raud.»

«Pravda» brigaad võttis ühiskondliku kontrolli alla ka piirnevate ettevõtete töö. «Pravda» lendleht hakkas ilmuma tehase «Krasnõi Oktjabr» martäänahjutsehhides ja bluumingul.

Rea tarvituselevõetud abinõude tõttu toimus Stalingradi traktoritehase töös murrang. 1931. aasta augustis andis tehas 80—85 traktorit päevas, septembris — 100, 1932. aasta jaanuaris aga 130 traktorit päevas. 20. aprillil 1932 saavutas Stalingradi traktoritehas oma projekteeritud võimsuse — 144 traktorit päevas.

Stalingradi traktoritehase traktori väärtus alanes 5793 rublalt 1931. aasta jaanuaris 3328 rublani sama aasta detsembris.

Murrang Stalingradi traktoritehase töös leidis aset kollektiivi sihikindla töö tulemusena, kes õppis tundma uusi seadmeid ja uut vooltootmise tehnoloogiat. Edusammudele aitas kaasa ka töö õige organiseerimine ja palga reguleerimine partei juhendite alusel, mis nägid ette isemajandamise juurutamist.

1. jaanuariks 1932 oli 90% Stalingradi traktoritehase töölistest üle viidud tükitööle, tehases oli ligemale 500 isemajandavat brigaadi. Enne seda käibel olnud «teooria», nagu poleks võimalik rakendada tükitööd vooltootmise tingimustes, oli kummutatud.

Stalingradi traktoritehase töö kogemuste tähtsus seisis selles, et tehase esmaklassiliste seadmete tundmaõppimisel lahendas partei ühtaegu tehnilise kaadri massilise ettevalmistamise keerukat probleemi.

Nagu teisedki probleemid, nii lahendati ka see probleem edukalt. Tehnika tundmaõppimine Harkovi ja Tšeljabinski traktoritehases, samuti autotehastes ja teistes tehastes toimus kiiremini ning väiksemate tootmiskuludega.

Nii näiteks andis Harkovi traktoritehas, kelle põhiline kaader tegi läbi tootmisõppuse Stalingradi traktoritehases, 50 traktorit päevas juba nelja kuu möödumisel pärast tehase ekspluatatsiooniandmist, kuna Stalingradi tehasel kulus selleks 10 kuud.

24. oktoobril 1931 kirjutas ajaleht «Pravda», et Stalingradi traktoritehase osa uue tehnika tundmaõppimisel, kogemuste omandamisel, kaadri kogumisel ja massilise vooltootmise «psühholoogia» loomisel oli määratu suur ja käegakatsutav kogu meie maale. *Stalingradi traktoritehase õppetunnid olid kooliks Harkovi traktoritehasele, Nižni Novgorodi autotehasele ja kogu rahvamajanduse aparaadile.*

Selle võitluse kogemused, mida peeti uue tehnika tundmaõppimiseks ja uute tootmisalade organiseerimiseks Donbassis, Stalingradis ja teistes meie maa tööstuskeskustes, leidsid üldistamist J. V. Stalini kõnes «Uus olukord — uued majandusliku ülesehitustöö ülesanded». Selle kõnega esines ta majandusmeeste nõupidamisel 23. juunil 1931.

Selles kõnes tehtud järelduste — meie tööstuse arenemise uute tingimuste kohta — alusel korraldati 1931. aastal ümber töö organiseerimine ja kogu tööstuse töö. Kõigis majandusharudes korraldati ümber palgasüsteem, intensiivistati võitlust võrdsustamise ja isikliku vastutuse puudumise vastu. Seoses tööjõu puudusega arenes võitlus tööjõu voolavuse vastu, tööstusesse tööjõu organiseeritud kaasatõmbamise eest, tööliste korteri- ja elutingimuste edasise parandamise eest.

Lahendati isemajandamise juurutamise ülesanded. Lööktööbrigaadid muutusid isemajandavateks. 1. veebruaril 1932 oli tööstuses 150 000 isemajandavat brigaadi, mis hõlmasid 1,5 miljonit inimest. Loodi proletaarse tootmistehnilise intelligentsi kaader. See kõik aitas kaasa tööstuse edasisele arendamisele.

Märgatavaid edusamme tehti ka meie maa põllumajanduse ümberkujundamisel.

1931. aasta kevadel oli kolhoosiliikumine saavutanud otsustavaid võite enamikus NSV Liidu rajoonides. ÜK(b)P Keskkomitee 1931. aasta juunipleenum märkis ära järgmised sel alal tehtud edusammud:

«a) Kollektiviseerimine *on lõpule viidud* peamistes teraviljarajoonides (Ukraina stepipiirkond, Põhja-Kaukaasia, Alam-Volgamaa, Kesk-Volgamaa vasema kalda ala, Krimmi stepipiirkond), kus on kollektiivideks ühendatud rohkem kui 80% majandite üldarvust ja rohkem kui 90% kogu talumajandite külvipinnast ning põllumajandusliku tootmise vahenditest.

b) Ülejäänud teraviljarajoonides (keskmustmullamaa, Ukraina metsastepp, Kesk-Volgamaa parema kalda ala, Kasahstani teraviljarajoonid, Lääne-Siber, Uraal, Baškiiria, Kaug-Iga piirkond) ja tähtsamates puuvilla- ja suhkrupeedirajoonides (Usbekistani, Kasahstani, Turkmenistani ja Aserbaidžaani puuvillarajoonid, keskmustmullamaa ja Ukraina suhkrupeedirajoonid) on kollektiivideks ühendatud rohkem kui 50% majanditest ja üle 60% talumajandite külvipinnast, mis võimaldab siin üldise kollektiviseerimise põhiliselt *lõpule viia käesoleval aastal* või igatahes hiljemalt 1932. aasta kevadel.»[42]

Kollektiviseerimisel tehtud edusammude tõttu oli 1931. aasta kevadeks meie maal 200 000 kolhoosi, mis ühendasid 13 miljonit endist üksikmajapidamist. Kolhoosid ja 4000 sovhoosi seemendasid üle kahe kolmandiku suvivilja külvipinnast, sel ajal kui 12 miljonit väljaspool kolhoose veel jäänud üksiktalumajapidamist seemendasid ainult ühe kolmandiku suvivilja külvipinnast.

1931. aasta oli kolhoosiliikumise hariaste.

Kollektiviseerimine andis tõuke ulatuslikuks võitluseks kultuurialaste ümberkujunduste läbiviimiseks külas. Põhja-Kaukaasias esitati loosung: «Üldise kollektiviseerimise krai peab olema üldise kirjaoskuse krai.» See loosung võeti üle ka teistes meie maa rajoonides. Volga- ja Kubanimaal ja teistes üldise kollektiviseerimise oblastites algas organiseeritud sõjakäik kultuurilageduse vastu nii igapäevases elus kui ka tootmises, sotsialistliku ühiskonna uute moraalsete tugialuste kindlustamise eest, töökultuuri

[42] NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, III kd., lk. 97—98.

juurutamise eest. Põldudel organiseeriti alalised kolhoosi välilaagrid, tekkisid raadiovastuvõtjad, rändkino, rändraamatumüüjad. Hakati heakorrastama külasid ja staniitsasid.

Esimesel viisaastakul varustati elanikkonda põhiliste toiduainete ja tööstuskaupadega kinnise kaubandus- ja jaotusvõrgu kaudu, kaardisüsteemi alusel, mis seati kõikjal sisse 1929. aastast alates. Seoses sellega omandas suure tähtsuse nõukogude kaubanduse arendamine.

1931. aasta oktoobris arutas ÜK(b)P Keskkomitee pleenum küsimust «Nõukogude kaubanduse arendamisest ja tööliste varustamise parandamisest». Nõukogude kaubandus arenes aeglaselt. Selle peapõhjuseks oli asjaolu, et õige suurel kooperatsiooni ja kaubandusaparaadi töötajate kihil puudus arusaamine ja oskus «üle minna kaupade mehhaanilise jaotamise rööbastelt nõukogude kaubanduse arendamise rööbastele».[43] Esines kaubakäive kinnikülmutamist, puudus tõeline hoolitsus tarbija eest, rikuti kommertshindu jne.

Tehes mõningaid kokkuvõtteid nõukogude rahva võitlusest 1931. aastal — viisaastaku kolmandal, otsustaval aastal — võib ütelda, et selleks ajaks loodi meie maal omaenda tehniline baas kogu rahvamajanduse rekonstrueerimiseks ja tehti otsustavaid edusamme põllumajanduses. See andiski võimaluse täita kogu viisaastak ennetähtaegselt — nelja aasta ja kolme kuuga.

---

[43] NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, III kd., lk. 134.

6
PEAMISED TULEMUSED

Millised on siis esimese viie aasta plaani täitmise peamised tulemused?

1933. aasta 7.—12. jaanuarini toimunud ÜK(b)P Keskkomitee ja Keskkontrollkomisjoni ühine pleenum märkis oma resolutsioonis esimese viisaastaku tulemuste kohta, et viisaastaku põhiülesanne — luua omaenda eesrindlik tehniline baas kogu rahvamajanduse sotsialistlikuks rekonstrueerimiseks — on täidetud edukalt.

Nõukogude Liidus rajati äärmiselt lühikese aja vältel sotsialistliku ühiskonna majanduslik vundament — loodi võimas nõukogude tööstus, mis koosnes uutest tööstusharudest, nagu auto- ja traktoritööstus, lennuki- ja lennukimootoritööstus, turbogeneraatorite ehitus, keemiatööstus ja paljud teised tööstusharud. Sellele on vaja veel juurde lisada, et üheaegselt uute tööstusharude loomisega lahendati tehnilise mahajäämuse likvideerimise ülesanne kõigis vanades tööstusharudes, nimelt nende põhjaliku rekonstrueerimisega uue tehnika baasil.

Kõik esimese viisaastaku aastad möödusid järjest kasvava ehituspaatose tähe all. Ülesehitustöö arenes kõikjal ning ennenägematult suures ulatuses. Esimese viisaastaku nelja aasta ja kolme kuu jooksul moodustasid kapitaalmahutused NSV Liidu rahvamajandusse ühiskonnastatud sektori osas 52,5 miljardit rubla, ületades viie aasta plaani ülesande 11,9% võrra. Sealjuures on vaja rõhutada, et ehitusprogrammi täitmine toimus eranditult meie maa sisemiste ressursside mobiliseerimise arvel, ilma igasuguse välisabita. Veelgi enam, see toimus tingimustes, kus imperialistlik leer püüdis ilmselt avaldada NSV Liidule majanduslikku survet, et Nõukogudemaa majanduse arengut pidurdada.

Kogu Nõukogude Liidu edasiarendamise seisukohalt oli otsustav tähtsus sellel, et esimese viisaastaku jooksul

muutus sotsialistlik tööstus NSV Liidu tööstuse ainsaks vormiks.

NSV Liidu rahvamajanduse arendamise esimese viie aasta plaani täitmise tulemusena muutus põhjalikult tööstus- ja põllumajandustoodangu vahekord. Tööstuse osatähtsus kogutoodangus suurenes 48 protsendilt 1927/28. aastal 70 protsendini 1932. aastal. Seega muutus Nõukogude Liit agraarmaast tööstusriigiks.

Suureks panuseks NSV Liidu industrialiseerimisse oli uue võimsa söe- ja metallurgiabaasi, nimelt Uraali-Kuzbassi loomine meie maa idaosas. 1932. aasta aprillis andis esmakordselt malmi Kuznetski basseini kõrgahi. 1932. aasta talvel lasti käiku Magnitogorski kombinaadi uued võimsad kõrgahjud.

Ajakirjanduses ilmusid uute, kaartidel alles märkimata linnade nimetused, nagu Hibinogorsk (praegu — Kirovsk), Komsomolsk jne.

Suure kangelasteo pani toime Kommunistlik Noorsooühing, kes rajas lühikese ajaga kauges kolkas suure tööstuslinna, mis sai nimetuseks Komsomolsk.

Komsomolsk Amuuri ääres asus 356 km kaugusel oma lähemast linnast — Habarovskist. Komsomolski kohal asus varem Permi küla, kuhu kuulus 26 talu 160 elanikuga. Ümberringi oli aga läbipääsematu taiga ja soo.

15. aprillil 1932 alustati Permi küla juures asuval ehitusplatsil tulevase Komsomolski linna esimese puumaja ehitamist.

Selinga järvest alustati pealetungi taigale, algas selle juurimine. Taiga avaldas suurt vastupanu, taganes aeglaselt. Kirjanik V. Ketlinskaja, kes oli oma nooruses seda ehitust külastanud, kirjutab: «See oli rinne. Nagu rindelgi, nii prooviti ka siin inimesi võitlustules.» Mitte kõik ei pidanud katsumustele vastu. Esines ka selliseid, kes öösel lootsikutel ja aurikutel põgenesid või otse läbi taiga ära jooksid. Kuid niisuguseid oli vähe. Neist aga, kes olid katsumustele vastu pidanud, kes suutsid säilitada oma suurt unistust ka võitluses, «said tõelised inimesed-võitlejad».

Komsomolski linn kasvas kiiresti, nagu kasvas kõik muugi, mis ehitati meie esimesel võitlusviisaastakul.

Rasketes looduslikes tingimustes ehitati ka uus

polaarlinn Hibiinides. Selle linna elanike arv suurenes 200 inimeselt 1930. aasta jaanuaris 16 300 inimeseni sama aasta detsembris. Hibiinide kasutuselevõtmisel etendasid suurt osa lööktöölised, kes Krivoi Rogist olid apatiidikaevandustesse tööle tulnud.

Kohandati elamiseks ka Taimõri poolsaar. Suureks linnaks ja sadamaks kujunes Igarka. 1929. aasta juunis tulid siia 252 talvitajat ja asusid ehitama asulat, sadamat ja metsatööstust. 1930. aasta suvel tulid Igarka sadamasse metsa järele 11 esimest välislaeva. Uuenesid ka vanad linnad: Balahna, Berezniki ja paljud teised.

Esimesel viisaastakul oli tööstusliku tootmise, majanduse ja kultuuri arenemise tempo eriti kiire rahvusvabariikides ja -oblastites. Nii näiteks suurenes meie maa vanades tööstuspiirkondades tööstusliku tootmise maht viisaastakul 2-kordselt, rahvusvabariikides ja -oblastites aga 3,5-kordselt.

Ukrainas ehitati laial rindel kaevandusi, tehaseid, elektrijaamu. Palju tööstusettevõtteid ehitati Valgevenemaal. Aserbaidžaanis rekonstrueeriti ja laiendati märgatavalt naftatööstust. Industrialiseeriti ka Gruusiat ja Armeeniat. Muutus ka Kasahstani ilme. Siin loodi NSV Liidu kolmas söebaas (Karaganda). Usbekistanis ja Turkmeenias, Baškiirias ja Tatarimaal, Kaug-Põhjas ja kauges Jakuutias — kõikjal ehitati tööstusettevõtteid, loodi kultuurikoldeid.

Nõukogude Liidus ei olnud ühtki niisugust rajooni, mida poleks puudutanud meie maa rahvamajanduse sotsialistliku ümberkorraldamise suur plaan.

Suure panuse tööstuse arendamisse andsid geoloogid. 1931. aastal uurisid üle 2000 geoloogide rühma maapõuevarasid. Esimese viisaastaku jooksul uurisid nõukogude geoloogid läbi ligemale ühe kolmandiku kogu NSV Liidu pindalast. Nad avastasid palju uusi söe-, raua-, nafta- ja muude maapõuevarade leiukohti.

Esimesel viisaastakul rajati NSV Liidus alus raketööstusele — võimas mustmetallurgia. Kuid meie maa vajas üha rohkem metalli. ÜK(b)P Keskkomitee 1932. aasta oktoobripleenum märkis oma otsuses, et tehtud edusammud mustmetallurgia arendamisel ei ole hoopiski küllaldased nende ülesannetega võrreldes, mis seati mustmetallurgia ette seoses kogu rahvamajanduse kiire kasvuga.

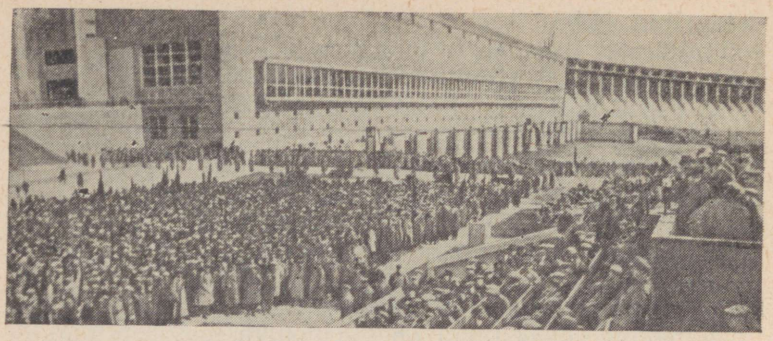

Dneprogessi avamise auks toimunud miiting

Suuri edusamme tehti ka Lenini elektrifitseerimisplaani elluviimisel. 10. oktoobril 1932 anti ekspluatatsiooni Dneprogess. Kõigi elektrijaamade võimsus kasvas 1 874 000 kilovatilt 1928. aastal 4 567 000 kilovatini 1932. aastal.

Ja seoses selle võiduga tuleb paratamatult meelde väljapaistev inglise kirjanik Herbert Wells. 1920. aastal külastas ta Nõukogude Liitu. Nõukogude Liit oli siis laastatud pikaajalise sõja ja välismaise interventsiooni tõttu, siin valitses laos ja näljahäda. Wells külastas V. I. Leninit, kes rääkis talle Nõukogude Venemaa lähemast tulevikust, sellest plaanist, mis näeb ette elektrifitseerimise alusel Nõukogude Venemaa ümberkujundamist kõrgestiarenenud tööstusriigiks.

Wells vaidles siis Leninile vastu ja ütles, et ta ei usu meie maa mingisugusesse tulevikku.

Selle peale vastas V. I. Lenin:

«Sõitke siia uuesti kümne aasta pärast ja vaadake, mis Venemaal on selle aja jooksul tehtud.»

Lahkunud meie maalt, kirjutas Wells raamatu «Venemaa — pimeduses». Selles raamatus nimetas ta Leninit «Kremli unistajaks», Lenini elektrifitseerimisplaani aga «elektriutoopiaks».

Akadeemik G. Kržižanovski kirjutas: «Ja kui Wells 1934. aastal Nõukogude Liitu uuesti külastas, oli tema vaidlus Leniniga ajaloo poolt juba lahendatud.

Lenini elektrifitseerimisplaan — GOELRO plaan — viidi ellu lühikese ajaga.»

Ajakohase, tehniliselt eesrindliku tööstuse loomine esimesel viisaastakul võimaldas suures ulatuses mehhaniseerida põhilisi tootmisprotsesse kõigis rahvamajandusharudes.

Nii näiteks kaevandati söetööstuses viisaastaku algul üle 85% söest käsitsi ja ainult 15% söe kaevandamisest oli mehhaniseeritud, 1932. aasta lõpul aga langes käsitsitööle 36,4% ja mehhaniseeritud tööle 63,6% kogu söe kaevandamisest (Donbassis aga moodustas mehhaniseeritud kaevandamine 71,9%).

Esimesel viisaastakul leidis aset rahvamajanduse üldine tehniline ümberkorraldamine. Kõik rahvamajandusharud, eriti aga juhtivad tööstusharud, varustati uue tehnikaga. Tegelikult kujutas see endast suurt tehnilist revolutsiooni.

Tööstustoodangu keskmine juurdekasv aastas moodustas viisaastakul 21,6%, kusjuures tootmisvahendite tootmise keskmine kasv oli 26,8% ja tarbimisvahendite tootmise keskmine kasv 17%.

Esimesel viisaastakul arenesid märgatavalt kergetööstus ja toiduainetetööstus ning toimus nende tööstusharude varustamine uue tehnikaga. Alles hiljuti olid nad maha jäänud ja kujutasid endast enamikus pooleldi kodutööndusliкke rahvamajandusharusid. Meie maa kattus uute konservitehaste, lihakombinaatide, külmutushoonete jne. võrguga.

Tohutult arenes viisaastakul transport, kus samuti leidis aset suur tehniline rekonstrueerimine. Raudteede üldpikkus suurenes 6500 kilomeetri võrra, jõelaevateede pikkus aga 12 600 kilomeetri võrra. Viisaastaku ülesanne veoste ja reisijate veo osas ületati.

Rahvamajanduse, esmajoones aga tööstuse tehniline rekonstrueerimine aitas kaasa meie maa kaitsevõime märgatavale suurendamisele. Loodi soodsad tingimused Punaarmee ümberrelvastamiseks ja tehniliseks rekonstrueerimiseks.

Partei ja Nõukogude valitsus on alati omistanud suurt tähtsust kogu rahvamajanduse, eriti aga tööstuse juhtimise organiseerimise täiustamisele.

Taastamisperioodil juhiti tööstust Kõrgema Rahva-

majanduse Nõukogu ja kohapealsete rahvamajanduse nõukogude kaudu.

Sotsialistliku industrialiseerimise aastail, millal arenes määratu suures ulatuses tööstusehitus, oli vaja täiustada olemasolevaid rahvamajanduse juhtimise vorme ja ka luua uusi juhtimisvorme. 1929. aasta aprillis võeti vastu uus määrus NSV Liidu Kõrgema Rahvamajanduse Nõukogu kohta. Kõrgema Rahvamajanduse Nõukogu koosseisus loodi uued valitsused ja spetsialiseeritud peavalitsused.

Kuid tööstusehituse järjest suurenev ulatus, tootmisettevõtete edasise spetsialiseerimise läbiviimise vajadus, ettevõtete tehnilise ja majandusliku juhtimise parandamise ülesanded, tehnilise kaadri kiire ja massilise ettevalmistamise probleemi lahendamise vajadus — see kõik nõudis NSV Liidu tööstuse ja ehitustegevuse juhtimise süsteemi enese reorganiseerimist.

Seoses sellega võtsid NSV Liidu Kesktäitevkomitee ja NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu 1932. aasta 5. jaanuaril vastu määruse «Raske-, kerge- ja metsatööstuse rahvakomissariaatide moodustamise kohta». Vastavalt sellele otsusele kujundati NSV Liidu Kõrgem Rahvamajanduse Nõukogu ümber üleliiduliseks Rasketööstuse Rahvakomissariaadiks. Ühest Kõrgema Rahvamajanduse Nõukogu aparaadi osast loodi Kergetööstuse Rahvakomissariaat ja Metsatööstuse Rahvakomissariaat. Hiljem suurendati rahvakomissariaatide arvu veelgi. Rahvakomissariaadid, mis olid spetsialiseeritud üksikute tootmisharude järgi, kujunesid majanduse juhtimise põhivormiks.

Tööstuse tormiline kasv, kollektiviseerimisel tehtud edusammud — see kõik aitas kaasa ka põllumajanduse kiirele reorganiseerimisele.

Viisaastakul loodi meie maal 210 600 kolhoosi, kollektiviseeriti 61,5% talumajapidamistest. Sovhooside arv kasvas 4337-ni ja masina-traktorijaamade arv 2446-ni.

Sotsialistliku sektori osatähtsus kõigi kultuuride külvi osas suurenes 2,7 protsendilt 1928. aastal 78 protsendini 1932. aastal viie aasta plaanis ettenähtud 17,5 protsendi asemel. Kaubavilja osas moodustas sotsialistliku sektori osatähtsus 84 protsenti viisaastakul ettenähtud 43 protsendi asemel.

Kogu külvipind kasvas 113 miljonilt hektarilt 1928. aastal 134,1 miljoni hektarini 1932. aastal. Kaubavilja varumine suurenes 500—600 miljonilt puudalt

1200—1400 miljoni puudani. Kasvas tehniliste kultuuride külvipind; kindlustati kodumaine puuvilla tootmise baas.

Ei tohi unustada, et Nõukogude riigile osaks langenud põllumajanduslik tehnika oli väga primitiivne. 1928. aastal, esimese viisaastaku eelõhtul, koristati meie maal 45 protsenti kõigist teraviljakultuuridest sirbi ja vikatiga, üle 70 protsendi kõigist külvitöödest tehti käsitsi (külvimatiga) ja vähemalt 40 protsenti saagist peksti kootidega ja muude primitiivsete tööriistadega.

Viisaastaku vältel sai nõukogude küla 153 900 traktorit, neist 94 300 kodumaist traktorit. 1932. aastast alates lõpetati traktorite sissevedu täielikult.

Üldise kollektiviseerimise läbiviimine NSV Liidus ja selle alusel kulakluse kui klassi likvideerimine kujutasid endast sügavat revolutsioonilist pööret, mis tähistas ülemineku külas valitsevate vanade ühiskondlike suhete korralt uuele korrale.

Selle revolutsioonilise ümberkujunduse ajalooline tähtsus seisab selles, et külas likvideeriti kulaklus kui kõige arvukam klass, kes oli kapitalismi restaureerimise kantsiks. Miljonid üksiktalumajapidamised, mis olid kapitalismi sündimise baasiks, viidi üle sotsialistliku arenemise rööbastele. Seega likvideeriti Nõukogude Liidus kapitalismi tekkimise võimalus.

Nõukogude võim sai kolhooside näol kindla sotsialistliku baasi põllumajanduses — meie maa kõige ulatuslikumas ja varem ka kõige mahajäänumas rahvamajandusharus.

Niisiis asendati külas üldise kollektiviseerimise läbiviimise tõttu tootmisvahendite eraomandusel rajanevad vanad, kapitalistlikud tootmissuhted uute, sotsialistlike suhetega, mis on rajatud tootmisvahendite ühiskondlikule omandusele.

Kolhoosikorra võit lõi tingimused rahvamajanduse ülesehitamiseks ühesugusel sotsialistlikul alusel ja tõi endaga kaasa põhjalikud muutused ka nõukogude ühiskonna klassistruktuuris.

Kolhoosikorra võidu tõttu kindlustus töölisklassi ja talurahva liit uuel, poliitiliselt veelgi tugevamal alusel, samuti tekkisid tingimused linna ja maa vastandlikkuse ning oluliste erinevuste likvideerimiseks.

Kolhoosikord lõi avarad võimalused võimsa põllumajandusliku tehnika kasutamiseks, mis aitas kaasa maa-

harija töö märgatavale kergendamisele ja tööviljakuse tõstmisele.

Kolhoosikorra kindlustamine nõudis põllumajandusteaduse reorganiseerimist, lõi tingimused selle teaduse arendamise planeerimiseks, nimelt niisuguste tähtsate ülesannete lahendamise suunas, nagu põllumajandusharude kompleksse mehhaniseerimise väljatöötamine ja rakendamine; uute kultuuride loomine ja juurutamine ning vanade kultuuride külvipinna laiendamine; võitlus põua, põllumajanduslike kahjurite ja umbrohuga kogu riigi ulatuses; uudis- ja jäätmaade ülesharimine jne.

Meie teadusliku kaadri ees oli avar tööpõld. 1929. aasta andmete järgi oli Kesk- ja Alam-Volgamaal 51 miljonist hektarist kõlblikust maast kasutusel ainult 16,7 miljonit hektarit, Siberis aga 50 miljonist hektarist — umbes 9 miljonit hektarit. Ammendamatud ressursid olid Kasahstanil. Seal moodustas üldine maapind 300 miljonit hektarit. Harimiskõlblik maa moodustas 55 miljonit hektarit, kuid põllumaana kasutati vaid 9 miljonit hektarit, millest ligemale pool oli teraviljade all.

Agronoomia arendamiseks ei säästnud Nõukogude valitsus vahendeid — meie maal alustasid tööd paljud teadusliku uurimise instituudid, katsejaamad jne.

Nii loodi kolhoosikorra ajal kõige soodsamad tingimused looduse ümberkujundamiseks maaviljeluses agrotehnilise teaduse saavutuste ulatusliku ja takistamatu rakendamise alusel.

Asjaolu, et Nõukogude Liidus loodi kolhoosikord ja organiseeriti suurpõllumajanduslik tootmine ühiskondlike tootmisvahendite baasil, nõudis parteilt ja riigilt veelgi suuremat hoolitsust põllumajanduse arendamise eest.

Sealjuures on tarvis silmas pidada, et revolutsioonilise ümberkujundustega maal kaasnes terav klassivõitlus. Klassivaenlane püüdis kõigi vahenditega kaitsta tootmisvahendite eraomandust. Selleks püüdis ta pugeda kõikjale, eriti aga kolhoosidesse ja sovhoosidesse, et organiseerida massiline vastupanu sotsialistlikele üritustele, teha sabotaaži, levitada provokatsioonilisi kuulujutte, rikkuda töödistsipliini, ergutada riisumisi, raiskamisi, s. o. püüdis teha kõik selleks, et õõnestada sotsialismi seestpoolt.

Esimestel massilise kollektiviseerimise aastatel praktiseeriti kolhoosides laialdaselt tulude jaotamist mitte töö,

vaid hingede järgi (sööjate järgi). See tõi endaga kaasa töödistsipliini nõrgenemise ja tööviljakuse langemise, sest kolhoositootmises puudus materiaalne stiimul. Laialdaselt oli levinud isikliku vastutuse puudumine töö organiseerimisel, tootmisriistade kasutamisel, tööloomade hooldamisel jne., mis kutsus esile vastutustundetu suhtumise antud ülesannete täitmisesse.

Võrdsustamist ja isikliku vastutuse puudumist toetasid igati kulaklikud elemendid, nähes selles võitlusvahendit kolhoosikorra vastu.

ÜK(b)P Keskkomitee 1931. aasta juunipleenum juhtis parteiorganisatsioonide tähelepanu vajadusele kõrvaldada võrdsustamine töö tasustamisel ja isikliku vastutuse puudumine tööde organiseerimisel.

4. veebruaril 1932 võttis ÜK(b)P Keskkomitee vastu otsuse «Järjekordsetest abinõudest kolhooside organisatsiooniliseks ja majanduslikuks tugevdamiseks». Otsuses tuletati meelde, et põllumajanduslik artell on kolhooside ülesehitustöö põhilüliks, rõhutati, et brigaad on kolhoositootmise põhiline tootmisüksus, et kolhooside organisatsioonilise ja majandusliku tugevdamise edu oleneb õigest partei- ja komsomolikaadri paigutamisest. Partei Keskkomitee juhtis tähelepanu vajadusele luua kolhoosides alalised tootmisbrigaadid, võtta tingimata kasutusele tükitöösüsteem, kusjuures tööd tuleb arvestada individuaalselt normipäevades, organiseerida töö õige normeerimine, samuti sellele, et tulude jaotamine kolhoosides toimuks normipäevade järgi. Kohtadel aga kõrvaldati kolhooside ülesehitustöös esinevad puudused aeglaselt. Seda kasutasid ära kolhoosidesse pugenud kulaklikud elemendid, kes organiseerisid 1932. aastal massilise sabotaaži põllutööde läbiviimisel, samuti vilja riisumise ja viljavarumise plaanide nurjaajamise.

7. augustil 1932 võtsid NSV Liidu Kesktäitevkomitee ja NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu vastu määruse ühiskondliku omanduse kaitsmise kohta, sest ühiskondlik omandus on nõukogude korra alus. Kolhooside vara võrdsustati oma tähtsuse poolest riikliku omandusega, kusjuures selle vara riisumise eest nähti ette kõrgeim karistusmäär.

Kuivõrd suurt kahju tekitas kulakute sabotaaž kolhoositootmisele, seda võib näha Alam-Volgamaa krai kahe suure teraviljarajooni näite varal. Nende rajoonide kohta

võttis ÜK(b)P Keskkomitee 1932. aasta 30. detsembril vastu erilise otsuse. Nižne-Tširskaja rajoonis jäi vili koristamata 26 000 hektaril. 15. detsembriks 1932 koristati selles rajoonis vilja 142 000 hektarilt, kuid sellest masindati ainult 95 000 hektarilt saadud vili. Kotelnikovski rajoonis oli pilt peaaegu samasugune — hävines suurem osa saagist ja saboteeriti viljavarumist.

Kõik need faktid andsid tunnistust sellest, et meil esineb maal tehtavas töös veel palju puudusi. Nad kõnelesid sellest, et ei tohi üle hinnata kolhooslikku majandusvormi, et üleminek kolhoosivormile ei pea vähendama, vaid suurendama hoolitsust põllumajanduse juhtimise eest. Need faktid näitasid seda, et külas toimuv klassivõitlus on võtnud uued vormid.

1933. aasta jaanuaris toimunud ÜK(b)P Keskkomitee ja Keskkontrollkomisjoni ühine pleenum arutas masina-traktorijaamade ja sovhooside poliitosakondade organiseerimise ja ülesannete küsimust.

Pleenum juhtis tähelepanu sellele, et masina-traktorijaamad ja sovhoosid on peamised hoovad võitluses põllumajanduse ümberkorraldamiseks sotsialistlikel alustel. Masina-traktorijaamad etendasid suurt organisatsioonilist ja majanduslikku osa põllumajanduse tehnilisel rekonstrueerimisel. Kõrvuti sellega pidid nad avaldama poliitilist mõju laiadele kolhoosnikute hulkadele, kujundama neis kollektiivse töö harjumusi, kasvatama neid riiklikku omandisse ja ühiskondlikku kolhooslikku omandisse sotsialistliku, säästliku suhtumise vaimus.

Eesrindliku majandi osa etendades pidid sovhoosid omakorda avaldama majanduslikku ja poliitilist mõju kolhoosidele, demonstreerides tegelikus elus põllumajanduslikku suurtootmise eeliseid.

Seda osa aga masina-traktorijaamad ja sovhoosid veel küllaldaselt ei etendanud.

Maal tehtavas poliitilises töös esinenud puuduste kõrvaldamiseks võttis ÜK(b)P Keskkomitee ja Keskkontrollkomisjoni ühine pleenum vastu järgmise otsuse: luua masina-traktorijaamade ja sovhooside juurde poliitilised osakonnad. Nende ülesandeks oli ühelt poolt arendada massilist poliitilist tööd kolhoosides ja sovhoosides, teiselt poolt aga tugevdada kolhoose ja sovhoose organisatsiooniliselt ning majanduslikult.

1933. aasta veebruaris toimus esimene üleliiduline kol-

hoosnikute-löökiaste kongress. Kongressist võttis osa 1513 delegaati kõigist Nõukogude Liidu osadest.

Kongress tegi kokkuvõtte kolhooside ülesehitustööst möödunud aastate jooksul ja kinnitas, et kolhoositee oli töötavatele talupoegadele ainuõigeks teeks.

Seades ülesandeks tugevdada kolhoosikorda ning parandada maal töötavate tööinimeste materiaalset ja kultuurilist olukorda, kutsus kongress üles kõiki kolhoosnikuid ausalt töötama kolhoosis, õigesti ja tootlikult kasutama tehnikat, hoidma ühiskondlikku omandit.

Esimesel viisaastakul tehti suuri edusamme nõukogude kaubanduses. Riiklikus ja kooperatiivkaubanduses olev kaubakogus moodustas viisaastaku lõpuks 175 protsenti 1928. aastaga võrreldes. Ühiskonnastatud kaubanduse laialdase võrgu loomise ja selle tõttu, et see hõlmas kogu kaubakäibe, muutus nõukogude kaubandus kaubanduseks ilma kapitalistideta ja spekulantideta. Tekkis ja arenes kolhoosikaubandus — uus nõukogude kaubanduse liik. Kasvas väliskaubandus. Oma osatähtsuselt tõusis NSV Liit maailma kaubanduses 17. kohalt 1928. aastal 11. kohale 1932. aastal.

Kõigi rahvamajandusharude edukas arendamine viisaastakul, töö tehnilise varustatuse suurenemine ja tööviljakuse kasv — see kõik lõi tingimused NSV Liidu töötavate hulkade heaolu tunduvaks parandamiseks.

Esimese viisaastaku jooksul kasvas tööliste ja teenistujate arv NSV Liidus peaaegu kahekordseks, nimelt 11,59 miljonilt 22,8 miljonini. Sealjuures suurenes mitmesugustes rahvamajandusharudes töötavate naiste arv 3,5 miljoni võrra, s. o. rohkem kui kahekordseks.

Tööliste arvu absoluutse suurenemisega kaasnes nende tehnilise kvalifikatsiooni kasv, töölisklassi tehnilise ja kultuurilise taseme tõus.

Kõigi tööstusharude ulatuslik varustamine uue tehnikaga ja tootmisprotsesside mehhaniseerimine võimaldasid saavutada viisaastakul tööviljakuse üldise kasvu 41% võrra, rasketööstuse osas aga 53,1% võrra. See kasvutempo oli kiirem kui peamistes kapitalistlikes maades, andes tunnistust sotsialistliku tootmisviisi vaieldamatutest eelistest.

Tööviljakuse kasv oli palgataseme järjekindla tõstmise aluseks. Nii kasvas töötajate keskmine aastapalk 1928.—

1932. aastal 103,6 protsenti. See ületas viie aasta plaanis ettenähtud kasvu 44 protsendi võrra.

Eredaks väljenduseks partei ja valitsuse hoolitsusest töötajate elutaseme tõstmise eest oli elanikkonna meditsiinilise teenindamise põhjalik parandamine. Nii näiteks oli NSV Liidus 1. jaanuaril 1929 246 100 voodikohta, 1. jaanuaril 1933 aga oli neid juba 405 800. Eriti paranes tööliste meditsiiniline teenindamine. Puhkekodudes ja sanatooriumides viibis 1928. aastal sotsiaalkindlustuse summade arvel 511 000 inimest, 1932. aastal aga juba üle miljoni inimese. Meie maa linnades ja külades kasvas märgatavalt lastesõimede, lasteaedade, polikliinikute ja haiglate võrk.

Palju tähelepanu pöörati ka töötajate, eriti aga juhtivate tööstusharude tööliste korteritingimuste parandamisele. Viisaastaku jooksul moodustasid kapitaalmahutused elamuehitusse üle 4 miljardi rubla, elamuehituse üldmaht aga oli 22 264 000 ruutmeetrit.

Esimesel viisaastakul toimus laiahaardelise sotsialistliku ülesehitustöö kõrval ka kultuurirevolutsioon. Kultuuririnde joondumine industrialiseerimisrinde järele oli tolle aja poliitiliseks loosungiks.

Tänu ulatuslikule võitlusele kultuuri eest kasvas NSV Liidus kirjaoskajate arv 33 protsendilt 1913. aastal ja 58,4 protsendilt 1928. aastal 90 protsendini 1932. aastal. 1931/32. aastast alates viidi meie maal sisse üldine kohustuslik algharidus.

Eriti suuri edusamme tehti NSV Liidu rahvaste kultuurilise mahajäämuse likvideerimisel. Nende hulgas likvideeriti ulatuslikult ja edukalt kirjaoskamatus, kiiresti arenes koolide, tehnikumide ja kõrgemate õppeasutuste võrk. NSV Liidu algkoolides toimus õpetamine 70 keeles, ajalehed ilmusid 88 keeles ja raamatud isegi 90 keeles.

Viisaastaku suurepäraseks saavutuseks oli töölisklassi hulgast pärineva tootmis-tehnilise intelligentsi loomine ja kaadri probleemi lahendamine.

Esimese viisaastaku alguseks oli NSV Liidu rahvamajanduses kõigest 90 000 kõrgema haridusega spetsialisti. 1932. aasta lõpuks kasvas nende arv 184 500 inimeseni, s. o. suurenes rohkem kui kahekordseks. Kesk-eriharidusega spetsialistide arv aga suurenes 56 000 inimeselt 190 500 inimeseni, s. o. kasvas peaaegu 4-kordseks. Sealjuures muutus põhjalikult, kvalitatiivselt spetsialistide sot-

siaalne koosseis: üle 30 protsendi uute kõrgema haridusega spetsialistide üldarvust ja umbes 50 protsenti uute tehnikute üldarvust olid töölised. On iseloomulik, et näiteks keemiatööstuses sai 63,3% inseneridest kõrgema hariduse esimese viisaastaku jooksul.

Oma töö korraldas ümber ka NSV Liidu Teaduste Akadeemia. Tema teaduslike tööde plaanides said keskse koha rahvamajandusliku tähtsusega küsimused.

Laiahaardeline sotsialistlik ülesehitustöö meie maal andis vaba tegevusvälja teaduse ja tehnika arendamiseks, lõi äärmiselt soodsad tingimused teadlaste, konstruktorite, leiutajate, tootmisnovaatorite, maapõuevarade uurijate tegevuseks.

Teadlase I. M. Gubkini juhtimisel uuriti naftaleiukohti Uraali ümbruses ja Volga-tagustel maa-aladel ning pandi alus «Teise Bakuu» loomisele.

Viljakalt töötas väljapaistev vene teadlane ja leiutaja K. E. Tsiolkovski, kes tegi suuri avastusi aerodünaamikas, raketitehnikas ja planeetidevaheliste lendude teoorias. 1929. aastal töötas Tsiolkovski välja kokkupandavate rakettide ehk raketirongide liikumise teooria. Ta uuris esimesena Maa raketikujulise tehiskaaslase küsimust ja põhjendas teaduslikult, et on võimalik lennata kosmiliste kiirustega.

XX sajandi lõpul avastas professor S. V. Lebedev sünteetilise kautšuki saamise viisi. Kui ameerika leiutaja T. Edison sellest teada sai, ütles ta:

«Teadaanne selle kohta, et Nõukogude Liidus õnnestus saada sünteetilist kautšukit, pole õige; seda ei ole kuidagi võimalik teha. Ütleksin veelgi rohkem — kõik need teated ei vasta tõele; oma ja teiste kogemustest on selge, et vaevalt on sünteetilist kautšukit üldse võimalik saada.»

Aastast aastasse tugevnes teaduse ja töö koostöö. G. S. Petrovi, S. N. Ušakovi ja teiste teadlaste keemiaalased uurimused aitasid kaasa plastmasside ja tehiskiudaine tootmise äraõppimisele.

Peab ütlema, et Nõukogude Liidu teadlased näitasid noil aastail üles suurt aktiivsust nii teaduslikus ja tootmisalases tegevuses kui ka meie maa poliitilises elus. Sellised väljapaistvad teadlased, nagu akadeemikud A. N. Bahh, N. D. Zelinski ja teised, esinesid tööliste ees, rääkisid neile oma tööplaanidest, andsid neile aru tehtud

uurimistööst. Paljud eesrindlikud teadlased astusid Kommunistliku Partei ridadesse.

Mis ajendas teadlasi partei ridadesse astuma?

«Sotsialismi suurepärane jõud,» — nii vastas sellele küsimusele professor Keller ühes oma sõnavõtus.

Sotsialismi ehitamine kutsus töötajates esile tohutu teadmishimu ja määratu suure loova aktiivsuse.

Tekib küsimus, kuidas võisid siis vastata sellele kaasaja tähelepanuväärsele nähtusele teadlased, kes oma teadust tõeliselt armastavad?

«On ainult üks vastus,» ütles professor Keller, «me anname endid ja oma teaduse tugevatesse proletaarsetesse kätesse. Me teame, et need käed ei reeda, et nad viivad teaduse ennekuulmatule ja ennenägematule kõrgusele ning õitsengule.»

Lõpuks ütles sm. Keller:

«Kas pole see üks sotsialismi imesid, kui ta rebib vanad, hallipäised, oma kabinettidesse, raamatukogudesse ja laboratooriumidesse sulgunud teadlased uuesti välja akadeemilisest isoleeritusest, et ehitada elu, tehes neist noored parteilased?

... Me astume Kommunistlikku Parteisse selleks, et anda oma jõud, oma teadmised, iseendid ja oma elu töölisklassile sotsialismi ülesehitamise nimel.»

Põllumajanduse kollektiviseerimine rajas kindla materiaalse baasi küla kultuuriliseks ümberkujundamiseks. Suurt osa pidid selles etendama kultuurhariduslikud asutused: lugemistoad, raamatukogud, klubid, punanurgad, mille arv kogu aeg kasvas. Küla kultuurilise ümberkujundamise tugipunktiks olid lugemistoad.

Meie maal arenes ulatuslikult raamatute kirjastamine. Massilistes tiraažides trükiti marksismi-leninismi klassikute teoseid, ilukirjanduslikke teoseid, samuti palju niisuguseid raamatuid, mis tõstsid tööliste ja talupoegade tehniliste teadmiste taset.

Tõusuteed sammus ka nõukogude kunst. Viisaastaku jooksul suurenes meie maal teatrite arv 100 võrra, ulatudes 551-ni. Võimsaks rahvahulkade kasvatamise vahendiks kujunes kinematograafia. Maailma kinoekraanidel sai triumfi osaliseks film «Tanklaev «Potjomkin»». Raadio, mida Lenin nimetas «ilma paberi ja kauguseta ajaleheks», kujunes linna ja maa kultuurilise lähendamise teguriks,

oli vahendiks, mille abil talurahvahulgad õppisid kasutama sotsialistliku kultuuri hüvesid.

NSV Liit muutus kirjaoskajaks, kultuurseks ja igas suhtes eesrindlikuks maaks.

Nende sotsialistlikus ülesehitustöös tehtud edusammude tõttu, mis parandasid põhjalikult töötajate töö- ja korteritingimusi, nende elutarbelist teenindamist ja tõstsid nende materiaalset heaolu, suurenes NSV Liidus viisaastakul elanikkonna juurdekasv. Kui 1926. aasta rahvaloenduse andmetel moodustas NSV Liidu elanike arv 147 miljonit inimest, siis 1932. aasta lõpul moodustas NSV Liidu elanike arv esialgsete andmete järgi 165,7 miljonit inimest, s. o. suurenes 18,7 miljoni inimese võrra.

Suremus vähenes NSV Liidus 1913. aastaga võrreldes 31,5%, s. o. peaaegu ühe kolmandiku võrra. Samal ajal aga pikenes NSV Liidu töötajate eluiga märgatavalt. Nii oli meeste eluiga tsaari-Venemaal 1907.—1910. aastal keskmiselt 31,9 aastat, Nõukogude Liidus aga oli see juba 1926/27. aastal 41,9 aastat. Naiste keskmine eluiga suurenes vastavalt 33,9 aastalt 46,8 aastale.

Ja lõpuks moodustas Nõukogude Liidu rahvatulu 1932. aastal 45,5 miljardit rubla, s. o. kasvas 1927/28. aastaga võrreldes 86,1%.

See kõik rääkis Nõukogude Liidu linnades ja külades töötavate inimeste materiaalse ja kultuurilise olukorra märgatavast paranemisest, mis saavutati ajaloo seisukohalt lühikese ajaga. See kõik andis tunnistust sotsialistliku korra määratu suurtest eelistest kapitalistliku korraga võrreldes.

NSV Liidu rahvamajanduse arendamise viie aasta plaani edukas täitmine tõi endaga kaasa sotsialistlike elementide täieliku võidu kapitalistlike elementide üle.

See võit saavutati kogu rindel toimuva sotsialismi hoogsa pealetungi tulemusena, mis leidis aset terava klassivõitluse olukorras.

Esimese viisaastaku üks tähtsamaid poliitilisi tulemusi on trotskistide ja parempoolsete kallaklaste kapitulantlike positsioonide paljastamine.

Millega seletada «pahempoolse» ja parempoolse kallaku tekkimist meie parteis sotsialismi eest peetava laiahaardelise võitluse ja sotsialismi ehitamisel tehtud esimeste edusammude ajajärgul?

See seletub sotsialismi võidurikka kindlustumisega,

mis tähendas kapitalistliike elementide väljatõrjumist ja hävitamist, kes ei tahtnud ilma võitluseta oma positsioonidest loobuda. 1930.—1931. aastal paljastati kontrrevolutsiooniliste organisatsioonide — «Tööstuspartei», «Talurahva Tööpartei» ja «VSDTP Liidubüroo» kahjurlik tegevus. Kõik nad olid salajaste niitidega seotud kapitalistliku Euroopa imperialistlike agressiivsete ringkondadega ja lootsid nende abil kukutada nõukogude korda. Klassivaenlane ja tema agentuur kaitsesid kõigi vahenditega oma olemasolu ning avaldasid pöörast vastupanu pealetungivatele sotsialismijõududele.

Klassivaenulike elementide vastupanu ja meie maal toimuvat klassivõitlust peegeldasid kõrvalekaldumised leninlikust joonest Kommunistlikus Parteis endas. Trotskistid ja parempoolsed, šovinistid ja natsionalistid töötasid vastu Kommunistliku Partei abinõudele, mis olid suunatud sotsialismi ülesehitamisele.

Kommunistliku Partei võitlus, mida ta pidas kahel rindel («pahempoolse» ja parempoolse kallaku vastu), oli partei enda arenemise seadus ja tagas edu võitluses NSV Liidus sotsialismi võidu eest.

XVII parteikonverentsi otsuses on öeldud: «Üksnes energilises võitluses nii «pahempoolse» kui ka parempoolse oportunismi ning nendesse lepliku suhtumise vastu, võitluses meie partei peajoone eest tagas ÜK(b)P *eelduste loomise esimese viisaastaku täitmiseks nelja aastaga, tagas klassivaenlase purukslöömise ja sotsialismi võidu NSV Liidus.*» [44]

Viie aasta plaani täitmine tugevdas proletariaadi diktatuuri poliitilisi ja majanduslikke positsioone võitluses klassivaenlaste vastu.

Nõukogude rahva poolt NSV Liidu rahvamajanduse arendamise esimese viie aasta plaani ennetähtaegne täitmine olukorras, kus kapitalistlikes maades puhkes majanduskriis, oli kõige silmapaistvamaks faktiks kaasaegses ajaloos.

Esimese viisaastaku täitmisel tehtud edusammud lõid tingimused ja valmistasid ette baasi sotsialismi edasiseks, veelgi võimsamaks kasvuks NSV Liidus.

---

[44] NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite otsused ja resolutsioonid, III osa, lk. 152.

Seda ära märkides kinnitas XVII parteikonverents direktiivid NSV Liidu rahvamajanduse arendamise teise viie aasta plaani koostamise kohta, määras kindlaks teise viie aasta plaani põhilised majanduslikud ja poliitilised ülesanded ning avaldas kindlat veendumust, et need täidetakse niisama edukalt nagu esimese viie aasta plaani ülesandedki.

7

LENINLIKE IDEEDE TRIUMF

Teist viie aasta plaani arutati ÜK(b)P XVII kongressil, mis toimus 26. jaanuarist 10. veebruarini 1934. Kongress tuli kokku partei peajoone täieliku triumfi tingimustes — nõukogude rahvas saavutas otsustavad võidud kõigil sotsialistliku ülesehitustöö aladel. See kongress läks ajalukku võitjate kongressina.

XVII kongressist osavõtja, üks vanemaid parteiliikmeid G. M. Kržižanovski ütles: «42 aastat olen ma parteis, selle aja jooksul pean ma oma elu kõige õnnelikumaks asjaoluks just seda, et mul õnnestus elada võimaluseni osa võtta niisugusest suurest kongressist.»

Keskkomitee aruandes, mille esitas J. V. Stalin, analüüsiti Nõukogude Liidu rahvusvahelist ja siseolukorda ning määrati kindlaks Nõukogude riigi edasiarendamise ülesanded.

Partei XVI ja XVII kongressi vahelisel ajal valitsenud välisolukorda iseloomustas ülemaailmse majanduskriisi edasiarenemine; see kriis esines mitte ainult tootmissfääris, vaid ka kaubandus- ja krediidisfääris. Poliitilisel alal olid need aastad kapitalistlike vastuolude edasise teravnemise aastateks.

Jaapani-Hiina sõda ja Mandžuuria okupeerimine teravdas olukorda Kaug-Idas. Jaapan püüdis igati maksma panna oma ülevõimu Hiinas ja kogu Aasias, hõivata Nõukogude Kaug-Ida. Selleks muutis ta Mandžuuria sõjaliseks platsdarmiks.

Jaapanlased kontsentreerisid oma väed Mandžuurias meie Kaug-Ida piiri lähedale ja valmistasid neid ette sissetungiks. Selleks et saada endale vabad käed agressiooni teostamiseks, astus Jaapan Rahvasteliidust välja.

Teine, veelgi ohtlikum sõjakolle asus Euroopa keskosas — fašistlikul Saksamaal.

Fašismi kehtestamine Saksamaal ja tema agressiivsete püüdluste ergutamine Euroopa imperialistlike riikide ja Ameerika Ühendriikide poolt teenis uue imperialistliku sõja, eeskätt aga NSV Liidu vastu suunatud sõja vallapäästmise eesmärki. Sõjaks valmistudes astus ka hitlerlik Saksamaa Rahvasteliidust välja. Sõjaoht tekitas võidurelvastumist Jaapanis, Saksamaal, Ameerika Ühendriikides, Inglismaal, Prantsusmaal ja teistes maades.

Samal ajal jätkas Nõukogude Liit oma rahupoliitikat, paljastades sõjaõhutajaid. Võitluses rahu eest tugines NSV Liit oma kasvavale majanduslikule ja poliitilisele võimsusele, kõigi maade töölisklassi moraalsele toetusele ja Punaarmeele, kes oli valmis Nõukogudemaad viimse hingetõmbeni kaitsma.

Rahupoliitikat teostades saavutas NSV Liit selle, et tugevnes sõprus Türgiga, paranesid suhted Itaalia, Prantsusmaa ja teiste maadega. 1933. aastal seati jalule normaalsed suhted NSV Liidu ja Ameerika Ühendriikide vahel. Sel asjaolul aga oli väga suur tähtsus kogu rahvusvaheliste suhete süsteemi arendamise seisukohalt.

Võideldes rahu eest, tegi NSV Liit 1933. aastal desarmeerimise konverentsil ettepaneku sõlmida pakt, kus oleks kindlaks määratud, mis on agressor. Seda ettepanekut aga vastu ei võetud. 1934. aastal astus NSV Liit Rahvasteliitu.

Pinevuse nõrgendamiseks Kaug-Idas tegi NSV Liit Jaapanile ettepaneku sõlmida mittekallaletungi pakt, kuid Jaapan keeldus sellest.

NSV Liit pareeris oskuslikult Inglismaa reaktsioonide ringkondade löögid ja rünnakud, mis seisid selles, et nad rakendasid meie ekspordi suhtes embargot, püüdsid vahele segada meie siseasjadesse.

Nõukogude Liidu välispoliitika oli ja jäi rahu säilitamise ja kõigi maadega kaubandussuhete arendamise poliitikaks.

Rahu kindlustamise ja rahvusvahelise koostöö tugevdamise huvides astus Nõukogude Liit 1935.—1937. aastal mitmeid tähtsaid samme. Sõlmiti vastastikuse abistamise ja mittekallaletungi lepingud Prantsusmaa, Tšehhoslovakkia, Mongoolia Rahvavabariigi ja Hiinaga. Need lepingud andsid tunnistust Nõukogude riigi rahuarmastusest; nende sõlmimine aga raskendas fašistlikel agressoritel sõda valla päästa.

Neil aastail teostasid maailma maade kommunistlikud parteid järjekindlalt ühtse fašismivastase töölisrinde loomise taktikat. Võitluses ühtse rinde loomise eest, mis kujutas endast peamist vahendit võitluses fašismi ohu ja uue maailmasõja vallapäästmise vastu, etendas suurt osa Kommunistliku Internatsionaali VII kongress. Kongress avati Moskvas 25. juulil 1935 ja ta kestis 20. augustini. Kongressist võttis osa 530 delegaati 65 riigist.

Kongress kuulas ära Kommunistliku Internatsionaali Täitevkomitee aruande (ettekandja Wilhelm Pieck), samuti Georgi Dimitrovi ettekande (fašismi pealetungist ja Kommunistliku Internatsionaali ülesannetest võitluses töölisklassi ühtsuse eest, fašismi vastu), Palmiro Togliatti ettekande (Kommunistliku Internatsionaali ülesannetest seoses uue imperialistliku maailmasõja ettevalmistamisega), D. Z. Manuilski ettekande (sotsialistliku ülesehitustöö tulemustest NSV Liidus) ja Maurice Thorezi sõnavõtu ühtsest rahvarindest Prantsusmaal.

Kongress kiitis heaks Kommunistliku Internatsionaali Täitevkomitee poliitilise joone ja praktilise tegevuse. Kongressi otsused kohustasid kõiki Kommunistliku Internatsionaali sektsioone hoolitsema selle eest, et loodaks töölisklassi ühtne rinne nii rahvuslikus kui ka rahvusvahelises ulatuses.

VII kongress rõhutas NSV Liidus sotsialismi võidu maailmaajaloolist tähtsust. Selle võidu saavutas nõukogude rahvas suure Lenini poolt loodud Kommunistliku Partei juhtimisel. Kongress märkis, et sotsialismi võiduga muutus NSV Liit kõigi rahu eest võitlevate rahvaste koondumise keskuseks, ja kutsus rahvusvahelist proletariaati üles kaitsma Nõukogude Liitu maailma reaktsiooni ja sõjaõhutajate salasepitsuste vastu.

NSV Liidu siseolukorda iseloomustas tol ajal see, et nii rahvamajandus kui ka kultuur sammusid järjekindlalt tõusuteed. See areng muutis põhjalikult meie maa ilmet — NSV Liit likvideeris mahajäämuse ja muutus eesrindlikuks tööstusriigiks.

NSV Liidu majanduse areng toimus sotsialismi eduka ehitamise baasil. Selle tulemusena moodustas sotsialistliku majandussüsteemi osatähtsus tööstuses 99% ja põllumajanduses (külvipinna järgi) 84,5%.

Varem oli meie maal viis ühiskondlik-majanduslikku sektorit, neist lakkasid nüüd eksisteerimast patriarhaalne majapidamine, erakapitalism ja riigikapitalism.

Teisejärgulisele kohale langes väikekaubatootmine. Meie maa rahvamajanduses kujunes juhtivaks ja jagamatult valitsevaks jõuks sotsialistlik sektor.

Kõigist rahvamajandusharudest kasvas kõige kiiremini tööstus. Sõjaeelse tasemega võrreldes kasvas ta peaaegu neljakordseks.

Tööstuses toimusid nii suured muutused, et tegelikult oli see täiesti uus tööstus, mis vana tööstusega absoluutselt ei sarnanenud.

Partei XVII kongressi kõnetoolilt ütles Sergei Mironovitš Kirov:

«Meil näiteks räägivad Leningradi töölised, et Leningradis on jäänud vanadeks ainult Peterburi tööliste kuulsusrikkad revolutsioonilised traditsioonid, kõik muu on saanud uueks.»

Donbassi esindaja sm. I. G. Makarov märkis sedasama:

«Praegune Donbassi metallurgia pole enam see, mis ta oli kümme, viis ja isegi kolm aastat tagasi. Donbassi metallurgia on praegustes tingimustes lääne-euroopa tüüpi metallurgia ja mõnes lõigus isegi ameerika tüüpi metallurgia.»

Meie maal loodi täiesti uus toiduainetetööstus, külmutusmajandus. Vanade, kodutööndusliku tapamajade asemel ehitati suured kaasaegsed lihakombinaadid.

Kuid tööstuse töös esines ka olulisi puudusi. Palju etteheiteid tehti tööstuskaupade halva kvaliteedi pärast. Georgijevski rajooni (Põhja-Kaukaasia) kolhoosnikud kirjutasid:

«Kaupu on palju, kuid sageli pole midagi valida, ei meeldi. Kõige olulisem on aga see, et nende kvaliteet on halb. Meid ei rahulda enam ükskõik milline sitsriie, ükskõik millised poolsaapad või näiteks ükskõik millised rätikud, vaid kõik peab olema hea, kõrge kvaliteediga. Kui on juba kord toodetud satiini, siis olgu see ka tõeline satiin, kui on juba kord tehtud sall, siis olgu see ka tõeline sall, kui on juba kord valmistatud poolsaapad, siis olgu need ka tõelised poolsaapad, et süda rõõmu tunneks.»

Oma ülesannetega ei tulnud veel toime transport.

Vabrikukooli uus hoone Tuulas

Tema areng jäi maha tööstusehituse üldisest tempost ja esines veel palju puudusi töö organiseerimises.

K. J. Vorošilov, kes juhtis tähelepanu transpordis esinevatele puudustele ja distsipliini puudumisele, pöördus XVII kongressi poole järgmiste palavate sõnadega:

«Miks ma niisuguse südamevaluga sellest räägin? Sellepärast, et piltlikult väljendudes on transport Punaarmee lihane vend. Vahe on vaid selles, et meie armee alles alustab tegutsemist, transport aga asub juba praegu võitluspositsioonidel, ta tegutseb juba nüüd.»

Partei XVII kongress rõhutas oma otsuses teise viie aasta plaani kohta vajadust rekonstrueerida tehniliselt transport ja sideasjandus ning määras kindlaks selle töö põhisuunad, selleks et muuta transport juhtivaks rahvamajandusharuks.

Suurt tähelepanu pöörati kongressil meie maa kaitsevõime tugevdamisele, Punaarmee tehnilisele ümberrelvastamisele.

Nõukogude tööstuse saavutuste hulgas oli kõige olulisemaks saavutuseks kaadri probleemi lahendamine, uut tehnikat kasutamaõppinud ja meie sotsialistlikku tööstust arendavate kvalifitseeritud tööliste ja insener-tehniliste töötajate ettevalmistamine ja kasvatamine.

Et õigesti hinnata selle asjaolu tähtsust, tuleb silmas pidada, et Ameerika Ühendriikides kasvas 20 aasta jooksul tööstuskaader ainult kahekordseks, meil aga suurenes tööstuskaader viisaastaku nelja aasta jooksul kolmekordseks.

Partei Keskkomitee aruandekõnes kongressil märgiti, et põllumajandus arenes aruandeperioodil aeglasemalt kui tööstus, kuid märksa kiiremini kui riigis väikekaubatootmise domineerimise ajajärgul, s. o. enne üldist kollektiviseerimist.

Viisaastaku jooksul laienes meie maal külvipind ja suurenes viljavarumine. Peamiseks tulemuseks aga oli see, et kolhoosikord oli võitnud lõplikult, mille tõttu sotsialistlik süsteem muutus kogu NSV Liidu rahvamajanduse ainsaks süsteemiks. Nüüdsest peale baseerus Nõukogudemaa areng ühetüübilisel, ühtsel alusel — sotsialistlikul süsteemil.

Rahvamajanduse edasiarendamisel tehtud edusammud põhjustasid ka töötajate materiaalse olukorra põhjalikku paranemist ja aitasid kaasa nõukogude rahva kultuuritaseme veelgi suuremale tõusule.

XVII kongressil märgiti, et *hariduse demokratiseerumiselt ja massilisuselt jõudis Nõukogude Liit ette kõigist maailma maadest.*

Partei, hinnates kõrgelt töötajate vaieldamatuid edusamme võitluses sotsialismi ülesehitamise eest, kutsus kaadrit üles mitte rahulduma saavutatuga, mitte muutuma upsakaks.

Partei Keskkomitee aruandekõnes XVII kongressil juhiti tähelepanu tõsistele puudustele ka meie rahvamajanduse arendamises. Peamisteks puudusteks olid tööstuses mustmetallurgia mahajäämine, mitteküllaldane tähelepanu kohaliku tööstuse arendamisele, toodangu halb kvaliteet, mahajäämus tööviljakuse tõstmisel jne.; põllumajanduses — loomakasvatuse mahajäämine. Kitsaskohaks oli ka kaubakäive. Kaubakäibe arendamist takistas nõukogude kaubanduse tähtsuse alahindamine, halvustav suhtumine kaubandusse, pahempoolne loba kaubanduse väljasuremisest ja saadustevahetusele üleminekust.

XVII kongressile tuli partei väga monoliitsena. Ühtsus ja monoliitsus saavutati leppimatu ideelise võitluse alusel, mida peeti trotskistide ja parempoolsete leninismi-

vastaste rühmituste vastu. Selles võitluses saavutas võidu partei leninlik joon.

Kongressil tunnistasid oma vigu kõik opositsioonide liidrid: Zinovjev, Kamenev, Buhharin, Rõkov, Tomski, Lominadze jt.

Partei XVII kongress pööras suurt tähelepanu ideelis-poliitilise juhtimise küsimustele. See on ka täiesti arusaadav. Oli ju teise viisaastaku üheks põhiliseks poliitiliseks ülesandeks kapitalismi igandite ületamine majanduses ja inimeste teadvuses. Selle ülesande lahendamine nõudis partei liikmete teoreetilise taseme tõstmist ja parteiorganisatsioonide ideoloogilise töö parandamist.

Seoses sellega, et meie maa liikus kiiresti edasi sotsialismi teed mööda, arutati väga teravalt selliseid teoreetilisi küsimusi, nagu klassid ja klassivõitlus kaasaegsel etapil, proletariaadi diktatuuri ja riigi osa sotsialismi võidu tingimustes jne.

Need küsimused olid otseselt seotud sotsialistliku ülesehitustöö praktikaga, nendesse küsimustesse õigest suhtumisest olenesid meie edasiliikumise edusammud.

Partei XVII kongress rõhutas, et sotsialistlik ühiskond ei saa kujuneda isevoolu korras, et see tuleb kätte võita ja üles ehitada kõigi töötajate jõupingutustega, et see nõuab proletariaadi diktatuuri organite tugevdamist ja kõigi kapitalistlike klasside riismete likvideerimist. Sotsialismi ülesehitamine, märkis oma otsustes partei XVII kongress, ei ole stiihiline protsess, see toimub võitluses nii sise- kui ka välisvaenlaste vastu ning nõuab riigi ja tema organite igakülgset tugevdamist, eriti aga nende organite tugevdamist, mis täidavad riigi kaitsmise ja sisevaenlaste vastupanu mahasurumise funktsioone.

Suur tähtsus oli kolhoosiliikumise põhilise vormi küsimusel.

Partei XVII kongress märkis, et praegusel etapil on kolhoosiliikumise peamiseks vormiks põllumajanduslik artell. Mis aga puutub kommuunisse, siis võib see tekkida arenenuma tehnika ja saaduste külluse baasil.

Seoses sellega tekkis küsimus marksistlikust võrdsuse käsitusest ja tolleaegsete kommuunide poolt tulude jaotamisel rakendatud korra õigest defineerimisest.

Partei aruandekõnes XVII kongressil oli öeldud, et

võrdsuse all ei mõista marksism võrdsustamist isiklike vajaduste alal ja igapäevases elus, vaid seda, et kaotatakse inimese ekspluateerimine ning luuakse kõigile võrdne õigus tööle ja töötasule, kusjuures sotsialismi tingimustes toimub see printsiibil: igaühelt tema võimete kohaselt, igaühele kulutatud töö hulga ja kvaliteedi järgi; kommunismi tingimustes aga printsiibil: igaühelt tema võimete kohaselt, igaühele tema vajaduste järgi. Sealjuures rõhutati, et inimeste vajadused ei ole ega saagi olla ühesugused. Sellepärast on inimeste vajaduste rahuldamisel üldise võrdsustamise nõudmine kunstlik nõudmine, mis lähtub antud küsimuses kujunenud väikekodanlikest vaadetest, milledel pole midagi ühist marksismiga.

Täielikult selgitati ka kahe loosungi erinevust, nimelt partei loosungi — «teha kõik kolhoosnikud jõukaks» — ja Buhharini loosungi — «rikastuge» — erinevust. Nende kahe loosungi erinevus aga oli põhimõtteline. Kui esimene loosung kutsus edasi, jõukale ja kultuursele elule, töötajate vajaduste igakülgsele rahuldamisele sotsialistlike suhete arendamise baasil, siis teine loosung oli tegelikult pööratud mineviku poole, kujutas endast üleskutset isiklikuks rikastumiseks eraomanduse baasil ja järelikult viis kapitalismi taastamisele.

XVII kongressil määrati täpselt kindlaks nii rahvuspoliitika kui ka üldpoliitika alal esinenud kallakud. Rahvusküsimuses toimus kohtadel vaidlus selle üle, milline kallak kujutab endast peamist ohtu: kas suurvene natsionalism või kohalik natsionalism.

«Peamist ohtu kujutab endast see kallak,» öeldakse ÜK(b)P Keskkomitee aruandes, «mille vastu lakati võitlemast ja mis niiviisi lasti kasvada riiklikuks hädaohuks.»

Mis puutub parempoolsesse ja «pahempoolsesse» kallakusse, siis partei XVII kongressi kokkukutsumise ajaks nad teineteisest tegelikult enam millegagi ei erinenud, olles libisenud nõukogudevastastele positsioonidele. «Pahempoolsed» ja parempoolsed, loonud oma bloki, ühinesid kapitalismi ees kapituleerimise ühise programmi alusel ja astusid ühiselt välja partei vastu. Partei ülesandeks oli võidelda kõigi kallakute vastu, kõigi leninlikust parteijoonest kõrvalekaldumiste vastu.

Ideelis-poliitilise töö alal nägi partei XVII kongress põhilist üiesannet selles, et tõsta partei teoreetilist taset

ja parandada ideoloogilist tööd. Kongress nõudis leninismi väsimatut propageerimist partei ridades, parteiorganisatsioonide ja nende aktiivi kasvatamist leninliku internatsionalismi vaimus, leninismile vaenuliku ideoloogia vastu leppimatu võitlemise vaimus.

Organisatsioonilise juhtimise küsimustes formuleeriti partei XVII kongressil tähtsad teesid.

Partei Keskkomitee aruandekõnes märgiti, et pärast seda, kui on antud õige joon, oleneb edu organisatsioonilisest tööst, kaadri õigest valikust ja paigutamisest, täitmise kontrollist. Kongress rõhutas Lenini seisukohta, et organisatsioonilises töös on peaasjaks inimeste valik ja täitmise kontroll.

Paljud raskused olid tol ajal tingitud aparaadi töös esinevast bürokratismist ja kantseleilikkusest, operatiivse juhtimise ja isikliku vastutuse puudumisest, samuti enesekriitika nõrgast arendamisest.

Nendest puudustest ja raskustest jagusaamiseks võttis partei tarvitusele mitmeid organisatsioonilisi abinõusid. Töös esinevate puuduste täielikumaks avastamiseks ja nende kiiremaks kõrvaldamiseks arendas partei julgelt kriitikat ja enesekriitikat. Majandusorganite tegevuse intensiivistamiseks ning majandusliku juhtimise lähendamiseks ettevõttele vähendati rahvakomissariaate ja majandusorganeid. Parteilise juhtimise tugevdamiseks põllumajanduses loodi laialdane masina-traktorijaamade ja sovhooside poliitosakondade võrk. Otsustavaid abinõusid võeti tarvitusele ka töö organiseerimise parandamiseks ettevõtetes. Tõusis juhtijate isiklik vastutus neile usaldatud töö eest. Suurt tähelepanu pöörati sotsialistliku võistluse ja lööktöö organiseerimisele töötajate hulgas. Reorganiseeriti aparaadi töö. Viidi läbi nõukogude ja majandusorganite ning partei puhastus parandamatutest bürokraatidest, ebakindlatest ja mandunud inimestest.

Organisatsioonilise töö alal määras partei XVII kongress kindlaks järgmised ülesanded: kohandada ka edaspidi meie organisatsiooniline töö partei poliitilise joone nõuetega; tõsta organisatsiooniline juhtimine poliitilise juhtimise tasemele; saavutada, et organisatsiooniline juhtimine kindlustaks täielikult partei poliitiliste loosungite ja otsuste elluviimise.

Vastavalt partei XVII kongressi juhenditele loodi Keskkontrollkomisjoni ja Tööliste-Talupoegade Inspektsi-

ooni asemel ÜK(b)P Keskkomitee juures asuv Parteikontrolli Komisjon ja NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu juures asuv Nõukogude Kontrolli Komisjon. Reorganiseerimine oli tingitud sellest, et Keskkontrollkomisjon ja Tööliste-Talupoegade Inspektsioon loodi uue majanduspoliitika (nepi) algpäevil, s. t. siis, kui meie maal eksisteerinud antagonistlike klasside tõttu oli olemas partei lõhenemise oht. NSV Liidus sotsialismi vundamendi rajamisega ja parasiitlike klasside likvideerimisega kõrvaldati lõhenemise oht ning peamine ülesanne seisis nüüd selles, et koondada kogu tähelepanu täitmise kontrollile.

ÜK(b)P XVII kongress võttis vastu partei uue põhikirja. Uues põhikirjas loendati põhjalikult partei liikme kohustused, seati sisse rangemad nõuded parteisse astumisel, kinnitati kaasatundjate rühmade loomine jne. Seoses sellega, et partei rakukesed kasvasid nii oma koosseisu kui ka oma ülesannete ja tegeliku töö poolest välja vana tüüpi rakukeste raamidest, kujundati nad uue põhikirja järgi ümber partei-algorganisatsioonideks. Põhikirjas määrati kindlaks nende struktuur.

Läbi arutanud teise viie aasta plaani, kinnitas partei XVII kongress XVII parteikonverentsi otsuse teise viisaastaku esimese ja ühtlasi põhilise poliitilise ülesande kohta: «Lõplikult likvideerida kapitalistlikud elemendid ja klassid üldse, täielikult kaotada põhjused, mis tekitavad klassivahesid ja ekspluateerimist, jagu saada kapitalismi iganditest majanduses ja inimeste teadvuses, muuta kogu meie maa töötav elanikkond teadlikeks ja aktiivseteks klassideta sotsialistliku ühiskonna ehitajateks.»[45]

Teiseks tähtsaks ülesandeks pidas partei XVII kongress tööliste ja kolhoosnikute heaolu edasist tõstmist ning töötajate tarbimise taseme tõstmist 2,5—3-kordseks.

Kolmandaks tähtsaks ülesandeks oli kogu rahvamajanduse, tööstuse, transpordi ja põllumajanduse tehnilise rekonstrueerimise lõpuleviimine.

Partei XVII kongress kutsus kõiki töötajaid üles veelgi tihedamalt koonduma Kommunistliku Partei ümber ja võitlema teise viie aasta plaani ajalooliste ülesannete eduka täitmise eest.

---

[45] NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, III kd., lk. 152.

8

SOTSIALISMI EDASIARENDAMISE PROGRAMM

Partei XVII kongressil nimetati teise viie aasta plaani programmi sotsialismi edasiarendamise programmiks.

Teisel viisaastakul moodustasid ettenähtud kapitaalmahutused 133,4 miljardit rubla, sellest kavatseti mahutada tööstusse 69,5 miljardit rubla. Tööstustoodang pidi kasvama 1932. aastaga võrreldes 2,1-kordseks ja sõjaeelse tasemega võrreldes kaheksakordseks. Põhilisi kapitaalmahutusteks ettenähtud summasid kasutati NSV Liidu teise söe- ja metallurgiabaasi ehitamise lõpuleviimiseks Idas, suurte ettevõtete loomiseks Kesk-Aasias, Siberis ja Taga-Kaukaasias. Tööviljakus pidi teisel viisaastakul suurenema 63 protsendi võrra esimese viisaastaku 41 protsendi asemel, omahind pidi alanema 26 protsenti. Põllumajanduse alal seisis peamine ülesanne selles, et viia lõpule kollektiviseerimine, põhiliselt mehhaniseerida masina-traktorijaamade abil põllumajanduslik tootmine, seada sisse õiged külvikorrad ja tarvitusele võtta muud agrotehnilised abinõud; loomakasvatuse alal oli tarvis suurendada loomade arvu ja kaubatoodangut.

Esmajärgulist tähtsust omistati kaubakäibe arendamisele. Partei XVII kongress rõhutas, et rahvamajanduse arendamise teine viie aasta plaan tagab töötajate heaolu kiirema kasvu, kultuurilise elutaseme tõusu ja riigi kaitsevõime edasise tugevdamise.

Täites teist viie aasta plaani, astus NSV Liit uue suure sammu edasi sotsialismile viival teel, muutus majanduslikult sõltumatuks ja tehniliselt eesrindlikuks riigiks.

Teisel viisaastakul varustati kõik rahvamajandusharud hulgaliselt uue tehnikaga, kusjuures see oli palju ulatuslikum kui esimesel viisaastakul.

Kuigi tööde maht kasvas teisel viisaastakul esimese viisaastakuga võrreldes rohkem kui 2-kordseks, siiski oli meie rahval seda juba mõnevõrra hõlpsam täita.

Esimesel viisaastakul oli tarvis alustada kõik algusest peale: luua rasketööstus ja energiamajandus, organiseerida kollektiviseeritud suurpõllumajandus, ette valmistada uut kaadrit jne.

«Nüüd aga,» ütles partei XVII kongressil G. K. Ordžonikidze, «kus me astusime teise viisaastakusse, on need ülesanded lahendatud. On olemas rasketööstus, on olemas kollektiviseeritud põllumajandus, nende aastate jooksul on kasvanud kaader, nüüd on meil rohkem oskust ja kogemusi kui tol ajal.»

Teise viisaastaku kesksed majanduslikud ülesanded olid järgmised:

transpordi mahajäämuse likvideerimine — see oli esimene majanduslik ülesanne;

mõnede mahajäänud rasketööstusharude järeleaitamine, eeskätt must- ja värvilise metallurgia järeleaitamine eesrindlikumate tasemele — see oli teine ülesanne;

koimas keskne ülesanne seisis selles, et oli vaja arendada kaubakäivet linna ja maa vahel, arendada igati kerge- ja toiduainetetööstust, selleks et *tugevdada töötajate materiaalse elujärje põhjaliku parandamise baasi.*

Teise viisaastaku täitmise põhilüliks oli uue tehnika tundmaõppimine ja uute majandusharude loomine. Esimesel viisaastakul loodud tööstus pidi läbi tegema tehnika *tundmaõppimise kooli.*

Uue tehnika eduka tundmaõppimise peamiseks tingimuseks oli kaader, töö õige ja täpne organiseerimine, isikliku vastutuse puudumise ja võrdsustamise täielik likvideerimine. Tehnika tundmaõppimise ülesande eduka lahendamise põhinäitajaks oli tööviljakuse tõus.

Rahvahulkade kaasatõmbamiseks teise viisaastaku peamise majandusliku ülesande — viia lõpule rahvamajanduse tehniline rekonstrueerimine — täitmisele esitas Kommunistlik Partei loosungi: uue ehitustegevuse paatost täiendame uute tehaste kasutuselevõtmise ja uue tehnika tundmaõppimise paatosega.

Teisel viisaastakul nähti ette ehitada 45 kõrgahju ja 152 martäänahju, 248 kaevandust, 175 masinaehitustehast, 313 suurt kergetööstuse ettevõtet, ligi 350 suurt toiduainetetööstuse ettevõtet ja mitusada muud ettevõtet, mis oleksid varustatud tehnika viimase sõna järgi.

Esimesel viisaastakul kujunenud traditsioone — ehi-

tatavate ettevõtete ennetähtaegne ekspluatatsiooniandmine ja programmi ennetähtaegne täitmine tegutsevates ettevõtetes — kandis töölisklass üle ka teise viisaastakusse.

Käiku lasti tohutu hulk uusi vabrikuid, tehaseid, kaevandusi, elektrijaamu, raudteid, laevatatavaid kanaleid, masina-traktorijaamu ja sovhoose, koole, haiglaid, sanatooriume jne.

Teisel viisaastakul jätkus tööstuse paigutamine Itta, tööstuse lähendamine tooraineallikatele, uute industrialiseerimise tugibaaside loomine selles rikkas ja tol ajal peaaegu veel puutumatus piirkonnas.

Partei ei jätnud hetkekski silmapaari vahele sellise ülesande lahendamist, nagu vajalike eelduste loomine rahvusvabariikide ja -oblastite majandusliku mahajäämuse täielikuks likvideerimiseks.

NSV Liidu idaosa industrialiseerimise materiaalseks ja tehniliseks baasiks oli vana Uraal. Ta elas neil päevil üle oma teist noorust. Vana Uraali kohta räägiti:

«Just nagu meelega on Uraali kuhjunud kõigi meie maa Euroopa- ja Aasia-osa kraide kõigi majandussektorite kogu tehniline ja tootmisalane mahajäämus.»

Tõepoolest, kuni XX sajandini eksisteerisid seal kõige algelisemal kujul Peetri-aegsed metallurgiatehased ja Katariina-aegsed soolatehased.

Nüüd aga kujunes Uraal kõigi nähes ümber, noorenes. Viisaastaku jooksul ehitati ja lasti Uraalis käiku üle 200 ettevõtte, loodi 23 uut tööstusharu. 15. juulil 1933 anti ennetähtaegselt ekspluatatsiooni «tehaste tehas» — Uraali masinaehitustehas. Vanades, kuid juba uue tehnikaga varustatud tehastes hakati tootma 116 uut toodanguliiki ja uutes tehastes 200 uut toodanguliiki.

Kõikjal anti ekspluatatsiooni uued suured ettevõtted: Ukrainas — «Zaporožstal», Novo-Kramatorski masinaehitustehas ja Luganski veduritehas; Venemaa keskosas — Novo-Lipetski ja Novo-Tulski tehased, Altais — Barnauli puuvillakombinaat, Usbekistanis — Taškendi puuvillakombinaat.

Eriti kiiresti arenes rasketööstus. Juba 1934. aastal likvideeriti mustmetallurgia mahajäämus. Igati forsseeriti uute naftarajoonide arendamist Kaukaasias ja idapiirkondades. Suurt tähelepanu pöörati plastmasside keemia arendamisele.

Teise viisaastaku jooksul pöörati rohkem tähelepanu kerge- ja toiduainetetööstuse arendamisele, laiatarbekaupade tootmisele ja toodangu kvaliteedi põhjalikule parandamisele.

V. V. Kuibõšev oma ettekandes teise viie aasta plaani kohta ütles:

«Tuleb aru saada sellest, seltsimehed, et praegu on võitlemine hea riide, heade jalanõude, hea ülikonna ja hea või eest niisama austav ülesanne, kui osa võtta rasketööstuse hiigelehituste püstitamisest.»

Suuri jõupingutusi nõudis töömahukate protsesside mehhaniseerimise lõpuleviimine, eriti söetööstuses, mustmetallurgias, ehitustegevuses ja teistes tootmisharudes.

Teise viie aasta plaani täitmine tööstuse osas kulges edukalt. 1935. aastaks oli meie maa juba niivõrd tugevnenud, et võis osta kaupu sealt, kus see oli talle kasulik, vastastikku kasulikel tingimustel.

Teisel viisaastakul töötasid Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus väsimatult kindla põllumajandusliku toiduainete ja toorainete baasi loomiseks.

1934. aastal viidi põhiliselt lõpule põllumajanduse üldine kollektiviseerimine ning tehti suurt tööd kolhooside organisatsiooniliseks ja majanduslikuks tugevdamiseks.

Kolhooside organisatsioonilisel ja majanduslikul tugevdamisel ning masina-traktorijaamade ja sovhooside töö parandamisel etendasid tähtsat osa poliitosakonnad. Lühikese aja vältel loodi 3368 poliitosakonda masina-traktorijaamade juurde ja 2021 poliitosakonda sovhooside juurde. Poliitosakondadesse tööle suunas partei 25 000 kõige kogenumat ja poliitiliselt ettevalmistatud kommunisti. Masina-traktorijaamade poliitosakondade ülemate hulgas moodustasid need kommunistid, kes olid parteisse astunud enne 1920. aastat, 80 protsenti.

Poliitosakondade loomisega elustus ka maal tehtav massiline poliitiline töö. Poliitosakondade töötajad olid tihedalt seotud kolhoosnikutega, masina-traktorijaamade ja sovhooside tööliste ja teenistujatega, õppisid tähelepanelikult ja põhjalikult tundma nende vajadusi ja meeleolusid, organiseerisid hoolikalt aktiivi parteile kõige lähedamal seisvatest küla eesrindlikest inimestest. Suurt tööd tehti kolhooside juhtiva kaadri — kolhoosiesimeeste, brigadiride jt. valikul ja edutamisel. Üldse suunati juhti-

vale tööle üle 250 000 inimese, sealhulgas 30 000 kolhoosiesimeest.

Poliitosakonnad tegid maal ära suure töö olemasolevate partei- ja komsomoliorganisatsioonide tugevdamiseks ning uute loomiseks.

Tuginedes maal asuvatele kommunistidele, kommunistlikele noortele, kolhoosnikute ning masina-traktorijaamade ja sovhooside töötajate aktiivile, innustasid poliitosakonnad põllumajandustöötajaid võitlusele kolhoosidesse ja sovhoosidesse pugenud vaenulike elementide vastu.

Usbeki vabariigis, kus kulakute vastupanu oli eriti suur, kihutati 1933.—1934. aastal kolhoosidest minema ainuüksi 46 poliitosakonna tööpiirkonnas ligi 8000 kulakut ja muid kolhoosikorrale vaenulikke elemente.

Maa-parteiorganisatsioonides suurenes järjekindlalt kommunistide avangardne osa tootmises. Nii näiteks töötas Põhja-Kaukaasia krais enne poliitosakondade organiseerimist 90% kommunistidest mitmesugustes asutustes ja kantseleides. Reorganiseerides parteitööd maal, saavutasid poliitosakonnad, et 75% partei liikmetest hakkas vahetult osa võtma põllumajanduslikust tootmisest.

Neil aastail esines palju puudusi tööhinnetes ja kolhoosnikute töö normeerimises. Kui suur segadus siin valitses, seda võib näha järgmisest faktist. Poliitosakonnad uurisid ja selgitasid välja, et paljudes kolhoosides näiteks oli kolhoosijuhatuse ruumide koristaja sissetulek suurem kui põllul töötaval kolhoosnikul. Kui võtta põllundustöötaja sissetuleku 100-na, siis moodustas koristaja sissetulek Alam-Volgamaal — 141%, Vinnitsa oblastis — 137%, Odessa oblastis — 128%. See muidugi ei ergutanud põlluharija tööd, vaid vastupidi, muutis seda kolhoosnikute silmis vähemtähtsaks.

Poliitosakonnad ja maal töötavad kommunistid kulutasid palju energiat selleks, et korrastada töö ja töötasu organiseerimist, tõsta kolhoosiliikmete materiaalset huvi kolhoositootmise vastu. Sihikindlalt võideldi halva majandamise ja vastutustunde puudumise vastu, töödistsipliini tõstmise ning ühiskondliku ja riikliku omanduse tugevdamise eest.

Tagajärjed ei jäänud tulemata. 1934. aastal suurenes kõikjal kolhoosnikute osavõtt tööst, kusjuures mõnes, näi-

teks Vinnitsa oblastis suurenes see 20—30 protsendilt 90—100 protsendini. Kogu maal viidi kevadkülv läbi organiseeritumalt ja kiiremini kui eelmistel aastatel: 15—20 päeva varem kui 1933. aastal ja 30—40 päeva varem kui 1932. aastal.

Edukalt viidi läbi ka koristustööd, märksa vähenesid kaod. Viljavarumise plaan täideti poolteist kuud varem kui 1933. aastal ja tervelt kolm kuud varem kui 1932. aastal, millal kulaklik sabotaaž end eriti teravalt tunda andis.

Masina-traktorijaamade poliitosakonnad eksisteerisid kuni 1934. aasta novembrikuuni. Siis kujundati nad kui oma ülesande täitnud osakonnad ümber tavalisteks parteiorganiteks, sulades ühte rajooni parteikomiteedega. Poliitosakondade poolt tehtud töö kolhooside organisatsiooniliseks ja majanduslikuks tugevdamiseks aitas kaasa kolhoosiliikumise tõusule uuele, kõrgemale arenemisastmele. Kolhoosid omandasid töökogemusi, paranes töö organiseerimine, kõvenes töödistsipliin, kujunes välja tugev aktiiv.

Põllumajanduse põhjaliku ümberkujundamise ülesannete lahendamise seisukohalt oli määratu suur tähtsus naiste kaasatõmbamisel kolhoositootmisse. See aitas kaasa nii põllumajanduse arendamisele uuel teel kui ka naiste ja meeste tegeliku üheõigusluse elluviimisele.

J. V. Stalin oma kõnes esimesel üleliidulisel kolhoosnikute-löökiaste kongressil, mis toimus 1933. aasta veebruaris, ütles:

«Ilma kolhoosideta — ebavõrdsus, kolhoosides — võrdõiguslus. Seltsimehed naiskolhoosnikud pidagu seda meeles ja hoidku kolhoosikorda nagu silmatera.»[46]

Vastuseks partei üleskutsele — tõmmata naisi massiliselt kaasa põllumajanduslikku tootmisse — loodi kolhoosides ja masina-traktorijaamades naistest koosnevaid tootmisbrigaade, edutati naisi juhtivale kolhoositööle. See toimus küllaltki suurte raskustega.

Sellest, missuguseid takistusi tuli ületada 1933. aasta kevadel loodud esimesel naistest koosneval traktoribrigaadil, jutustas selle organiseerija Pelageja Nikititšna Angelina. Angelina brigaad läks esmakordselt põllule 1933. aasta kevadel.

---

[46] *J. V. Stalin*, Teosed, 13. kd., lk. 245—246.

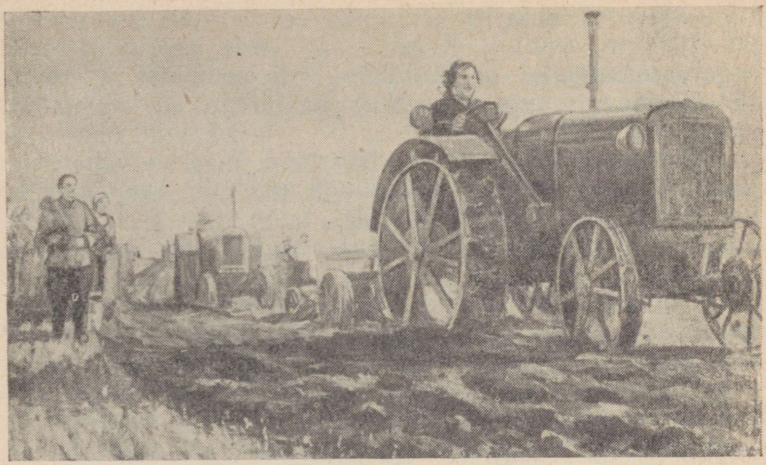

Paša Angelina esimene vagu
(*F. S. Surpini maal*)

«Kõigil tütarlastel oli pidulik ja hea meeleolu. Kogu tee kolhoosini me laulsime. Ning äkki näen, et meile tuleb vastu tohutu naistevägi. Kuulsime selgesti nende ärritatud häält.

Peab ütlema, et kui naistraktoristid oma «terashobustel» põllule sõitsid, tundsid nad paljugi üle muret ja hirmu. Peamine kartus seisis selles, kas nad oma tööga toime tulevad, kas ei tule neil end häbistada — võtsid nad ju üle «meeste kutseala».

Kuid tütarlastel tuli kokku põrgata hoopis millegi muuga, niisugusega, mis neil varem mõttessegi poleks tulnud.»

«Minge minema! Me ei luba naistel masinatega oma põllule minna!» karjusid ärritatud naiskolhoosnikud.»

P. N. Angelina pöördus abisaamiseks masina-traktorijaama poliitosakonna poole.

«Õnneks,» jutustab P. N. Angelina edasi, «kohtasin poliitosakonnas Ivan Mihhailovitš Kurovi. Ta kuulas mind ära ja oli rabatud... Istusime siis masinasse ja sõitsime kolhoosi. Seal aga käis peaaegu kaklus.

«Ei luba!

Kasige meie põllult minema!»»

Kui kolhoosnikud nägid poliitosakonna ülemat, rahunesid nad veidi, kuid laiali ei läinud. Naistraktoristid hakkasid käivitama traktoreid, need aga nagu kiuste käima ei lähe.

Inimmurrus kuuldus jällegi nurinat ja pilkeid. Lõpuks olid traktorid käivitatud, algas künd.

Naistraktoristid töötasid tund, kaks, kolm. Inimmurd aga seisis ikka veel paigal. Lõpuks hakkasid naised omavahel midagi arutama ja pöördusid siis tagasi külla. I. M. Kurov läks Angelina juurde, surus ta kätt ja ütles:

«Nii, Paša, kõik võetakse võitlusega! Nüüd aga head teed!»

Kolmandal päeval tuli naistest koosneva traktoribrigaadi juurde põllule jällegi rühm kolhoosnikuid, kuid nüüd juba teistsuguste kavatsustega. Nüüd esines kolhoosnikute nimel lugupeetud kolhoosnik Stepan Ivanovitš Nikolajev:

«Kogu küla palub vabandust,» ütles ta.

«Palume kogu südamest,» lisas taat Aleksei, «vana mitte meelde tuletada. Noh muidugi tegime me halvasti... oma mitteteadlikkuse tõttu, nüüd aga me enam niiviisi ei tee.»

Hiljem aga, kui naistraktoristide brigaadi poolt haritud põldudel kerkis suurepärane vili, ütlesid kolhoosnikud:

«Rõõmuga vaatad niisugusele põllule, sellest lõhnab ju saia järele.»

P. Angelina naisbrigaadi iga traktor haris 1933. aastal 789 hektarit plaanis ettenähtud 497 hektari asemel. Brigaad saavutas rajoonis esikoha. Võitluses vana, mahajäänu vastu nii tootmises kui ka inimeste vaadetes tööle sündis ja kindlustus uus.

Kolhoosikülas tugevnes kindlalt põllumajanduslik artell kui kollektiivse majandamise põhivorm. Artellid omandasid kollektiivsetel alustel töö organiseerimise ja majandamise kogemusi.

Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikiri, mis võeti vastu 1930. aastal, kui kolhoosid olid alles rajamisel, ei peegel-

danud paljusid uusi kolhooside elus esinenud nähtusi, nõudis mõningat muutmist kolhooside poolt omandatud kogemuste alusel. Seda nõudsid ka põllumajandusliku artelli edasise, veelgi intensiivsema tugevdamise huvid. 1935. aasta algul töötati välja põllumajandusliku artelli uue tüüp-põhikirja projekt. Seda arutati laialdaselt kogu maa kolhooside üldkoosolekutel, seejärel aga anti kinnitamiseks teisele üleliidulisele kolhoosnikute-löökiaste kongressile, mis toimus Moskvas 11. veebruaril 1935. Kongressist võttis osa 1443 delegaati, kellest 30% moodustasid naised. Kongressil oli esindatud 51 NSV Liidu rahvust. Üle poole delegaatidest — 65 protsenti — olid parteitud kolhoosnikud-löökiased.

ÜK(b)P Keskkomitee põllumajandusosakonna ja Põllutöö Rahvakomissariaadi poolt väljatöötatud uue põhikirja projekt arutati üksikasjaliselt läbi komisjonis, mille kongress valis 167-liikmelisena. Komisjoni koosseisus olid partei ja valitsuse juhtivad töötajad ning kolhoosiküla eesrindlikud inimesed.

Põhjalikult arutati põhikirja projekti kongressil, kus ta ka heaks kiideti. 17. veebruaril 1935 kinnitasid uue tüüp-põhikirja ilma mingite muudatusteta NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee.

Uues põhikirjas oli selgesti lahendatud maaküsimus — põllumajanduses põhilise tootmisvahendi küsimus. Kolhoosile antav maa kinnistati talle tähtajata kasutamiseks, s. t. igaveseks ajaks. Põhikirjas rõhutati, et see maa ei kuulu ostmisele ega müümisele ja et artell ei tohi seda ka rendile anda.

Suurt tähelepanu pöörati ka teisele kolhoosielu tähtsale küsimusele — kolhooside ühiskondlike huvide ja kolhoosnikute isiklike huvide õigele ühendamisele. Selles osas esines kaht liiki üleastumisi: kas laiendati ülemäära isiklikku õue-aiamaad üldise kolhoositootmise kahjuks või kitsendati kolhoosniku isiklikke huve tema õue-aiamaal.

Kolhoosnikute-löökiaste kongressil öeldi kindlalt, et kuna põllumajanduslikes artellides ei ole veel loodud saaduste küllust ja nad ei ole suutelised varustama kolhoosnikuid kõige vajalikuga, siis on tarvis, et igal kolhoosiperel oleks oma isiklik väikemajapidamine. Põhikirjas määrati ka kindlaks, et isiklikus käsutuses olev õue-aia-

maa suurus võib kõikuda $^1/_4$—$^1/_2$ hektari piires, mõnedes rajoonides aga võib see ulatuda isegi 1 hektarini.

Uus artelli tüüp-põhikiri määras kindlaks ka kolhoosnikute isiklikus majapidamises olevate loomade arvu. Kogu meie maa rajoonid jaotati vastavalt nende iseärasustele nelja gruppi. Igale grupile määrati kindlaks loomade maksimaalne arv kolhoosipere kohta.

Teine kolhoosnikute-löökläste kongress pöördus partei Keskkomitee ja NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu poole palvega organiseerida Moskvas alatine üleliiduline põllumajandusnäitus. Nõukogude valitsus võttis seda arvesse.

Põllumajandusliku artelli uue tüüp-põhikirja vastuvõtmine aitas kaasa kolhoosikorra tugevnemisele Nõukogude Liidus.

Vastavalt NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu määrusele anti 1935. aastal kolhoosidele kätte riiklikud maa tähtajata (põlise) kasutamise aktid. Sellele eelnesid suured maakorraldustööd (lapimaapidamise, kaugemaisuse kõrvaldamine jne.). 1936. aastal viidi maakorraldustööd põhiliselt lõpule ja ligikaudu 200 000 kolhoosi said kätte riiklikud maa põlise kasutamise aktid.

Sotsialistliku ülesehitustöö edusammud ja sellega seoses toimunud põhjalikud muutused majanduse arendamises võimaldasid Kommunistlikul Parteil ja Nõukogude valitsusel tarvitusele võtta rea abinõusid töötajate materiaalse heaolu edasiseks tõstmiseks. Tähtsamaks neist oli kaardisüsteemi kaotamine, mis viidi läbi ÜK(b)P Keskkomitee 1934. aasta novembripleenumi otsuse alusel.

Leiva, jahu ja tangainete osas kaotati kaardisüsteem 1. jaanuarist 1935, ülejäänud saaduste osas — 1. oktoobrist 1935, tööstuskaupade osas aga — 1936. aasta algusest.

Normeeritud, kaardisüsteemi alusel toimuva varustamise kaotamine likvideeris toiduainete ja tööstuskaupade kahesuguste hindade olemasolu (normeeritud — madalad hinnad ja kommertshinnad — kõrged hinnad). Riigis kehtestati ühtsed riiklikud jaehinnad vööndite järgi, kusjuures võeti arvesse üksikute rajoonide varustamise transpordialaseid ja muid tingimusi. Seoses sellega, et leiva ja muude saaduste kehtestatud ühtne hind oli mõnevõrra kõrgem normeeritud hinnast, tõsteti tööliste ja

M. I. Kalinin annab kolhoosnikutele kätte maa põlise kasutamise akti

teenistujate palka, samuti üliõpilastele makstavat stipendiumi ja pensionimäärasid.

Normeeritud varustamise likvideerimise võtsid töötajad vastu suure rahuldustundega. See aitas kaasa kaubakäibe suurendamisele meie maal ja nõukogude kaubanduse parandamisele, rahasüsteemi tugevdamisele, rahvamajanduse, eriti põllumajanduse ning kerge- ja toiduainetetööstuse edasiarendamisele. See kõik aga kindlustas nõukogude rahva materiaalse heaolu tõusu, soodustas töölisklassi ja talurahva liidu edasist tugevdamist, kutsus esile rahvahulkade tööalase ja poliitilise aktiivsuse tõusu võitluses sotsialismi ülesehitamise eest.

30-ndate aastate keskpaiku oli suuremaks sündmuseks stahhaanovliku liikumise tekkimine meie maal. See oli tööliskiassi praktiline vastus sellele, et Kommunistlik Partei kutsus kaadrit uut tehnikat kiiremini ja täiuslikult tundma õppima.

Rekonstrueerimise tulemusena said Nõukogude Liidu tööstus ja põllumajandus esmaklassilise tehnika. Tarvitseb vaid öelda, et teise viisaastaku lõpuks andsid uued ja rekonstrueeritud ettevõtted 80% kogu tööstustoodangust.

«Meie tööstus,» ütles G. K. Ordžonikidze 1935. aasta detsembris, «on praegu varustatud kõrgeima tehnikaga. Ei oli liialdus, kui me ütleme, et ei Saksamaal, Prantsusmaal ega ka ühelgi teisel Euroopa riigil pole tehased varustatud niisuguste uusimate tööpinkidega, selliste uusimate seadmetega, nagu nad on varustatud meil.»[47]

Tunduvalt arenes meie maal ka põllumajanduse mehhaniseerimine. 91% kogu kolhooside külvipinnast harisid masina-traktorijaamad, kelle käsutuses oli 365 000 traktorit ja 100 000 kombaini.

Uue võimsa tehnika täielikuks kasutamiseks oli tarvis ümber kvalifitseerida vana kaader ja ette valmistada 5 miljonit massiliste kutsealade töölist, sadu tuhandeid keskmise ja kõrgema kvalifikatsiooniga spetsialisti, hoolitseda selle eest, et kogu meie kaader õpiks tundma uut tehnikat.

Juba ÜK(b)P XVII kongress rõhutas, et kaadri probleem on üheks meie arenemise tõsiseks probleemiks.

Partei tunnistas vajalikuks asendada vana loosung — «rekonstrueerimise perioodil otsustab tehnika kõik» — uue loosungiga — «tehnikat tundmaõppinud kaader otsustab kõik».

Sel perioodil kujutasid tehased endast omapäraseid õppekombinaate. Parteiorganisatsioonid taotlesid seda, et tööliste ja insener-tehniliste töötajate kvalifikatsiooni tase tõuseks pidevalt, et meie kaader ei tammuks paigal ega jääks meie maa tehnilisest ja kultuurilisest arengust maha.

Kõige levinumaks teadmiste massilise omandamise

[47] *С. Орджоникидзе,* Задачи тяжелой промышленности в связи со стахановским движением, Партиздат, 1935, lk. 12.

vormiks kujunesid tehnilise miinimumi sooritamise ühiskondlik-tehnilised eksamid. 1935. aastal sooritasid selliseid eksameid Nõukogude Liidus 797 000 töölist, teenistujat ja majandusmeest.

Rikkalik tehnika ja laiade töölishulkade järjest kasvav huvi selle vastu, tihe tehniliste ringide ja kursuste võrk ettevõtetes, sotsialistliku võistluse võimas arenemine — see kõik lõi tingimused stahhaanovliku liikumise, sotsialistliku võistluse uue vormi tekkimiseks.

«Stahhaanovlik liikumine,» öeldakse ÜK(b)P Keskkomitee 1935. aasta detsembripleenumi otsuses, «on kogu selle arengu tulemuseks, mis me oleme läbi teinud teel sotsialismi poole, on selle tulemus, et meie maal on võitnud sotsialism.»[48]

Stahhaanovlik liikumine sündis Donbassis. 1935. aastal, ööl vastu 31. augustit, andis parteitu tööline, kaevanduse «Tsentralnaja — Irmino» eekaevur Aleksei Stahhanov lahtiraiehaamriga 102 tonni sütt, ületades seega normi 14-kordselt.

Aleksei Stahhanovi tootmisrekord ei olnud ainuüksi tema isiklikuks eduks. Seda valmistas ette parteiorganisatsioon. Kaevanduse kommunistid, seades eesmärgiks saavutada toodangu suurendamine, käisid kaevurite kodudes, vestlesid nendega, kogusid nende ettepanekuid töö organiseerimise parandamise ja tööpäeva tihendamise kohta. Nad vestlesid ka Aleksei Stahhanoviga.

Stahhanovil tekkis mõte organiseerida töö kaevanduses teisiti. Teda toetasid jaoskonnaülem ja parteiorganisatsioon.

Uut moodi töö andiski ennenägematu suure toodangu.

Arutanud Stahhanovi töö kogemusi, võttis kaevanduse parteikomitee pleenum vastu otsuse, milles märkis, et Stahhanov purustas rekordi selle tõttu, et õppis tundma tehnikat, suutis seda ära kasutada ja tehnikast kõik välja pigistada.

Stahhanovi saavutus erutas kaevureid, eriti aga kommunistlikke noori.

«Kuidas see siis juhtus, et komsomol maha jäi?» ütles üks paremaid lahtiraiehaamriga töötavaid kaevureid,

---

[48] NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, III osa, lk. 270.

kommunistlik noor Mitja Kontsedalov. «Lubage mul laskuda kaevandusse rekordi püstitamiseks!» palus ta administratsioonilt.

Ööl vastu 4. septembrit laskus kaevandusse parteiorganisaator Miron Djukanov.

«Tingimata ületan su rekordi, Aleksei! Ilma selleta ei välju ma kaevandusest,» ütles ta Stahhanoviga hüvasti jättes.

Djukanov andis 115 tonni sütt, ületades Stahhanovi rekordi 13 tonni võrra.

5. septembril laskus kaevandusse «rekordi püstitamiseks» Mitja Kontsedalov. Ta andis 125 tonni sütt, ületades nii Stahhanovi kui ka Djukanovi tulemuse.

Need töös tehtud edusammud levisid kaevandusest kaevandusse, innustades kangelastegudele üha uusi kaevureid. Karl Marxi nimelises kaevanduses andis eekaevur Savtšenko 151 tonni sütt. Lahtiraiehaamritega töötavate eekaevurite kõrge toodang «solvas» soonimismasinajuhte.

«Tuleb välja, et lahtiraiehaamer annab rohkem kui soonimismasin meie kaevanduses! See ei või olla!» ütles kaevanduse nr. 4 masinist sm. Agejev. Ta nõudis, et laavas seataks kord sisse ja loodaks tingimused tootlikumaks tööks. Pärast seda andis sm. Agejev vahetuses 355 tonni sütt.

11. septembril andis Gorlovkas eekaevur Nikita Izotov lahtiraiehaamriga töötades 240 tonni sütt, ületades seega kõik varem püstitatud maailmarekordid. Mõne aja pärast aga andis Izotov 640 tonni sütt vahetuses.

Altpoolt alanud stahhaanovlik liikumine oli kaasaja üks elulisemaid liikumisi. Selle liikumise organisaatoriks ja innustajaks oli Kommunistlik Partei. Üksikute novaatorite algatused, mida toetasid parteiorganisatsioonid, said kiiresti rahvahulkade ühisvaraks, levides mitte üksnes kõigis tööstusharudes, vaid ka transpordis ja põllumajanduses.

19. septembril 1935 sepistas Gorki autotehase sepp Aleksander Bussõgin 127 väntvõlli tunnis, ületades seega ameerika seppade tööviljakuse, kes sepistasid ligikaudu 100 väntvõlli tunnis.

Vedurijuht Pjotr Krivonos loobus kõnekäänu —

«tasem sõidad, kaugemale jõuad» — rakendamisest ega vähendanud kiirust ka tõusukohtadel.

«Kiire sõidu saladus,» ütles Krivonos oma meetodist, «on väga lihtne. On tarvis tunda oma lõiku niisama hästi nagu järelevaataja . . . Kõige olulisem on aga see, et suur klapp tuleb avada mitte ainult tõusukohtadel, vaid ka lauskmaal.»

Jalatsivabriku tööline Nikolai Smetanin tõmbas 21. septembril liistule 1400 paari poolsaapaid vahetuses, kusjuures normiks oli 680 paari.

Sel ajal kui kangrud töötasid tekstiilivabrikutes tavaliselt 30—40 tööpingil, hakkasid Jevdokia ja Maria Vinogradovad töötama sajal ja isegi rohkem kui sajal tööpingil.

Ordžonikidze-nimelise Moskva tööpingitehase freesija Ivan Gudov, rakendades uusi seadiseid, suurendas tööpingi kiirust ja suutis ületada vahetuses normi 10-kordselt.

«Enne stahhaanovliku liikumise algust,» ütles Makar Mazai, «elasid terasesulatajad endasse sulgunult, tundsid vähe huvi selle vastu, mis toimub teistes tehastes. Niipea aga kui see liikumine arenes üle kogu meie maa, hakkasid ka nemad endast elumärki andma.

«Kuidas siis nii? Stahhanov töötab maa all ja suutis töötada seitsme eest. Mille poolest siis meie halvemad oleme?»»

Ning metallurgid hakkasid andma kiirsulatisi. Makar Mazai andis sulatist 6 tunni ja 50 minutiga 10—12 tunni asemel ja metalli ahjupõranda pinna ühe ruutmeetri kohta 8—9 tonni 3—4 tonni asemel. 1936. aastal püstitas Makar Mazai maailmarekordi, ta sai 15,05 tonni terast ahjupõranda pinna ühe ruutmeetri kohta.

Ühesõnaga, Stahhanovil oli väga palju järgijaid. «Ma isegi imestasin,» ütles A. Stahhanov, «me polnud üksteisega kokku leppinud, polnud üksteist kohanud, inimesed olid erinevad, mitmesugustest kohtadest, kuid peaaegu üheaegselt püstitasid nad suuri rekordeid.»

Selleks et üldistada uut moodi töötamise esimesi kogemusi ja toetada stahhaanovlikku liikumist, võttis ÜK(b)P Keskkomitee vastu otsuse esimese üleliidulise tööliste-stahhaanovlaste nõupidamise läbiviimise kohta.

1935. aasta novembris saabusid stahhaanovlased Moskvasse.

«Meid kutsus külla Moskva bolševike juht Nikita Sergejevitš Hruštšov,» jutustab Aleksei Stahhanov, «oma kandi mees, endine Donetsi kaevur. Me vestlesime temaga kaua aega, jutustasime talle oma tööst, tema aga meenutas vana Donbassi.»

Nõupidamine avati 14. novembril Kremlis. Sellest võttis osa 3000 tööstuse, transpordi ja põllumajanduse eesrindlast. Partei ja valitsuse juhtide ning tootmiseesrindlaste kõnedes näidati neid tingimusi, milles said võimalikuks tööviljakuse tõstmisel tehtud edusammud. Sergo Ordžonikidze ütles:

«See, mida andsid meile Stahhanov, Djukanov, Bussõgin, Vinogradovad ja Krivonos, ning see, et sajad ja tuhanded inimesed nende eeskuju järgisid, on väljapaistev fakt, tohutu suure tähtsusega fakt.»

J. V. Stalin ütles nõupidamise lõppsõnas: «Stahhaanovliku liikumise tähtsus seisab selles, et see on niisugune liikumine, mis purustab vanad tehnilised normid kui puudulikud, ületab paljudel juhtudel eesrindlike kapitalistlike maade tööviljakuse ja avab seega praktilise võimaluse sotsialismi edasiseks kindlustamiseks meie maal, annab võimaluse muuta meie maa kõige jõukamaks maaks.»[49]

1935. aasta detsembris toimunud ÜK(b)P Keskkomitee pleenum arutas «Tööstuse ja transpordi küsimusi seoses stahhaanovliku liikumisega». Pleenum märkis, et stahhaanovlik liikumine tagab tööviljakuse kiire tõusu ning tõstab ka töölisklassi kultuurilist ja tehnilist taset. Pleenum juhtis tähelepanu vajadusele murda see vastupanu, mida stahhaanovlikule liikumisele avaldas majandusmeeste ja inseneride konservatiivne osa, ja pooldas vananenud tehniliste normide revideerimist kehtivate tööhinnete vähendamiseta ning soovitas teha tehnilise miinimumi kursused kõigile töölistele üldkohustuslikuks.

Rahvamajanduse edasine varustamine uusima tehnikaga, selle edukas tundmaõppimine ja stahhaanovliku liikumise tormiline areng aitasid kaasa sellele, et teise viisaastaku jooksul kasvas tööviljakus tööstuses 82 prot-

[49] *J. V. Stalin*, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1952, lk. 467.

senti plaanis ettenähtud 63 protsendi asemel. Niisugust kasvutempot ei tundnud ükski kapitalistlik maa isegi oma kõige paremal arenemisjärgul.

Stahhaanovlik liikumine areneb edukalt ka põllumajanduses.

1935. aasta detsembris toimus Moskvas üleliiduline põllumajanduse eesrindlaste nõupidamine. Kremli Palee saali esimeses reas istusid üheksa naistraktoristi — kogu Angelina traktoribrigaad. Niisuguse au olid nad ära teeninud sellega, et brigaadi iga naistraktorist haris 1225 hektarit traktori kohta ja kogu brigaad hoidis kokku 20 tonni kütust.

Naiskolhoosnik Maria Demtšenko sai 1935. aastal 523 tsentnerit suhkrupeeti hektari kohta, kusjuures keskmine saak Ukrainas moodustas 130—132 tsentnerit.

Tadžikistanis kogus noor puuvillakoristaja Mamljakat Nahhangova puuvilla 3 korda rohkem kui teised puuvillakoristajad.

Kommunistlik Partei juhtis väsimatult tootmisnovaatorite liikumist, andes talle massilise iseloomu. Eesrindlike kogemuste levitamisele aitasid kaasa Moskvas toimunud partei ja valitsuse juhtide ning põllumajanduse eesrindlaste nõupidamised.

10. novembril 1935 toimus naiskolhoosnikute — suhkrupeedikasvatuse lööklaste nõupidamine; 1. detsembril 1935 — eesrindlike kombainerite nõupidamine; 4. ja 19. detsembril — Tadžikistani ja Turkmeenia, Usbekistani, Kasahstani ja Karakalpaki kolhoosnikute nõupidamine; 1936. aasta veebruari keskpaiku — eesrindlike loomakasvatajate nõupidamine ja märtsis — lina- ja kanepikasvatuse eesrindlaste nõupidamine.

1937. aasta märtsis toimus Moskvas üleliiduline naistraktoristide ja naistest koosnevate brigaadide brigadiride nõupidamine. Selleks ajaks oli meie maa põldudel juba 545 naistraktoristi, kusjuures naistraktoristid töötasid lööklaste moodi — 55 brigaadi harisid traktori kohta tuhat hektarit, 300 brigaadi aga 790 hektarit, kusjuures keskmiselt hariti NSV Liidus ühe traktori kohta 463 hektarit.

«Meie ajastu suurus,» ütles V. V. Kuibõšev, «seisab seppade ja tallimeeste kongressis, kes on kogunenud Ametiühingute Sammassaali ning otsivad parimaid hobuste ja inventari eest hoolitsemise viise ja meetodeid;

seisab üheksa tuhandes Stalingradi tehase töölises, kes on sooritanud tehnilise miinimumi eksami; noores osseedi inseneris, keda kasvatas võitnud proletariaat ja kes julgelt laseb käiku elektrolüüttsingitehast; elektritehase töölises, endises koduperenaises, kes täna esineb kõnega elektritööstuse saatuse ja perspektiivide kohta.»

Stahhaanovlik liikumine aitas kaasa teadusliku mõtte loovale arendamisele, ta sundis teaduse alal töötavaid inimesi kuulama praktika häält, lähenema tootmisele, sammuma kaasa elu nõuetega. Tootmisnovaatorite liikumise mõjul võeti revideerimisele vanad normid, paljud vananenud teoreetilised seisukohad ja järeldused nii tööstuse, transpordi kui ka põllumajanduse küsimustes.

9

SOTSIALISMI VÕIT NSV LIIDUS

Rahvamajanduse arendamise teine viie aasta plaan täideti ennetähtaegselt, 1. aprilliks 1937, s. o. nelja aasta ja kolme kuuga.

Teise viisaastaku täitmise poliitiliseks põhitulemuseks oli kõigi ekspluataatorlike klasside likvideerimine, samuti nende põhjuste kõrvaldamine, mis tekitavad inimese ekspluateerimist teise inimese poolt ja ühiskonna lõhenemist ekspluateerijaiks ja ekspluateeritavaiks. Teise viisaastaku lõpuks likvideeriti NSV Liidus täielikult tootmisvahendite kapitalistlik omandus, sotsialistlik omandus aga moodustas 98,7 protsenti kõigist tootmisfondidest.

Teise viisaastaku jooksul lahendati täielikult sotsialistliku revolutsiooni üks raskemaid ülesandeid: viidi lõpule põllumajanduse kollektiviseerimine, kolhoosikord võitis lõplikult. 93 protsenti talumajapidamistest ühines kolhoosidesse. Talumajapidamiste üldisest külvipinnast kuulus kolhoosidele 99 protsenti.

Nõukogude Liidus oli põhiliselt ellu viidud kommunismi esimene faas — sotsialism.

Sotsialismi võidu tulemusena muutus põhjalikult nõukogude ühiskonna struktuur. 1937. aastal võttis tööst sotsialistlikus majanduses osa 94,4 protsenti elanikkonnast. Ülejäänud osa elanikest, mis moodustas 5,6 protsenti, koosnes peamiselt üksiktalupoegadest ning koopereerimata kodu- ja käsitöölistest. Nõukogude ühiskond koosnes nüüd kahest sõbralikust klassist — töölistest ja talupoegadest ning uuest, nõukogude intelligentsist.

Nõukogude töölisklass kasvas kahe viisaastaku jooksul arvuliselt, tõusis tema tootmis-tehnilise kvalifikatsiooni ning üldise kultuuri tase. Kuid põhiline muutus seisis selles, et töölisklass oli kujunenud hoopis uueks klassiks, kes koos kogu rahvaga valdab tootmisvahendeid ja töötab sotsialistlikes ettevõtetes.

Põhjalikult muutus ka nõukogude töötav talurahvas: ta polnud enam väikeeraomanike klass, ta oli muutunud kolhoositalurahvaks, s. t. uueks, sotsialistlikuks klassiks, kelle heaolu rajaneb kollektiivsel tööl ja tootmisvahendite kollektiivsel omandusel.

Kultuurirevolutsiooni teostamise tulemusel tekkis meie maal arvukas nõukogude intelligents, kes tuli töölisklassi ja talurahva hulgast ning teenib nõukogude rahvast ennastsalgavalt.

«Me võime uhkusega öelda,» ütles 30-ndatel aastatel M. A. Šolohhov, «et oleme esimesed partei poolt kasvatatud nõukogude intelligentsi võrsed. Meile järgnevad kümned miljonid kultuuri omandanud inimesed.»

Sotsialismi võidu tulemusena likvideeriti NSV Liidus elavate rahvaste majanduslik ja kultuuriline mahajäämus, mis tsarism meile pärandas, viidi lõpule sotsialistlike rahvuste kujundamine. Selle tõttu tugevnes veelgi nõukogude rahvaste vankumatu sõprus.

Teisel viisaastakul viidi edukalt lõpule rahvamajanduse tehniline rekonstrueerimine.

Teisel viisaastakul lasti käiku 4500 uut ettevõtet, mis olid varustatud eesrindliku tehnikaga. Tööstuse kogutoodang kasvas 1937. aastal 1932. aastaga võrreldes rohkem kui kahekordseks ja 1913. aastaga võrreldes kaheksakordseks. Sealjuures on tähelepanuväärne see, et Nõukogude Liit oli maailmas ainus maa, kus majandus tormiliselt arenes, kuna kapitalistlikes maades asendus üks majanduskriis teisega.

Rasketööstus etendas ka teisel viisaastakul juhtivat osa kogu rahvamajanduse arendamises. Kapitaalmahutused rahvamajandusse moodustasid teisel viisaastakul 115 miljardit rubla, s. o. olid kaks korda suuremad kui esimesel viisaastakul. Neist üle poole suunati tööstusse, sealhulgas rasketööstusse — 43 protsenti.

Kiires tempos arenes mustmetallurgia, mistõttu likvideeriti selle mahajäämine. Sealjuures kasvas terase sulatamine kiiremini kui malmi sulatamine, pidevalt suurenes spetsiaalse kvaliteetterase tootmine.

Teise viisaastaku jooksul suurenes malmi sulatamine 6,2 miljonilt tonnilt 1932. aastal 14,5 miljoni tonnini 1937. aastal, s. o. kasvas 134 protsendi võrra, samal ajal

suurenes terase sulatamine 5,9 miljonilt tonnilt 17,6 miljoni tonnini ehk 3-kordselt.

Selline kasv sai võimalikuks teise söe- ja metallurgiabaasi, nimelt Uraali—Kuznetski kombinaadi ehitamise lõpuleviimise ning meie maa lõuna- ja keskpiirkondades asuvate vanade metallurgiatehaste põhjaliku rekonstrueerimise tulemusena.

Vanal Venemaal tegelikult polnudki oma värvilist metallurgiat. Alumiiniumi ja inglistina osas näiteks sõltus ta täielikult välismaast. Kahe viisaastaku jooksul loodi Nõukogude Liidus uued värvilise metallurgia tootmisharud — alumiiniumi, inglistina ja nikli tootmine. Samal ajavahemikul varustati uute seadmetega ja laiendati vanu tootmisharusid: seatina, vase ja tsingi tootmist.

Juhtivat osa tööstuses etendas masinaehitus. Tema osatähtsus suurtööstuses suurenes 22,7 protsendilt 1934. aastal 25,4 protsendini 1937. aastal. Meie tehased hakkasid tootma võimsaid auruturbiine, raskeid soonimismasinaid, keerulisi tööpinke, vedureid, autosid, linttraktoreid, kombaine ja sadu teisi masinaid. Kodumaise masinaehituse areng võimaldas vähendada seadmete importi 31,7 protsendilt (seadmete üldisest tarbimisest meie maal) 1928. aastal 1,4 protsendini 1937. aastal. Nõukogude Liit muutus majanduslikult sõltumatuks maaks.

Üle 3 korra kasvas elektrienergia tootmine. 1932. aastaga võrreldes suurenes söe tootmine kahekordseks, kusjuures idapiirkonnad andsid kogu söetoodangust ühe kolmandiku. Kiires tempos arenes keemia- ja metsatööstus. Arenes edasi ka kerge- ja toiduainetetööstus. Kergetööstuse toodang kasvas 3-kordseks, toiduainetetööstuse toodang aga 2,8-kordseks.

Kogu tööstustoodangu keskmine juurdekasvu tempo aastas moodustas teisel viisaastakul 17,1 protsenti plaanis ettenähtud 16,5 protsendi asemel. Sealjuures tuleb silmas pidada seda, et toodangu aastase juurdekasvu üldsumma kasvas teisel viisaastakul tunduvalt. Kui näiteks 1932. aastal — esimese viisaastaku viimasel aastal — moodustas toodangu aastase juurdekasvu üks protsent 363 miljonit rubla, siis 1937. aastal — teise viisaastaku viimasel aastal — moodustas see 807 miljonit rubla.

Tööviljakus kasvas tööstuses 1937. aastal 1932. aastaga võrreldes 1,8-kordseks.

Suurt tähelepanu pöörasid partei ja valitsus raudteetranspordi arendamisele.

Et transport lakkaks olemast kogu majanduse arengut pidurdavaks kitsaskohaks, oli tarvis seda üle viia kõrgemale tehnilisele astmele. Selleks otstarbeks viidi automaatblokeeringule üle kõik põhilised magistraalteed. Suurendati rongide liikumise kiirust ja nende kaalu, milleks võeti kasutusele võimsamad vedurid ja varustati veerev koosseis automaatpiduritega. See kõik võimaldas likvideerida raudteetranspordi mahajäämuse.

Teistest transpordiliikidest arenes kõige kiiremini tsiviilõhulaevastik. Lennuliinide pikkuse poolest oli Nõukogude õhulaevastik 1936. aastal Euroopas esikohal, 1937. aastal aga jõudis ta juba järele Ameerika Ühendriikidele.

Teisel viisaastakul tehti suuri töid ka jõetranspordi rekonstrueerimisel. Ehitati uusi veeteid. Põhjas anti ekspluatatsiooni Valge mere—Balti mere kanal, mille pikkus on 227 km. 1937. aasta algul lõpetati 128 kilomeetri pikkuse Moskva—Volga kanali ehitamine. Volga vesi jõudis Kremli müürideni. Töötati välja Volga—Doni kanali projekt.

Kollektiivsetel alustel ümberkujundatud põllumajandus arenes teisel viisaastakul kiiremini kui esimesel viisaastakul — kogutoodang suurenes 1,5-kordseks. Kasvas saagikus. Suurenesid kolhoosnikute isiklikud tulud.

Külvipind moodustas 1937. aastal 135,3 miljonit hektarit, s. t. oli 30 miljoni hektari võrra suurem kui 1913. aastal. 1937. aasta oli eriti saagirikas. Sel aastal saadi teravilja ja tehnilisi kultuure rohkem kui ükskõik millisel eelmisel aastal. Kasvas kaubavilja hulk, kuid teraviljaprobleem polnud veel lahendatud.

Nõukogude Liidu sotsialistlik põllumajandus kujunes maailma kõige suuremaks eesrindliku tehnikaga varustatud põllumajanduseks. Põllumajanduses oli 243 700 kolhoosi, 5818 masina-traktorijaama ja 3992 sovhoosi. Neis oli 456 000 traktorit, ligi 130 000 kombaini ja 146 000 veoautot.

Edukalt lahendati partei poolt seatud ülesanne valmistada massiliselt ette põllumajandusele vajalike mehhanisaatorite kaadrit. Ainuüksi 1934. aastast 1937. aasta augustini valmistati Põllutöö Rahvakomissariaadi ja Sov-

hooside Rahvakomissariaadi süsteemis ette 1 195 357 traktoristi, 139 402 kombainerit, 84 502 autojuhti ja palju teisi spetsialiste.

Võimsa masinapargi ja kvalifitseeritud mehhanisaatorite kaadri olemasolu võimaldas põhiliselt mehhaniseerida peamised põllumajanduslikud tööd. Nii suurenes suviteraviljapõldude kündmine traktoritega 22 protsendilt 1933. aastal 73,9 protsendini 1937. aastal, suviteraviljakultuuride külvamine — 6,8 protsendilt 42,5 protsendini, teraviljakultuuride saagi koristamine — 10 protsendilt 43,8 protsendini. See kergendas märksa kolhoosnikute tööd ja võimaldas põllunduses tõsta agrotehnika taset.

Teisel viisaastakul olid ulatuslikult levinud «laboratooriumitared», mis aitasid kaasa kolhoositalurahva hulgas tehtavale massilisele agropropagandale.

Põllumajanduse arengus aga esines veel suuri puudusi. Mehhaniseerimine kulges aeglaselt ega hõlmanud veel kõiki põllutöid. Jäi maha tehniliste kultuuride põldude harimise ja nende koristamise mehhaniseerimine. Vähe pöörati tähelepanu kolhooside ja kolhoositootmise elektrifitseerimisele. Eesrindlike kolhooside kõrval oli veel palju selliseid kolhoose, kes ei osanud täielikult kasutada kollektiivse majapidamise eeliseid ja võimalusi.

Niisugune oluline põllumajandusharu nagu loomakasvatus jäi oma arengus järsult maha. Kulakluse vaenuliku tegevuse tagajärjel vähenes kollektiviseerimise esimestel aastatel loomade arv ajavahemikul 1928—1933 66,8 miljonilt 33,5 miljonini ehk peaaegu poole võrra. Loomakasvatus jäi maha isegi 1913. aasta tasemest. Selle taastamine arenes väga aeglaselt. Nii suurenes loomade arv teisel viisaastakul kõigest 14 miljoni võrra, sealhulgas lehmade arv ainult 1,5 miljoni võrra; sigade arv suurenes kahekordseks. Seoses loomakasvatuses valitseva raske olukorraga seadis partei XVII kongress esmajärguliseks ülesandeks arendada loomakasvatust.

Sajandite vältel oli maa linnast maha jäänud nii tootmise kui ka elanikkonna kultuuritaseme poolest. Põllumajanduse sotsialistlikel alustel ümberkorraldamine lõi tingimused selle mahajäämuse likvideerimiseks. Juba ÜK(b)P XVII kongress märkis, et linna ja maa vastandlikkus kaob. Sotsialismi võiduga meie maal aga see vastandlikkus likvideeritigi. Hakkas kustuma ka piir vaimse ja füüsilise töö vahel.

Sotsialismi võit rajas samuti aluse maa ja linna, samuti vaimse ja füüsilise töö oluliste erinevuste likvideerimisele.

Teise viie aasta plaani eduka täitmise tulemusena jõudis Nõukogude Liit 1937. aastal tööstuse kogutoodangu mahu poolest esimesele kohale Euroopas ja teisele kohale maailmas. Tööstuse arenemise tempo poolest aga jõudis ta kõigist kapitalistlikest maadest ette.

Saabus aeg V. I. Lenini poolt seatud majandusliku põhiülesande praktiliseks elluviimiseks — jõuda järele kõigile Euroopa kapitalistlikele maadele ja Ameerika Ühendriikidele ning neist ette minna toodangu väljalaskmises iga elaniku kohta.

Partei XVII kongress rõhutas, et «sotsialism, marksistlik sotsialism ei tähenda isiklike vajaduste vähenemist, vaid nende igakülgset laienemist ja õitselepuhkemist, ei tähenda vajaduste piiramist või nende rahuldamisest keeldumist, vaid kultuursete ja arenenud tööinimeste kõigi vajaduste igakülgset ja täielikku rahuldamist»[50].

Teise viisaastaku jooksul tõusis Nõukogude Liidus rahva tarbimise tase 2-kordselt. Kaubakäive kasvas 3-kordseks. Rahvatulu suurenes rohkem kui 2-kordseks.

Need arvud aga kajastasid põhjalikke muutusi, mis toimusid töötajate materiaalses, elutarbelises ja kultuurilises olukorras.

I üleliidulisel stahhaanovlaste nõupidamisel ütles A. I. Mikojan:

«Teie, töölised, mäletate kõigist paremini, kuidas meie partei propagandistid olid varem sageli hädas sellega, et selgitada töölistele, miks ei jätku leiba, suhkrut, liha; miks ei ole mahorkat ega paberosse. Mis puutub minusse, siis pean ütlema, et mul oli raske seda selgitada, veelgi raskem aga oli mul kõige sellega varustada. Selle eest aga on praegu hoopis kergem selgitada, miks nüüd on meil palju leiba, palju liha, palju suhkrut.»

Nõukogude inimesed on hakanud elama kultuursemalt, jõukamalt: paremini riietuma ja toituma, rohkem tellima ajalehti ja ajakirju, sagedamini külastama teatreid ja klubisid, ostma ilusamat mööblit, rohkem soetama hinnalisi esemeid — pianiinosid, mootorrattaid jne.

Töötajate materiaalse taseme märgatavast tõusust

[50] «XVII съезд ВКП(б). Стенографический отчет», lk. 31.

andsid kujukalt tunnistust rahaliste säästude kasvu andmed. Nii näiteks kasvasid töötajate hoiused hoiukassades 729 miljonilt 1932. aastal 4 miljardi 515 miljonini 1937. aasta lõpuks.

Nõukogude Liit kattus üha tihedama sanatooriumide, kuurortide, puhkekodude, lastesõimede, lasteaedade, polikliinikute, haiglate, klubide, raamatukogude, teatrite ning muude kultuuri- ja kommunaalasutuste võrguga. Riigi kulutused sotsiaalseteks ja kultuurilisteks üritusteks kasvasid 3,7-kordseks, rahvuslikes piirkondades aga 5—6-kordseks.

Keskkooli õpilaste arv kasvas 1932. aastaga võrreldes 3-kordseks ja 1913. aastaga võrreldes 20-kordseks. ÜK(b)P Keskkomitee võttis vastu rea otsuseid, mille eesmärgiks oli parandada õppetööd ja õpilaste kasvatustööd. Partei Keskkomitee 1936. aasta 4. juuli otsus «Pedagoogilistest moonutustest hariduse rahvakomissariaatide süsteemis» paljastati võltsteaduse — pedoloogia kodanlik-reaktsiooniline olemus. See aitas kaasa kogu rahvahariduse süsteemi tugevdamisele.

Partei Keskkomitee ja NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu võtsid 23. juunil 1936 vastu määruse «Kõrgemate õppeasutuste tööst ja kõrgemate koolide juhtimisest». Selle määruse eesmärgiks oli kõrgemate õppeasutuste töö parandamine ja spetsialistide ettevalmistamise kvaliteedi tõstmine. Spetsialistide ettevalmistamine aga võttis NSV Liidus ennenägematult suure ulatuse. Üliõpilaste arv kõrgemates õppeasutustes moodustas 1937/38. õppeaastal 547 200. See arv oli suurem kui Saksamaa, Itaalia, Inglismaa, Prantsusmaa ja Jaapani üliõpilaste arv kokku.

Suurel tõusuteel oli ka kunst ja kirjandus. Kommunistliku parteilisuse printsiibi alusel kujunes sotsialistlik realism kui nõukogude kirjanduse loov meetod.

Nõukogude kirjanduse ja kunsti arendamises etendas tähtsat osa ÜK(b)P Keskkomitee 1932. aasta 23. aprilli otsus «Kirjandus- ja kunstiorganisatsioonide ümberkorraldamisest». Selle otsuse alusel loodi ühtne Nõukogude Kirjanike Liit. Vajalik ümberkorraldus leidis aset ka teiste kunstialade liinis.

1934. aastal toimus I üleliiduline nõukogude kirjanike kongress. Selleks ajaks rikastasid nõukogude kirjandust

mitmed hinnatavad teosed, nimelt M. Šolohhovi, A. Fadejevi, L. Leonovi, A. Tolstoi, K. Fedini, V. Majakovski, A. Korneitšuki ja paljude teiste kirjanike teosed. Nõukogude kirjandus ilmus mitmekümnes NSV Liidu rahvaste keeles. M. Gorki ütles esimese kirjanike kongressi avamisel, et «kõigi meie vabariikide mitmekeelne kirjandus esineb ühtse tervikuna Nõukogudemaa proletariaadi, kõigi maade revolutsioonilise proletariaadi ja meile sõbralike kogu maailma literaatide ees».

Nõukogude sotsialistlikku kultuuri rikastasid kunstnike suurepärased maalid, heliloojate populaarsed laulud, uued kinofilmid.

1913. aastal anti Venemaal välja 859 ajalehte tiraažiga 2,7 miljonit eksemplari. Nõukogude Liidus anti aga 1937. aastal välja 8521 ajalehte, s. o. 10 korda rohkem kui revolutsioonieelsel Venemaal. 1913. aastal anti Venemaal välja raamatuid üldtiraažiga 86,7 miljonit eksemplari, s. o. umbes üks raamat kahe inimese kohta. 1937. aastal anti NSV Liidus välja raamatuid üldtiraažiga 677,8 miljonit eksemplari, s. o. keskmiselt neli raamatut iga inimese kohta. Peale selle ilmus Nõukogude Liidus 1937. aastal 1880 ajakirja üldtiraažiga 250 miljonit eksemplari.

Raamatud, ajalehed ja ajakirjad on saanud nõukogude inimese elu alatiseks kaaslaseks, tema parimaks sõbraks ja lähemaks nõuandjaks.

Teisel viisaastakul toimus meie maa 400 linna rekonstrueerimine, sealhulgas enamiku liidu- ja autonoomsete vabariikide pealinnade rekonstrueerimine.

Tundmatuseni muutus Moskva ilme. ÜK(b)P Keskkomitee 1931. aasta juunipleenumil võeti vastu otsus Moskva rekonstrueerimise generaalplaani koostamise kohta. 10. juulil 1935 kinnitasid NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu ja ÜK(b)P Keskkomitee otsuse «Moskva rekonstrueerimise generaalplaani» kohta. Pealinna rekonstrueerimise tööd võtsid väga suure ulatuse.

Gorki-nimeline asfalteeritud tänav on nüüd 4 korda laiem kui varem. Sinna on ehitatud uusi suurejoonelisi maju.

Tundmatuseni muutus «Ohhotnõi Rjad», kus asub 15-korruseline võõrastemaja «Moskva» ja Ministrite Nõukogu monumentaalne hoone.

Endised linnaäärsed kolkad — Ussatšovka, Simonovka,

Dorogomilovo, Lefortovo — muutusid nüüd korrastatud linnarajoonideks.

Graniiti ja betooni on nüüd näha Moskva jõel, mille uued sillad linna suurepäraselt kaunistavad.

15. mail 1935 anti ekspluatatsiooni metroo esimene osa. See metroo on oma tehniliste seadmete ja grandioossete ehitiste poolest maailma parim.

Arenes Leningradi, Bakuu, Harkovi linnamajandus. Hästi korrastatuiks muutusid Gorki, Stalingrad, Saratov, Sverdlovsk ja paljud teised meie maa linnad.

Teise viisaastaku tulemused töötajate materiaalse ja kultuurilise olukorra parandamise alal olid selle tagajärjeks, et Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus väsimatult hoolitsesid selle eest, et nõukogude inimeste järjest kasvavaid materiaalseid ja kultuurilisi vajadusi rahuldataks.

Rahvamajanduse ja kultuuri arendamisel tehtud edusammud võimaldasid Kommunistlikul Parteil ja Nõukogude valitsusel tarvitusele võtta suuri abinõusid Nõukogude Liidu relvastatud jõudude edasiseks tugevdamiseks. See oli eriti tähtis selle tõttu, et suurenes Nõukogude Liidule kallaletungimise oht imperialistlike agressorite poolt.

Kapitalistlikus maailmas, jätkuva majanduskriisi olukorras, teravnesid imperialistlike riikide vahelised vastuolud veelgi. Lähenes Teine maailmasõda. Kahest olemasolevast sõjakoldest — Kaug-Idas ja Euroopas — oli eriti ohtlik Euroopa sõjakolle — fašistlik Saksamaa.

Sõjakas kodanlus tegi oma panuse fašismile, suunates seda sisepoliitikas oma maade töölisliikumise vastu, välispoliitikas aga Nõukogude Liidu vastu. Kodanlik reaktsioon taotles fašistliku terrori abil töölisklassi ohjeldamist ja oma diktatuuri säilitamist. Ergutades fašistlikku agressiooni, eriti aga hitlerliku Saksamaa agressiooni, püüdsid kodanlikud poliitikud iga hinna eest valla päästa uut imperialistlikku sõda NSV Liidu vastu, et viimase arvel tekkinud olukorrast välja pääseda.

Suureneva sõjaohu olukorras seisis ainult Nõukogude Liit vankumatult ülemaailmse rahu kaitsel.

Nõukogudemaa töötajad ei säästnud jõudu ega vahendeid oma sotsialistliku riigi kaitsevõime kindlustamiseks. Suurendati Punaarmee tehnilist varustatust, kindlustati

veelgi NSV Liidu riigi piire. Arenes suur sõja- ja mereväeline ehitustegevus, eriti seoses Põhja-Jäämere ja Vaikse ookeani laevastiku loomisega.

Sotsialistliku ülesehitustöö edusammud kutsusid esile vaenulike elementide viha. Purustatud ekspluataatorlike klasside riismed püüdsid igasuguste vahenditega takistada sotsialismi võidukat edasiliikumist.

Partei organiseeris väsimatult töötajaid võitlusele sotsialistliku omandi kaitsmise ja tugevdamise eest, riikliku ja kolhoosliku vara riisujate ja pillajate vastu, igasuguste kahjurlike katsete vastu, millede eesmärgiks oli tekitada kahju rahvamajanduslikule ja kultuurilisele ülesehitustööle meie maal.

Seda edasiliikumist pidurdasid ka endised opositsionäärid, kelledest osa kuulus veel partei ridadesse. Paljud neist olid kahekeelsed. Sõnades pooldasid nad partei joont, tegelikult aga püüdsid igati sellele vastu tegutseda.

1934. aasta detsembris mõrvati roimarlikult ÜK(b)P Keskkomitee ja Leningradi oblastikomitee sekretär Sergei Mironovitš Kirov. Mõrvariks osutus endine zinovjevlikust opositsioonist aktiivne osavõtja. Tal oli parteipilet taskus ja selle varjul pani ta toime nurjatu kuriteo.

Kommunistlik Partei ja tema Keskkomitee võtsid tarvitusele mitmeid abinõusid poliitilise valvsuse tõstmiseks, partei otsustavaks puhastamiseks võõrastest, külgekleepunud elementidest.

Juba 1933.—1934. aastal toimunud partei puhastuse ajal tuli ilmsiks, et partei read ei ole võõrastest elementidest puhtad ja et parteimajanduses esineb suuri puudusi, mis võõrastel elementidel parteisse pugemise kergendasid. Kuigi partei puhastamisel leidsid aset tõsised puudused, siiski aitas see parteil suures ulatuses vabaneda karjeristidest ning kahekeelsetest elementidest. Kuid ka pärast puhastust jäi parteisse veel vaenulikke elemente. Sellest andis tunnistust S. M. Kirovi mõrvamine.

13. mail 1935 soovitas partei Keskkomitee oma spetsiaalses kirjas parteiorganisatsioonidele, et nad seaksid sisse bolševistliku korra meie partei enda majanduses ja viiksid läbi parteidokumentide kontrollimise. Selle kontrolli tulemusi arutati ÜK(b)P Keskkomitee 1935. aasta detsembripleenumil. Kontrollimise ajal avastati tõsiseid puudusi parteiarvestuses ja dokumentide hoidmises, samuti

partei põhikirja jämedaid rikkumisi parteisse vastuvõtmisel ning parteisse vastuvõtmiseks vajalike soovituste andmisel ja vormistamisel.

A. A. Ždanov ütles oma kõnes ÜK(b)P Saraatovi Kraikomitee pleenumil 1935. aasta juulis Saraatovi kraikomitee poliitiiliste vigade õppetundidest rääkides, et «parteiarvestuses valitsevast suurest segadusest kõneleb fakt, et viimasel ajal on rajoonikomiteed ja linnakomitee andnud parteiarhiivi ligikaudu 10 000 originaalset partei liikme ja liikmekandidaadi arvestuskaarti, kes Saraatovis üldse ei ela. «Parteimajanduses» esineb nii suur korralagedus ja segadus, et nende kaartide arhiivi andmisel ei suutnud linnakomitee nende arvu täpselt kindlaks määrata: tema arvestuse järgi andis ta arhiivi 9743 arvestuskaarti, arhiivi arvestuse järgi aga oli neid 10 934.»[51]

Partei Keskkomitee detsembripleenum võttis vastu otsuse läbi viia 1936. aasta 1. veebruarist kuni 1. maini parteidokumentide vahetamine. 1. novembrist 1936 hakati parteisse uusi liikmeid jällegi vastu võtma — seoses partei puhastusega lõpetati 1934. aastal ajutiselt parteisse vastuvõtmine.

Partei puhastuse, samuti parteidokumentide kontrollimise ja vahetamise käigus esines juhtumeid, kus kommuniste parteist ebaõigesti ja põhjendamatult välja heideti. Sageli heideti parteist välja sotsialismile ustavaid inimesi väikeste üleastumiste, eriti «passiivsuse» eest.

Partei Keskkomitee nõudis tähelepanelikku, individuaalset suhtumist partei liikmetesse ja hoiatas, et on lubamatu suhtuda inimestesse südametult — bürokraatlikult.

Partei puhastuse, partei dokumentide kontrollimise ja vahetamise protsessis vabanes partei võõrastest ja juhuslikest elementidest, tugevdas märksa oma ridu, muutus veelgi monoliitsemaks.

*

Partei Keskkomitee peasekretäriks sotsialismi ülesehitamise eest peetava võitluse ajajärgul oli J. V. Stalin. Ta kaitses edukalt marksismi-leninismi teooriat, pidas leppi-

[51] *А. А. Жданов*, Уроки политических ошибок Саратовского крайкома, Партиздат ЦК ВКП(б), 1935, lk. 8—9.

matut võitlust marksismi revideerimise vastu. Võitluses partei peajoone eest võitis J. V. Stalin suure autoriteedi parteis ja suure populaarsuse rahva hulgas.

Kuid J. V. Stalini praktilises juhtimistegevuses tulid järk-järgult ilmsiks need jooned, mis põhjustasid kollektiivse juhtimise leninlike printsiipide rikkumist ja parteielu normide ignoreerimist.

Mõningaid siseparteilise ja nõukogude demokraatia kitsendusi, mis olid vajalikud ägeda klassivõitluse olukorras, ülendati partei ja riigi elu printsiibiks. Tekkis Stalini isiku kultus, mis levis eriti pärast partei XVII kongressi.

Mitmeid partei ja riigi ehituse küsimusi hakkas Stalin otsustama ainuisikuliselt.

Tema ebaõige seisukoht, mille järgi klassivõitlus järjest teravnevat tingimustes, kus ekspluataatorlikud klassid olid juba likvideeritud ning sotsialism võitnud, põhjustas praktikas sotsialistliku seaduslikkuse jämedat rikkumist ja massilisi repressioone.

Isikukultuse negatiivsed nähtused tekitasid suurt kahju Kommunistlikule Parteile, nõukogude ühiskonnale ja rahvusvahelisele kommunistlikule liikumisele.

Kuid vaatamata isikukultuse negatiivsetele tagajärgedele kindlustas partei oma ridade ühtsust ning juhtis edukalt sotsialistlikku ülesehitustööd. Nõukogude rahvas, olles tihedalt koondunud Kommunistliku Partei ümber, andis kogu oma jõu sotsialismi ülesehitamiseks ning sammus kindlalt edasi leninlikku teed mööda.

*

NSV Liidu rahvamajanduse arendamise esimese ja teise viie aasta plaani edukas täitmine oli sotsialistliku süsteemi suureks ajalooliseks võiduks kapitalistliku süsteemi üle.

Sotsialismi võit NSV Liidus avaldas rahvahulkadele määratu suurt revolutsioneerivat mõju, aitas kaasa kapitalistlike maade töörahva, asumaade ja sõltuvate riikide rahvaste imperialismivastase võitluse intensiivistumisele.

Sotsialismi võit NSV Liidus on Kommunistliku Partei leninliku poliitika triumf, selle leninliku teooria triumf, mille järgi sotsialismi on võimalik üles ehitada ühel maal eraldi.

10

NSV LIIDU UUS KONSTITUTSIOON

Nõukogude inimesed armastavad väga oma kodumaad.

Nõukogude inimene, ükskõik kus ta ka viibiks, on alati uhke selle üle, et ta on NSV Liidu kodanik.

Las loevad
ja tunnevad kadedust.
Ma
olen
Nõukogude Liidu
kodanik.

Nii ütles Majakovski oma patriootlikus «Luuletuses Nõukogude passist».

Ja miks ei peaks nõukogude inimene uhkust tundma oma isamaa, oma rahva üle, kes 1917. aasta oktoobris kuulutas maailmale uue, sotsialistliku ajastu algust.

«Meil aga on õigus uhkust tunda ja me tunneme uhkust selle üle,» kirjutas V. I. Lenin, «et meile on osaks saanud õnn *alustada* nõukogude riigi ülesehitamist, *alustada* sellega uut ajastut maailma ajaloos, *uue* klassi võimu ajastut, kes on kõigis kapitalistlikes maades rõhutud ja kes kõikjal sammub uue elu poole, kodanluse üle võidu saavutamise poole, proletariaadi diktatuuri poole, inimkonna kapitali ikkest ja imperialistlikest sõdadest päästmise poole.»[52]

Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võidu tulemusena kindlustus meie maal nõukogude võim, mis kehastab kõige laiemat, kõrgemat demokraatia vormi — demokraatiat töötajatele.

Nõukogude demokraatia on tõeline rahvavalitsus. Nõukogude demokraatia põhiline eelis kodanliku demokraa-

[52] *V. I. Lenin*, Teosed, 33. kd., lk. 32—33.

tiaga võrreldes seisab selles, et kogu riigivõim kuulub töötajatele, tootmisvahendid aga on ühiskondlikuks ühisvaraks.

Kapitalistliku korra kaitsjad püüavad tegelikkust moonutades vastandada nõukogude demokraatiale kodanliku demokraatia. V. I. Lenin nimetas kodanlikku demokraatiat «kärbitud», «valelikuks» ja «silmakirjalikuks» demokraatiaks. Kodanlik demokraatia, ütles ta, on paradiis rikastele, püünis ja pettus vaestele, ekspluateeritavaile.

Seal, kus eksisteerib ekspluateerimine, kus ühiskond on lõhenenud antagonistlikeks klassideks, kus võimul on kapitalistid, ei saa olla tõelist demokraatiat, tõelist rahvavalitsust.

Nõukogude demokraatia põhiprintsiibid ning nõukogude riikliku korralduse põhialused on seadusandlikus korras fikseeritud 1918. aastal vastuvõetud esimeses Nõukogude Konstitutsioonis — VNFSV Konstitutsioonis — ja 1924. aastal vastuvõetud NSV Liidu Konstitutsioonis.

Kuigi neil aastail kehtinud konstitutsioonid sisaldasid mõningaid kitsendusi (näiteks mittetöötajatelt valimisõiguse äravõtmine), siiski olid nad kõige demokraatlikumad konstitutsioonid maailmas. Nõukogude konstitutsioon pidi kindlustama proletariaadi juhtimist talupoeglikul maal, sest sotsialismi ülesehitamise eest alanud võitluse ajajärgul oli Nõukogude vabariik peamiselt talupoeglik maa. Nõukogude konstitutsioon kaitses ka töötajate huve sotsialismi vaenlaste sepitsuste vastu.

Kommunistlik Partei aga ei ole kunagi pidanud omaette eesmärgiks neid kitsendusi, mis endistes konstitutsioonides mõnede elanike kihtide suhtes sisse seati. Niipea kui sotsialismi ülesehitamise eest peetavat võitlust kroonis edu, võttis partei kursi kitsenduste kaotamisele, nõukogude korra edasisele demokratiseerimisele.

1. veebruaril 1935 toimus ÜK(b)P Keskkomitee pleenum. Ta võttis vastu otsuse, mille järgi tuleb ÜK(b)P Keskkomitee nimel soovitada VII üleliidulisele nõukogude kongressile teha NSV Liidu Konstitutsioonis mõningad muudatused, nimelt järgmises suunas:

a) demokratiseerida veelgi valimissüsteemi selles mõttes, et asendada mitte täiesti ühetaolised valimised ühetaolistega, mitmeastmelised — otsestega, lahtised — kinnistega;

b) täpsustada NSV Liidu Konstitutsiooni sotsiaalset ja majanduslikku alust selles mõttes, et viia Konstitutsioon vastavusse NSV Liidu klassijõudude muutunud vahekorraga (uue, sotsialistliku tööstuse loomine, kulakluse purustamine, kolhoosikorra võit, sotsialistliku omanduse kui nõukogude ühiskonna aluse kindlustamine jne.).

1935. aasta 28. jaanuarist kuni 6. veebruarini toimunud VII nõukogude kongress, vaadanud läbi ÜK(b)P Keskkomitee veebruaripleenumi ettepaneku, võttis vastu otsuse, mis näeb ette NSV Liidu Konstitutsioonis muudatuste tegemist Keskkomitee poolt soovitatud suunas. Kongress soovitas NSV Liidu Kesktäitevkomiteele moodustada konstitutsioonikomisjoni ning kohustada teda välja töötama uue konstitutsiooni teksti. Kongress pooldas seda, et järjekordsed nõukogude võimu organite valimised toimuksid uue valimissüsteemi alusel.

Konstitutsioonikomisjoni kuulus 31 inimest. 1. juunil 1936 toimunud ÜK(b)P Keskkomitee pleenum vaatas läbi ja kiitis põhiliselt heaks komisjoni poolt esitatud NSV Liidu konstitutsiooni projekti. 12. juunil avaldati konstitutsiooni projekt ajakirjanduses üldrahvalikuks läbiarutamiseks.

Kuus kuud oli uue konstitutsiooni projekt nõukogude üldsuse tähelepanu keskpunktis. Kõigis ajalehtedes, koosolekuil, vestlustes arutasid nõukogude inimesed täieõiguslike peremeestena aktiivselt oma sotsialistliku riigi põhiseaduse projekti. Sellest tõelisest üldrahvalikust arutelust võttis osa üle 50 miljoni inimese. Arutelu käigus kiitsid töötajad konstitutsiooni projekti üksmeelselt heaks ning tegid omapoolseid parandusettepanekuid.

NSV Liidu konstitutsiooni projekti üldrahvalik arutelu demonstreeris eredalt meie maal kujunenud rahva moraalset ja poliitilist ühtsust, rahva koondumist Kommunistliku Partei ümber, andis tunnistust nõukogude inimeste suurest armastusest ja ustavusest oma sotsialistlikule kodumaale.

25. novembril 1936 alustas Moskvas tööd NSV Liidu VIII erakorraline nõukogude kongress. Kongressist võttis osa 2016 saadikut.

Ettekandega NSV Liidu uue konstitutsiooni projektist esines J. V. Stalin. Ettekandes valgustati NSV Liidus ajavahemikul 1924—1936 toimunud põhilisi majanduslikke

ja sotsiaalseid muutusi, näidati NSV Liidu uue konstitutsiooni iseärasusi, tema printsipiaalseid erinevusi kodanlike maade konstitutsioonidega võrreldes. Ettekandes rõhutati ka uue konstitutsiooni projekti sügavalt internatsionaalset iseloomu, tema järjekindlat ja lõpuniviidud demokratismi, näidati NSV Liidu konstitutsiooni kui uut tüüpi konstitutsiooni põhjalikke erinevusi kodanlikest konstitutsioonidest. Ettekandes räägiti, et Nõukogude konstitutsioonis fikseeritakse seadusandlikus korras see, mis elus on juba saavutatud, kätte võidetud.

Kongressi delegaadid arutasid kuus päeva NSV Liidu uue konstitutsiooni projekti, tegid vastavaid parandusi ja täiendusi. 1. detsembril 1936 kiitis kongress projekti heaks ja võttis selle aluseks. Ettepanekute ja paranduste läbivaatamiseks ning teksti lõplikuks väljatöötamiseks valiti redaktsioonikomisjon, kuhu kuulus 220 inimest.

5. detsembril toimus kongressi lõppistung. Kuulanud ära redaktsioonikomisjoni esimehe J. V. Stalini ettekande

sisseviidud paranduste kohta, asus kongress konstitutsiooni lugema ja kinnitama paragrahvide kaupa.

5. detsembril 1936 kell 6 õhtul kinnitas kongress ühel häälel Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu Konstitutsiooni (Põhiseaduse) ning otsustas kuulutada Konstitutsiooni vastuvõtmise päeva üldrahvalikuks pidupäevaks. Kongress tegi NSV Liidu Kesktäitevkomiteele ülesandeks määrata kindlaks NSV Liidu Ülemnõukogu esimeste valimiste päev ning välja töötada uue Konstitutsiooni alusel NSV Liidu Ülemnõukogu valimiste määrustik.

Uues NSV Liidu Konstitutsioonis — võitnud sotsialismi ja ulatusliku sotsialistliku demokraatia konstitutsioonis — on tehtud kokkuvõtteid nõukogude rahva poolt läbikäidud teest ning fikseeritud seadusandlikus korras NSV Liidus kindlustunud sotsialismi põhimõtted ja alused.

Nõukogude ühiskonna majanduslikuks aluseks, öeldakse uues Konstitutsioonis, on sotsialistlik majandussüsteem ning tootmisriistade ja -vahendite sotsialistlik omandus, poliitilise aluse aga moodustavad töörahva saadikute nõukogud. Konstitutsioon andis tunnistust sellest, et Nõukogude Liidus on likvideeritud tootmisriistade ja -vahendite eraomandus ning sellega seotud inimese ekspluateerimine teise inimese poolt, et NSV Liit on tööliste ja talupoegade sotsialistlik riik, kus kogu võim kuulub linna ja maa töötajatele töörahva saadikute nõukogude näol, et nõukogude ühiskonna riiklik juhtimine kuulub töölisklassile kui ühiskonna eesrindlikule klassile.

NSV Liidu Konstitutsiooni tähtsaks iseärasuseks on see, et ta lähtub proletaarse internatsionalismi suurest põhimõttest. Konstitutsioonis on rõhutatud, et kõik rahvused ja rassid, kõik NSV Liidu rahvad on võrdõiguslikud kõigis riikliku ja ühiskondliku elu aladel. Nõukogude Konstitutsioonile on võõras natsionalismi vaim, mis on omane kodanlikele konstitutsioonidele.

Erinevalt valelikult deklareerivatest kodanlikest konstitutsioonidest iseloomustab NSV Liidu Konstitutsiooni järjekindel ja lõpuniviidud demokratism. Konstitutsioonis ei ole mingisuguseid kitsendusi ega reservatsioone kodanikele antud õiguste ja vabaduste kasutamisel. Sealjuures deklareerib Konstitutsioon kodanike demokraatlikke õigusi ja peale selle garanteerib ka nende tegelikku elluviimist materiaalsete vahenditega.

NSV Liidu Konstitutsioon mitte üksnes fikseerib kodanike suuri õigusi, vaid paneb neile ka suuri kohustusi: tuleb kinni pidada sotsialistliku ühiselu reeglitest, ausalt suhtuda ühiskondlikku kohusesse, täpselt täita Nõukogude seadusi, hoida ja tugevdada ühiskondlikku, sotsialistlikku omandit, ausalt töötada. Isamaa kaitsmine, on öeldud Konstitutsioonis, on iga Nõukogude kodaniku püha kohus.

Nõukogude Liidu kodanike õigused ja kohustused, mis on kindlaks määratud Konstitutsioonis, tulenevad Nõukogude sotsialistliku riigi enda loomusest, aitavad kaasa tema tugevdamisele ja arendamisele, teenivad nõukogude rahva ühist üritust.

NSV Liidu Konstitutsioon fikseerib seadusandlikus korras Kommunistliku Partei juhtivat osa Nõukogude riigis. See on parteile kui nõukogude ühiskonna juhtivale ja suunavale jõule üldrahvaliku tunnustuse väljendus.

NSV Liidu uus Konstitutsioon fikseeris seda maailma-ajaloolist fakti, et Nõukogude Liit on astunud uude arengujärku, sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise lõpuleviimise ja kommunistlikule ühiskonnale järkjärgulise ülemineku ajajärku.

Konstitutsiooni hindamatu tähtsus ja osa NSV Liidu rahvaste elus seisab selles, et ta kommunismile viival teel avas uue etapi nõukogude ühiskonna ja riigi ajaloos.

Kuznetski metallurgiakombinaadi terasesulataja M. Fedotov ütles NSV Liidu Konstitutsiooni kohta: «Ta on mu südamele lõpmata armas. Kui palju valati verd, kui palju kannatati piinu, enne kui me saime need õigused, need suured hüved. See on õnn, suur õnn omada sellist Konstitutsiooni!»

Suur on ka NSV Liidu Konstitutsiooni rahvusvaheline tähtsus. Kogu maailma rahvad nägid temas tõelise demokraatia, tõelise rahvavalitsuse eeskuju.

Rahvademokraatiamaade konstitutsioonides kajastuvad Nõukogude Liidu Konstitutsiooni iseärasused.

1954. aasta septembris toimus Pekingis Hiina Ülemaaline Rahvaesindajate Kogu esimene istungjärk. Hiina Rahvavabariigi konstitutsiooni projekti arutamisel ütles ettekandja Liu Shao-qi, et konstitutsioonikomisjon uuris oma töö käigus Nõukogude Liidu konstitutsioone mitmesugustel ajajärkudel ning rahvademokraatiamaade konstitutsioone.

Eesrindlike sotsialistlike riikide — kelle eesotsas on Nõukogude Liit — kogemused, ütles Liu Shao-qi, andsid hinnatava abi Hiina Rahvavabariigile.

Nõukogude rahvas on õigusega uhke oma Konstitutsioonile, mis on tõelise demokraatia eeskujuks ja sotsialismi ideede võidu eest peetava võitluse sümboliks.

Ees seisid NSV Liidu Ülemnõukogu valimised uue Konstitutsiooni alusel. Valimiste edukaks läbiviimiseks esitas partei Keskkomitee 1937. aasta veebruari-märtsipleenumile arutamiseks järgmise küsimuse: «Parteiorganisatsioonide ettevalmistamine NSV Liidu Ülemnõukogu valimisteks uue valimissüsteemi alusel ning vastav parteipoliitilise töö ümberkorraldamine.»

Ettekande tegi A. A. Ždanov.

«Demokraatlike valimiste läbiviimine,» ütles ta, «on väga tõsine küsimus. See on tõsine eksam meie parteile selles mõttes, et see võimaldab kontrollida, milline on tema side rahvahulkadega, milline on meie parteiorganisatsioonide töövõime ja missugune autoriteet on neil rahvahulkades. Valimiste läbiviimine nõuab kogu meie parteilt määratu suuri jõupingutusi.»[53]

Selleks et täies ulatuses eelseisvate valimiste juhtimiseks valmistuda, pidi partei ümber korraldama oma siseparteilise töö, kindlustama parteiorganite valitavuse, tõstma nende vastutust parteihulkade ees, arendama kriitikat ja enesekriitikat, tõstma partei liikmete poliitilist aktiivsust.

Pleenumil avastati partei põhikirja ning siseparteilise demokraatia aluste tõsiseid rikkumisi, mis leidsid aset üksikute parteiorganisatsioonide töö praktikas. Kõige levinum oli parteiorganite valimiste tähtaegade rikkumine, mitmesuguste juhtivate töötajate koopteerimine rajooni-, linna-, krai- ja oblastikomiteede ning rahvusvabariikide keskkomiteede pleenumite liikmeteks, valimisprotseduuri muutmine lihtsaks formaalsuseks (hääletamine nimekirjade järgi, mitte aga personaalselt, parteikomiteede sekretäride kinnitamine enne nende valimist kohalikes parteiorganisatsioonides jne.).

«Selline praktika,» ütles oma ettekandes Ždanov, «on

[53] *А. А. Жданов,* Подготовка партийных организаций к выборам в Верховный Совет СССР по новой избирательной системе и соответствующая перестройка партийно-политической работы, Партиздат ЦК ВКП(б), 1937, lk. 7.

vastuolus meie partei vaimu ja traditsioonidega ning meie ees seisvate ülesannetega.»[54]

Demokraatliku tsentralismi aluste rikkumine pidurdas kommunistide aktiivsuse suurenemist, ei võimaldanud partei liikmetel juhtivast tööst osa võtta, jättis kommunistid ilma nende seaduspärastest õigustest — kontrollida parteiorganite tegevust.

Selleks et kõrvaldada säärased puudused ning ette valmistada parteiorganisatsioone uute ülesannete täitmiseks, mis olid seotud eelseisvate valimistega, nõudis ÜK(b)P Keskkomitee pleenum parteiorganisatsioonidelt: likvideerida parteikomiteede liikmeteks koopteerimise praktika ja jalule seada parteiorganisatsioonide juhtivate organite valitavus;

keelata parteiorganite valimistel hääletamine nimekirjade järgi; hääletamine tuleb läbi viia üksikute kandidaatide kaupa, tagades sealjuures kõigile partei liikmetele piiramatu õiguse kandidaatide taandamiseks ja nende kritiseerimiseks;

kehtestada parteiorganite valimistel kandidaatide kinnine (salajane) hääletamine, rangelt kinni pidada parteiorganite valimiste tähtaegadest ja korrast, tõsta parteialgorganisatsioonide üldkoosolekute osa ja tähtsust, mitte lubada üldkoosolekut asendada tsehhikoosolekute ja konverentsidega.

ÜK(b)P Keskkomitee veebruari-märtsipleenumi otsusel oli suur tähtsus. See otsus aitas organiseeritult ja kiiresti ümber korraldada parteiorganisatsioonide tööd laialdase siseparteilise demokraatia alusel ning võimaldas ühtlasi parteil ette valmistuda NSV Liidu Ülemnõukogu valimisteks.

Töö ümberkorraldamine laialdase demokraatia rakendamise alusel viidi läbi ka ametiühingu- ja komsomoliorganisatsioonides.

Ettevalmistustööd NSV Liidu Ülemnõukogu valimisteks võtsid suure ulatuse 1937. aasta juulist, mil NSV Liidu Kesktäitevkomitee IV istungjärgul kinnitati «NSV Liidu Ülemnõukogu valimiste määrustik».

---

[54] *А. А. Жданов*, Подготовка партийных организаций к выборам в Верховный Совет СССР по новой избирательной системе и соответствующая перестройка партийно-политической работы, Партиздат ЦК ВКП(б), 1937, lk. 16.

Valimiste päevaks kinnitas NSV Liidu Kesktäitevkomitee 12. detsembri 1937.

Parteiorganisatsioonid arendasid ennenägematult ulatuslikku massilist poliitilist tööd uue valimismäärustiku ja uue Konstitutsiooni põhimõtete selgitamiseks. See töö hõlmas kõik elanikkonna kihid, jõudes iga töölise ja kolhoosnikuni, iga valija korterini, iga koduperenaiseni ning iga pensionärini.

Valimispoliitika aluseks pani Kommunistlik Partei kommunistide ja parteitute bloki idee. Erilises läkituses valijatele kirjutas partei Keskkomitee:

«Bolševike partei ei eralda end parteitutest, vaid vastupidi, läheb valimistele blokis, liidus parteitutega, läheb blokis tööliste ja teenistujate ametiühingutega, komsomoliga ning muude parteitute organisatsioonide ja ühingutega.»

Kommunistide ja parteitute kindla bloki moodustamisega seadis partei sisse rahvahulkadega loodava poliitilise sideme uue vormi.

Suure poliitilise aktiivsuse ning kommunistide ja parteitute vankumatu bloki tugevnemise tähe all möödus NSV Liidu Ülemnõukogu saadikukandidaatide ülesseadmine.

Valimiskampaania muutus võimsaks rahvahulkade poliitiliseks liikumiseks töötajate edasise koondumise eest Kommunistliku Partei ümber. Valimiskampaania kujutas endast ka nõukogude võimu 20 aasta jooksul sotsialistlikus ülesehitustöös tehtud edusammude üldrahvalikku ülevaatust.

Nagu tõeline rahvapidu möödus valimiste päev — 12. detsember 1937. See päev kujunes tõepoolest pidupäevaks nende võitude auks, mis sotsialistliku ülesehitustöö rindel saavutati ning uues Konstitutsioonis seadusandlikus korras fikseeriti.

94 miljonist valijast tuli valimiskastide juurde ning hääletas üle 91 miljoni inimese ehk 96,8 protsenti. Sellist valijate protsenti ei tundnud ükski kodanliku demokraatia maa. 98,6 protsenti valijaist andis oma hääled kommunistide ja parteitute bloki kandidaatidele. Eranditult kõik bloki kandidaadid valiti NSV Liidu Ülemnõukogu saadikuteks.

11

NLKP POOLT VÕITLUSES SOTSIALISMI ÜLESEHITAMISE EEST OMANDATUD KOGEMUSTE RAHVUSVAHELINE TÄHTSUS

Esimesena inimkonna ajaloos näitas meie kodumaa teed sotsialismile, juhindudes kõrvalekaldumatult marksismi-leninismi surematust õpetusest.

Sotsialismi ülesehitamine Nõukogude Liidus toimus ennenägematult rasketes sise- ja välistingimustes, olukorras, kus parteis endas avaldasid ägedat vastupanu vaenulikud tendentsid ja rühmitused: trotskistid, parempoolsed oportunistid, rahvuskallaklased, kes kujutasid endast purustatud ekspluataatorlike klasside varjatud agentuuri.

Keeruline rahvusvaheline ja siseolukord, milles toimus sotsialismi ülesehitamine, nõudis parteiorganisatsioonidelt ja igalt kommunistilt raudset distsipliini, valvsuse tõstmist, demokraatliku tsentralismi printsiipidest ranget kinnipidamist.

Kommunistlik Partei, lähtudes kõrvalekaldumatult marksistlik-leninlikust õpetusest, koondas rahvahulki ja mobiliseeris neid väsimatult sotsialismi ülesehitamise teel seisvate raskuste ületamisele.

Partei peajoone võidu nimel oli nõukogude rahvas nõus ohvreid tooma ja puudust kannatama. Sotsialismi ülesehitamine NSV Liidus on nõukogude rahva suur kangelastegu, millel on väga suur rahvusvaheline tähtsus.

Juba 1918. aastal ütles V. I. Lenin:

«Venemaa Nõukogude Sotsialistlik Vabariik seisab elava eeskujuna kõigi maade rahvaste ees, ja selle eeskuju propageeriv, revolutsioneeriv mõju kujuneb hiiglasuureks.»[55]

Selle Lenini ettenägemise suurepäraseks kinnituseks on maailma rahvaste arenemise ajalugu Oktoobrijärgsel perioodil. See arenemine toimus Suure Sotsialistliku

[55] *V. I. Lenin*, Teosed, 26. kd., lk. 413.

Oktoobrirevolutsiooni ideede otsesel mõjul, Venemaa proletariaadi revolutsioonilise eeskuju viljastaval mõjul.

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon oli omapärane revolutsioon, mis tulenes Venemaa ajaloolistest tingimustest, kuid ta rajas üldise peatee, mida mööda kogu maailma töötajad sammuvad nüüd ja ka edaspidi sotsialismile, arvestades sealjuures oma maade iseärasusi.

Juba 1920. aastal andis V. I. Lenin oma teoses ««Pahempoolsuse» lastehaigus kommunismis» hinnangu Oktoobrijärgsel perioodil toimunud revolutsioonilise liikumise rahvusvahelistele kogemustele. Ta kirjutas, et need kogemused «kõnelevad täie selgusega, et mõnede meie revolutsiooni põhijoonte tähtsus pole kohalik, rahvuslikult eriomane, ainult Venemaad haarav, vaid rahvusvaheline»[56].

Oktoobrirevolutsiooni rahvusvahelise tähtsuse all mõtles Lenin peamiselt seda, et tema põhijooned ja seaduspärasused korduvad rahvusvahelises ulatuses ajaloolise paratamatusega.

Kapitalismilt sotsialismile eri maade ülemineku teede, vormide ja meetodite omapära küsimus, selle ülemineku üldiste joonte ja iseärasuste väljaselgitamine on marksismi-leninismi üks tähtsamaid küsimusi.

Erilise tähtsuse on see küsimus omandanud tänapäeval, kus sotsialism on väljunud ühe maa raamest ning on kujunenud sotsialistlikuks maailmasüsteemiks. Praegu toimub sotsialismi ehitamine mitmes Euroopa ja Aasia riigis: Albaanias, Bulgaarias, Ungaris, Vietnami Demokraatlikus Vabariigis, Saksa Demokraatlikus Vabariigis, Hiinas, Korea Rahvademokraatlikus Vabariigis, Mongoolia Rahvavabariigis, Poolas, Rumeenias, Tšehhoslovakkias.

Sotsialistliku leeri maade töötajad kasutavad NSV Liidus sotsialismi ülesehitamise kogemusi. See aitab neil kiiresti edasi liikuda sotsialismile viival teel.

Kodanlus ja tema agentuur püüavad vähendada NSV Liidu kogemuste tähtsust, tema juhtivat osa, külvata sotsialismimaade vahele umbusaldust ja vaenu, et sellega nõrgendada sotsialismileeri jõude.

Imperialismi ideoloogid intensiivistavad oma rünna-

[56] *V. I. Lenin*, Teosed, 31. kd., lk. 5.

kuid sotsialismile, ergutavad igati revisionistlikke kallaletunge marksismile-leninismile.

Kaasaegsed revisionistid eitavad Kommunistliku Partei ja proletaarse riigi juhtivat osa sotsialistlikus ülesehitustöös, eitavad sotsialismi ülesehitustöö üldiste seaduspärasuste — mida on kontrollinud sotsialistliku ülesehitustöö praktika NSV Liidus ja rahvademokraatiamaades — vajalikkust, tõstavad esikohale rahvusliku iseärasuse, omistades sellele esmajärgulise tähtsuse. Proletaarse internatsionalismi marksistlikust printsiibist lahtiütlemine ning kodanliku natsionalismi positsioonidele libisemine on revisionismi iseloomulikuks jooneks.

Kaasaegne revisionism leidis kontsentreeritud väljenduse Jugoslaavia Kommunistide Liidu programmis, mis võeti vastu Kommunistide Liidu VII kongressil 1958. aastal. Selle programmi revisionistlikke põhimõtteid mõistsid üksmeelselt ja resoluutselt hukka kõik kommunistlikud ja töölisparteid.

Tänapäeva tingimustes kujutab revisionism endast peamist ideoloogilist ohtu, sest ta õõnestab partei ideelis-poliitilist ühtsust, tekitab usupuuduse sotsialistlikusse ülesehitustöösse.

Leppimatu võitlus marksismi-leninismi moonutamise ja revideerimise katsete vastu, igasuguste kõikumiste, kõigi kodanliku ideoloogia avalduste vastu — selline on kommunistliku parteilisuse printsiip ideoloogilises töös.

NSV Liidus sotsialistliku revolutsiooni arenemise üldiste joonte ja seaduspärasuste — milledel on rahvusvaheline tähtsus — hulka kuulub esmajoones proletariaadi diktatuur. Kaitstes proletariaadi diktatuuri ideed, ütles V. I. Lenin: «Kapitalismilt kommunismile üleminek ei jäta muidugi andmata poliitiliste vormide suurt küllust ja mitmekesisust, kuid nende olemus on seejuures vältimatult üks: *proletariaadi diktatuur*.»[57]

Proletariaadi diktatuur on otsustav, vältimatu tingimus üleminekuks kapitalismilt sotsialismile, moodustades antud protsessi olemuse.

Selle diktatuuri, s. o. sotsialistliku riikluse vormid ja meetodid aga võivad mitmesugustes maades erineva olla. Sotsialistliku ümberkorraldamise tingimustes, mär-

[57] *V. I. Lenin*, Teosed, 25. kd., lk. 385.

kis Lenin, on tarvis tingimata arvestada järgmist: «Nii kohalikud erinevused, nii majandusliku korra iseärasused, nii olustikulised vormid, nii rahvastiku ettevalmistuse aste kui ka ühe või teise plaani teostamise katsed — kõik see peab kajastuma sotsialismile viiva tee omapärasuses . . .»[58]

Rääkides konkreetselt kindlustunud proletariaadi diktatuurist Venemaal, rõhutas Lenin, «et meie maa väga suure mahajäämuse ja väikekodanliku iseloomu tõttu peab proletariaadi diktatuuril Venemaal, eesrindlike maadega võrreldes, paratamatult olema mõningaid iseärasusi. Kuid peajõud — ja ühiskondliku majanduse põhivormid — on Venemaal needsamad, mis igal kapitalistlikul maal, nii et need iseärasused ei või puudutada kõige olulisemat»[59].

Lähtudes Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni konkreetsetest iseärasustest Venemaal, avastas V. I. Lenin nõukogude võimu kui proletariaadi diktatuuri kõrgeima riikliku vormi, kui sotsialismile viiva kindla tee.

Kas see aga tähendab, et nõukogude võim on proletariaadi diktatuuri elluviimise ainus riiklik vorm, kapitalismilt sotsialismile ülemineku paratamatu poliitiline vorm?

Lenini rikkalikus teoreetilises pärandis leidub ka sellele küsimusele vastus. V. I. Lenin kirjutas: «Kõik rahvused jõuavad sotsialismi, see on paratamatu, kuid mitte kõik ei jõua täiesti ühtviisi, igaüks toob omapära ühte või teise demokraatia vormi, proletariaadi diktatuuri ühte või teise erikujusse, ühiskondliku elu mitmesuguste külgede sotsialistlike ümberkujunduste nii- või teistsugusesse temposse.»[60]

Seda Lenini seisukohta kinnitab töölisklassi uute riigivõimu vormide loomine sotsialismi teele asunud Ida- ja Kesk-Euroopa maades. Selliseks vormiks oli rahvademokraatia, mis täidab proletariaadi diktatuuri funktsioone.

Niisiis, kapitalismilt sotsialismile eri maade üleminеku poliitiliste vormide ja meetodite omapära ei kõrvalda seda seisukohta, et kõigile sotsialismile üleminevatele maadele on üldiseks ja obligatoorseks jooneks proletari-

[58] *V. I. Lenin*, Teosed, 27. kd., lk. 183.
[59] *V. I. Lenin*, Teosed, 30. kd., lk. 87.
[60] *V. I. Lenin*, Teosed, 23. kd., lk. 57.

aadi diktatuur. Sellepärast on ka NSV Liidus proletariaadi diktatuuri kehtestamise kogemustel esmajärguline rahvusvaheline tähtsus.

NSV Liidus sotsialismi ülesehitamise rikkalike kogemuste kasutamine või NSV Liidu jäljendamine kõige peamises, s. o. töölisklassi diktatuuri teostamises, ei kujuta endast lihtsat kopeerimist, mis ignoreerib sotsialistliku ülesehitustöö teele asunud ühe või teise maa iseärasusi. Meie partei programmi projekti väljatöötamisel kirjutas V. I. Lenin: «Me ei karda sugugi ütelda, et me tahame Erfurti programmi jäljendada.» Ning samas lisas: «Kuid jäljendamine ei tohi mingil juhul olla lihtne mahakirjutamine. Jäljendamine ja laenamine on täiesti õigustatud niivõrd, kuivõrd me näeme ka Venemaal neidsamu kapitalismi arenemise *põhi*protsesse, neidsamu sotsialistide ning töölisklassi *põhi*ülesandeid, kuid nad ei tohi mingil juhul viia Venemaa *iseärasuste* unustamiseni, mis peavad leidma meie programmi iseärasustes *täieliku väljenduse*.»[61]

Seda V. I. Lenini tähtsat juhendit rakendavad edukalt rahvademokraatiamaade kommunistlikud ja töölisparteid sotsialistliku ülesehitustöö praktikas. Suure õppetunni said endised Ungari juhtivad töötajad, kes olid selle unustanud. Arvestamata oma maa iseärasusi, tegid nad suuri vigu, mis kutsus töötajates esile õigustatud meelepaha. Seda rahulolematust kasutas ära kontrrevolutsioon, kes püüdis hävitada rahvademokraatlikku korda.

Targalt, loovalt kasutavad rahvademokraatlikud maad marksismi-leninismi õpetust sotsialismist, rikastades sotsialismi ülesehitustöö teooriat ja praktikat uute seisukohtade ja uute kogemustega, mis tulenevad rahvuslikust omapärast.

Rahvademokraatlikus Hiinas näiteks on juhtivate positsioonide kättevõitmise alusel võetud kurss eratööstuse ja -kaubanduse rahulikule ümberkujundamisele ning nende järkjärgulisele muutmisele sotsialistliku majanduse koostisosaks. Palju uut ja huvitavat rakendavad Hiina kommunistid ka põllumajanduse ümberkujundamisel, kultuuri arendamisel jne.

Kuid vaatamata sellele, et Hiinas on revolutsioonil ja sotsialistliku ülesehitustöö praktikal palju iseärasusi, näevad Hiina kommunistid oma ürituses Suure Sotsialist-

[61] *V. I. Lenin*, Teosed, 4. kd., lk. 204.

liku Oktoobrirevolutsiooni jätku, näevad selles liikumist peateed mööda, mille rajas kõigile maadele võimas sotsialistlik Nõukogude Liit.

Pöörates tähelepanu iga sotsialistliku ülesehitustöö teele asunud maa iseärasuste arvestamise vajalikkusele, hoiatas V. I. Lenin üheaegselt rahvusliku omapära «ülespuhumise» ohu vastu, sest kitsalt rahvuslike iseärasuste esiletõstmine ja üldiste seaduspärasuste alahindamine põhjustavad proletaarse internatsionalismi printsiipidest lahtiütlemist, kodanliku natsionalismi arenemist.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei pikaajalised kogemused, mida ta oli omandanud võitluses kodanliku natsionalismi ja suurriikliku šovinismi vastu, kinnitavad hiilgavalt selle leninliku teesi õigsust, et seda võitlust võib edukalt pidada ainult proletaarse internatsionalismi positsioonidelt. Järelikult moodustab proletaarne internatsionalism marksistlik-leninliku maailmavaate tähtsa ja vältimatu joone, kõigi kommunismiehitajate üldise joone, sotsialistlike riikide vastastikuste suhete vankumatu aluse.

Sotsialistliku ülesehitustöö üldistest joontest ja seaduspärasustest on eriti tähtis küsimus parteist ja tema juhtivast osast proletariaadi diktatuuri süsteemis.

Nõukogude Liidus ja teistes sotsialismileeri maades omandatud rikkalikud sotsialistliku ülesehitustöö kogemused räägivad veenvalt sellest, et kapitalismilt sotsialismile üleminekul peab tööliisklassil tingimata olema marksistlik-leninlik partei, mis rajaneb demokraatliku tsentralismi põhimõtetel ja on tihedalt seotud rahvahulkadega.

Maailmas esimese sotsialistliku ühiskonna ehitamise kogemused Nõukogudemaal annavad tunnistust sellest, et sotsialism ei tule iseenesest, «isevoolu teel». Sotsialism võidetakse kätte leppimatus võitluses, sotsialistlikku ülesehitustööd kindlustatakse pingelises töös. Kuid kõike seda on võimalik saavutada ainult siis, kui rahvahulkade võitlust, nende tööalast tegevust juhib ja suunab marksistlik-leninlik partei. Just Kommunistlik Partei, kes on relvastatud marksistlik-leninliku õpetusega, oli nõukogude rahva organiseerivaks ja juhtivaks jõuks tema võitluses sotsialismi ülesehitamise eest.

Kommunistliku Partei kogemused, mis ta oli omandanud võitluses NSV Liidus sotsialismi ülesehitamise eest, räägivad sellest, et ühelt poolt tööliisklassi ja teiselt poolt

talurahva põhihulkade ning töötajate kõigi teiste kihtide liidu küsimus ei ole kohaliku ega rahvusliku, vaid rahvusvahelise tähtsusega küsimus.

Proletariaadi diktatuuri aluseks on töölisklassi ja talurahva liit. Selles liidus kuulub juhtiv osa töölisklassile, kes tõmbab endaga talurahva põhilised hulgad kaasa sotsialismi teele.

Seepärast on sotsialistliku ülesehitustöö üldiseks seaduspärasuseks töölisklassi ja talurahva liidul rajaneva proletariaadi diktatuuri kehtestamine.

NSV Liidus sotsialistliku ülesehitustöö kogemustes on üldise, põhilise iseloomuga peamiste tootmisvahendite kapitalistliku omanduse likvideerimine, tööstuse plaanipärane arendamine ja põllumajanduse järkjärguline sotsialistlik ümberkorraldamine, kogu majanduse plaanipärane arendamine, mille eesmärgiks on sotsialismi ja kommunismi ülesehitamine, töötajate elutaseme tõstmine, samuti majanduse ja kultuuri kiire arengutempo.

Sotsialistliku ülesehitustöö üldiste seaduspärasuste hulka kuulub ka rahvusliku rõhumise likvideerimine ning rahvaste vahel võrdõiguslikkuse ja vennaliku sõpruse kehtestamine, sotsialistliku riigi tugevdamine ja sotsialismi saavutuste kaitsmine väliste ja sisemiste klassivaenlaste vastu.

Kõigi nende sotsialistliku revolutsiooni arenemise üldiste seaduspärasuste osas omandas NSV Liit väärtuslikke kogemusi, milledel on väga suur tähtsus igale maale, kes on juba asunud või tahab alles asuda sotsialistliku arenemise teele.

Palju aastaid oli Nõukogude Liit ainus sotsialismimaa maailmas. Nüüd on see aeg möödunud. Sotsialism on väljunud ühe maa raamidest ning on muutunud maailmasüsteemiks.

«Nõukogude rahvas,» ütles N. S. Hruštšov oma ettekandes partei XXI kongressil, «sammub edasi tihedalt koos kõigi sotsialistliku leeri maade rahvastega. Sotsialismi ja kommunismi võiduka lipu ümber on tänapäeval koondunud ligi miljard inimest Euroopa ja Aasia sotsialistlikes maades, see on üle ühe kolmandiku kogu inimkonnast.»

Sotsialistlik leer tugevneb iga päevaga. Üksmeelse tööka perena elavad selle leeri rahvad. «Meil on üks saatus ja üks hingus Nõukogude Liiduga ning kogu sot-

sialistliku leeriga,» ütles Mao Ze-dong. Mitte kellelgi ei õnnestu lõhkuda seda internatsionaalset ühtsust. Maailmas ei leidu ka selliseid jõude, mis suudaksid sotsialistlikust leerist jagu saada.

Praegu, märkis NLKP XXI kongress, on nõukogude rahvas «partei juhtimisel saavutanud kõigil majandusliku ja ühiskondlik-poliitilise elu aladel niisuguseid sotsialismi võite, mis annavad võimaluse praktiliselt ellu viia kommunistliku ühiskonna materiaalse tehnilise baasi loomise ja plaanikindla kommunismile ülemineku ülesanded».

Astudes oma uude arengujärku — kommunistliku ühiskonna laiahaardelise ehitamise ajajärku, rajab nõukogude rahvas edukalt teed kommunismile. Tema poolt paljude aastate jooksul omandatud sotsialistliku ülesehitustöö kogemusi rikastavad nüüd kommunismi ehitamise kogemused.

Sotsialismi ja kommunismi kõikevõitva lipu all sammuvad miljonid inimesed kogu maailmas kindlalt edasi, luues kõige parema ja õiglasema ühiskonnakorra — kommunistliku ühiskonna. Maailmasüsteemiks muutunud sotsialismil on suur külgetõmbejõud ja tema võiduka lipu alla kogunevad üha uued miljonid töötajad.

Sotsialismi ja kommunismi võimas areng on see, mis määrab praeguse ajastu.

MIDA LUGEDA TEEMAL «PARTEI KUI NSV LIIDUS SOTSIALISMI VÕIDU ORGANISEERIJA»

V. I. Lenin, Kooperatsioonist. Teosed, 33. kd., lk. 427—435.

V. I. Lenin, Teesid ja ettekanne kodanlikust demokraatiast ja proletariaadi diktatuurist. Teosed, 28. kd., lk. 429—445.

V. I. Lenin, VK(b)P programmi projekt. Proletariaadi diktatuuri põhiülesanded Venemaal. Teosed, 29. kd., lk. 85—97.

V. I. Lenin, Põlise elulaadi purustamiselt uue loomisele. Teosed, 30. kd., lk. 476—478.

ÜK(b)P Keskkomitee otsus 5. jaanuarist 1930 «Kollektiviseerimise tempost ja riigi abist kolhooside ülesehitamisel». NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, II osa, lk. 650—653.

ÜK(b)P Keskkomitee otsus 14. märtsist 1930 «Võitlusest partei joone moonutamise vastu kolhoosiliikumises». Sealsamas, lk. 654—657.

ÜK(b)P XVI kongressi resolutsioon Keskkomitee aruande põhjal. NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, III osa, lk. 12—24.

ÜK(b)P XVII kongressi resolutsioon NSV Liidu rahvamajanduse arendamise teise viisaastaku plaani kohta (1933—1937). Sealsamas, lk. 204—224.

ÜK(b)P Keskkomitee (1935. a. detsembri) pleenumi resolutsioon tööstuse ja transpordi küsimuste kohta seoses stahhaanovliku liikumisega. Sealsamas, lk. 269—280.

NLKP Keskkomitee 1956. aasta 30. juuni otsus «Isikukultusest ja selle tagajärgedest ülesaamise kohta». Tallinn, 1956.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XXI kongressi resolutsioon seltsimees N. S. Hruštšovi ettekande «NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965» põhjal. Tallinn, 1959.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ajalugu. Tallinn, 1959, lk. 369—423.

J. V. Stalin, Keskkomitee poliitiline aruanne ÜK(b)P XVI kongressile. Teosed, 12. kd., lk. 235—373.

J. V. Stalin, Mõningaist bolševismi ajaloo küsimustest. Teosed, 13. kd., lk. 81—98.

J. V. Stalin, Aruanne ÜK(b)P Keskkomitee tööst partei XVII kongressile. Teosed, 13. kd., lk. 274—367.

N. S. Hruštšov, NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965. Ettekanne Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei erakoraalisele XXI kongressile. Tallinn, 1959.

SISUKORD

Sissejuhatus 3
1. Leninlikul teel 5
2. Suur murrang 11
3. Liialduste ja partei joone moonutamise vastu 30
4. Sotsialismi pealetung kogu rindel 38
5. Võitlus viie aasta plaani täitmise eest nelja aastaga . . 46
6. Peamised tulemused 67
7. Leninlike ideede triumf 84
8. Sotsialismi edasiarendamise programm 94
9. Sotsialismi võit NSV Liidus 112
10. NSV Liidu uus Konstitutsioon 124
11. NLKP poolt võitluses sotsialismi ülesehitamise eest omandatud kogemuste rahvusvaheline tähtsus 133

Водолагин Михаил Александрович

ПАРТИЯ — ОРГАНИЗАТОР ПОБЕДЫ СОЦИАЛИЗМА В СССР (1929—1937 гг.)

На эстонском языке

Оформление: Р. Роос

Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

*

Toimetaja P. Freidin
Tehniline toimetaja E. Lumet
Korrektorid A. Kalberg ja E. Toots

Ladumisele antud 24. III 1961. Trükkimisele antud 16. V 1961. Paber 54×84, 1/16. Trükipoognaid 9. Formaadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 7,38. Arvutuspoognaid 7,96. Trükiarv 3000. Tellimise nr. 3057. Hans Heidemanni nim. trk., Tartu, Ülikooli 17/19. III.

Hind 18 kop.

1—5

-.50

18 kop.

A
23796
375 115 5

TÜ RAAMATUKOGU
1 0300 00375115 5